

Meerjarenplan

2016 – 2020

SAMENLEVINGSOPBOUW
Oost-Vlaanderen

Meerjarenplan 2016-2020

	VOORWOORD	4
1	INLEIDING	5
2.	MISSIE, KERNTAKEN EN WERKINGSACCENTEN	7
3.	OMGEVINGSANALYSE	9
4.	THEMA'S EN DOELSTELLINGEN	30
4.1.	Maatschappelijke dienstverlening	30
4.2.	Wonen	37
4.3.	Arbeid	45
4.4.	Onderwijs	48
5.	PERSONEELSINZET	56
5.1.	Inzet met subsidie-enveloppe en andere middelen	57
5.2.	Gewenste uitbreiding	59
6.	BELEIDSLIJNEN VAN DE MINISTER	61
7.	INTERNE STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN	64
8.	BIJLAGEN	66

VOORWOORD

Voor u ligt het strategisch meerjarenplan 2016-2020 van Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen.

Als instituut voor Samenlevingsopbouw kiezen we de kant van de meest kwetsbaren in de samenleving. We zetten resoluut in op de realisatie van sociale grondrechten van groepen, die vandaag worden uitgesloten van volwaardige deelname aan de maatschappij. We kiezen ervoor om dit samen met tal van andere partners te doen.

De welvarende maatschappij waarin we leven creëert vandaag nog steeds ongelijkheid. Armoede en sociale uitsluiting van een deel van de bevolking is daarvan het nefaste gevolg. Samenlevingsopbouw wil deze structurele vormen van maatschappelijke achterstelling en sociale uitsluiting mee helpen voorkomen en wegwerken. Wij gaan voor een menswaardig bestaan voor iedereen. Daartoe is een meer rechtvaardige en duurzame samenleving nodig. Een maatschappij die gericht is op sociale inclusie.

Een strategisch plan opmaken dwingt ons om grondig na te denken op welke wijze we onze opdracht en maatschappelijke meerwaarde het best kunnen realiseren. Een brede omgevingsanalyse, een analyse van ons werkingsgebied, een inschatting van de mogelijkheden van het instituut, de samenhang en de noodzaak tot krachtenbundeling met andere instituten en partners, en niet in het minst de vastgestelde noden en behoeften van kwetsbare doelgroepen,... zijn elementen die we in overweging namen bij de opmaak van ons nieuw meerjarenplan.

Voorgaande overwegingen hebben geleid tot afgewogen keuzes binnen onze mogelijkheden en beperkingen en binnen het kader van onze opdracht als instituut voor Samenlevingsopbouw. De sociale grondrechten waarop we in het nieuwe meerjarenplan willen inzetten zijn: maatschappelijke dienstverlening, wonen, arbeid en onderwijs, en dit in een versterkte aanpak samen met de sector Samenlevingsopbouw. We zijn ervan overtuigd dat we door in te zetten op deze thema's kunnen bijdragen aan het verbeteren van de situatie en positie van de kwetsbare doelgroepen voor wie wij opkomen.

In dit nieuw meerjarenplan zetten we verder in op onze sterktes. Een van die sterke punten is onze nabijheid en betrokkenheid bij de doelgroepen waarmee we werken. Onze grote inzet op eerstelijnswork én op de directe relatie met de doelgroep vormt de basis voor de structurele veranderingen die we beogen.

Om de maatschappelijke positie en situatie van kwetsbare doelgroepen meer structureel te kunnen aanpakken, zetten we de komende jaren ook in op sterke samenwerkingen, niet alleen binnen onze sector, maar ook met tal van partners en oplossingsactoren. Actoren binnen het beleid en de ruimere samenleving worden aangesproken en aangezet om hun beleid aan te passen.

Aan de Vlaamse minister, bevoegd voor de sector Samenlevingsopbouw, doen we een uitdrukkelijk appel om de nodige randvoorwaarden ter beschikking te stellen voor de realisatie van onze maatschappelijke opdracht. Meer concreet vragen we om een voorstel tot uitbreiding van onze decretale personeelsformatie ernstig in overweging te nemen.

Namens Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw

Dirk Staelens
Voorzitter

Stan De Neve
Coördinator

1. INLEIDING

1.1. BESCHRIJVING PLANPROCES

Ruim een jaar geleden startte het planningsproces voor het meerjarenplan 2016-2020. Hieronder beschrijven we kort hoe dit plan is tot stand gekomen. Er is zowel een proces doorlopen op het niveau van de interne organisatie als op het niveau van de sector Samenlevingsopbouw.

Het was een bewuste keuze binnen de sector, onderschreven door ons instituut, om de planning van de verschillende instituten voor Samenlevingsopbouw sterker op elkaar af te stemmen. We maakten die keuze om een duidelijker en transparanter profiel van de sector te realiseren en om samenwerking tussen de instituten te bevorderen. Met dit laatste willen we de impact van ons werk verhogen op oplossingsactoren en beleid. Zij creëren niet enkel lokaal maar in vele gevallen op Vlaams niveau de nodige randvoorwaarden voor de oplossing van een aantal structurele problemen waarmee maatschappelijk kwetsbare groepen -de doelgroepen tot dewelke wij ons prioritair richten- worden geconfronteerd.

Het voorliggend meerjarenplan kwam tot stand op basis van een participatief planproces met alle geledingen van het instituut en in afstemming met de sector Samenlevingsopbouw. Ter voorbereiding van de opmaak van het nieuwe meerjarenplan 2016 -2020 werd:

- een globale omgevingsanalyse opgemaakt ons aangeleverd door Samenlevingsopbouw Vlaanderen evenals een sector-SWOT;
- intern een meer specifieke omgevingsanalyse opgemaakt van het werkingsgebied (zie rapport omgevingsanalyse van ons werkingsgebied – meerjarenplan 2016-2020) - inclusief een zicht op de medespelers en samenwerkingsovereenkomsten die doorlopen in het nieuwe meerjarenplan;
- intern het lopende (geactualiseerd) meerjarenplan (2011 -2015) tussentijds geëvalueerd en op basis daarvan toekomstpistes voor het komende meerjarenplan geformuleerd en doorgesproken met het (inhoudelijk) personeel, inclusief een interne SWOT (door de opbouwwerkers);
- met de sector Samenlevingsopbouw meegewerkt aan de opmaak van een (gemeenschappelijk) doelstellingskader voor het komende meerjarenplan en bekeken binnen welke thema's sectorale samenwerking kan worden gerealiseerd;
- binnen de sector meegewerkt aan de opmaak van een gedragen positioneringsnota;
- het sectoraal gedragen referentiekader sector Samenlevingsopbouw geactualiseerd.

Op het niveau van het instituut werd het inhoudelijk personeel betrokken bij de voorbereiding van het nieuwe meerjarenplan (op een bijeenkomst op 20 juni 2014, op een plan tweedaagse in oktober 2014 en op inhoudelijke programmaoverleggroepen in de loop van maart 2015). De beleidsmedewerkers van het instituut zorgden telkens mee voor de onderbouw van het overleg met alle inhoudelijke medewerkers en voor terugkoppeling naar de bestuursorganen.

Op bestuursniveau werden de contouren en de randvoorwaarden mee bepaald voor het meerjarenplan (waaronder strategische opties, doelstellingskader, afstemming met de sector,...). De globale opties en raamkader voor het komende meerjarenplan werden op 11 december 2014 een eerste keer voorgelegd en besproken op de Algemene Vergadering die ruim samengesteld is uit verschillende vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, deskundigen, ...

1.2. BESLUITVORMING

Het ontwerp meerjarenplan werd uiteindelijk voorgelegd en goedgekeurd op de Algemene Vergadering van 23 april 2015. Bij de goedkeuring werden ook de intern strategische doelstellingen vastgelegd, naast de perso-

neelsinzet voor het komende meerjarenplan en de verantwoording voor de vraag tot uitbreiding van het decretaal personeelsbestand.

1.3. FORMELE AANVRAAG

De vzw Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen, met als werkingsgebied de provincie Oost-Vlaanderen exclusief de stad Gent, vraagt hierbij goedkeuring van het voorliggende meerjarenplan 2016-2020 en op basis hiervan de (verdere) erkenning en toekenning van subsidies en de daarbij horende decretale personeelsformatie (12,03 VTE) zoals voorzien in het besluit van de secretaris-generaal van het departement welzijn, volksgezondheid en gezin.

1.4. UITBREIDINGSVRAAG

Bij deze wensen wij ook formeel de vraag te stellen naar uitbreiding van decretale middelen i.f.v. de realisatie van het nieuwe meerjarenplan 2016-2020. Zoals reed in het vorig meerjarenplan werd vastgesteld beschikken we binnen onze organisatie over een decretaal personeelsbestand van slechts 12,03 VTE. Dit berust grotendeels op historische toekenning/verdeling van middelen voor de sector Samenlevingsopbouw en is geenszins gebaseerd op objectieveerbare maatstaven, die rekening houden met de aard/omvang van de aanwezige armoedeproblematiek in het werkingsgebied.

Onderstaande tekst van de Federatie Samenlevingsopbouw (FESO) wordt dan ook mede onderschreven door Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen:

‘De verdeling van de Vlaamse middelen voor de sector Samenlevingsopbouw is historisch gegroeid en heeft tot gevolg dat enkele instituten over te weinig middelen beschikken zodat essentiële opdrachten in hun werkgebied niet of onvoldoende kunnen gerealiseerd worden. De Federatie Samenlevingsopbouw wil op korte termijn met de Vlaamse Gemeenschap in overleg treden om te bekijken hoe de historische ongelijkheid weggewerkt kan worden. Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw onderschrijft de uitbreidingsvraag van de FESO waarbij bijkomende Vlaamse middelen voor de sector op de eerste plaats ingezet worden voor het versterken van die regionale instituten die op dit ogenblik over te beperkte middelen beschikken om hun opdrachten volwaardig te kunnen realiseren.’

Op de tweede plaats ondersteunt Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw de vraag om de enveloppefinanciering aan te passen en op te trekken. De ervaring van de laatste jaren leert ons dat het huidige financieringssysteem een aantal tekorten vertoont die dringend moeten worden opgelost teneinde de kwalitatieve werking van de sector niet in het gedrang te brengen. We vragen een bijsturing ter zake op basis van een evaluatie van het huidige financieringssysteem en een analyse van de middelen die nodig zijn om onze opdrachten op een kwalitatieve manier te kunnen uitvoeren.

Tenslotte pleit Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw om ook FESO, direct en mede door de Vlaamse Gemeenschap te financieren. We zijn van oordeel dat de belangenbehartiging, zoals gedefinieerd door de sector, een wezenlijk onderdeel van de sectorwerking is en in aanmerking komt voor overheidssteun.

We vragen aan de bevoegde Vlaams Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, om in het kader van de noden en behoeften die we ervaren op het terrein een uitbreiding voor de realisatie van ons nieuw meerjarenplan grondig te herbekijken en -al of niet stapsgewijs én binnen de duur van dit meerjarenplan- het aantal VTE uit te breiden. Op deze wijze kunnen wij de opdrachten in ons werkingsgebied op een volwaardige manier realiseren, minder sterk afhankelijk worden van tijdelijke middelen, en garant staan voor een meer duurzame inzet naar kwetsbare doelgroepen in ons werkingsgebied.

Voor een verdere onderbouw van de uitbreidingsvraag verwijzen we naar punt 5.2. van het meerjarenplan.

2. MISSIE, KERNTAKEN EN WERKINGSACCENTEN

2.1. ONZE MISSIE

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen onderschrijft de missie van de sector Samenlevingsopbouw.

‘Ons land is een democratie waar in principe een menswaardig leven voor iedereen gegarandeerd is. Maar de realiteit is anders. Veel mensen blijven verstoken van dit basisrecht. Ze leven in een maatschappelijk kwetsbare positie. Voor deze groep werkt Samenlevingsopbouw aan een rechtvaardige en duurzame samenleving door situaties van maatschappelijke achterstelling en sociale uitsluiting weg te werken. We focussen op maatschappelijke mechanismen en structuren die dergelijke situaties veroorzaken en in stand houden. Het realiseren van de toegang tot grondrechten staat hierbij centraal.

In het wegwerken van situaties van achterstelling en uitsluiting streven we naar blijvende maatschappelijke veranderingen. Dit blijvende karakter ligt niet alleen in de aard van de oplossingen die we nastreven -structurele beleidsveranderingen met participatie van de doelgroep- maar ook in het feit dat mensen in maatschappelijk kwetsbare positie ondersteund en versterkt worden om zelf een rol op te nemen in het oplossen van de problemen waarmee ze geconfronteerd worden.’

De missie voor onze organisatie wordt als volgt -verkort- geformuleerd:

‘Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen draagt bij tot het voorkomen en wegwerken van situaties van maatschappelijke achterstelling en sociale uitsluiting en tot een meer rechtvaardige en duurzame samenleving. In ons streven naar een menswaardig leven voor iedereen zetten we prioritair in op de realisatie van de sociale grondrechten¹ van kwetsbare doelgroepen in ons werkingsgebied dat de provincie Oost-Vlaanderen, exclusief de stad Gent, omvat.’

2.2. ONZE KERNTAKEN UIT HET REFERENTIEKADER

Om onze maatschappelijke opdracht te realiseren, maken we samen met de sector Samenlevingsopbouw werk van twee kernopdrachten, die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn:

2.2.1. Agogische kernopdracht

De agogische kernopdracht bestaat erin mensen in maatschappelijk kwetsbare positie te ondersteunen en te versterken in het werken aan gemeenschappelijke problemen van achterstelling en uitsluiting.

Centraal in de agogische kernopdracht staat het versterkingsproces. Dit versterkingsproces is erop gericht om het zelfsturend vermogen van maatschappelijk kwetsbare groepen te vergroten. Daarmee bedoelen we dat mensen weer greep krijgen op hun eigen leven, zelf een rol kunnen opnemen in het verbeteren van de situatie waarin ze zich bevinden en dus niet meer louter moeten ondergaan wat in hun leven gebeurt. Dit doen we via het vergroten van de veerkrachtige binnenkant, het aanscherpen van hun kritisch bewustzijn en het bevorderen van maatschappelijke en beleidsparticipatie.

---

¹ Sociale grondrechten die vermeld worden in de grondwet (art. 23 en 24).

Participatie is de motor van het agogische versterkingsproces. Met maatschappelijke participatie verwijzen we naar het volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. Met beleidsparticipatie verwijzen we naar deelname van kwetsbare groepen aan beleidsprocessen op relevante beleidsdomeinen voor de beoogde doelgroepen.

2.2.2. Politieke kernopdracht

Voor het realiseren van onze maatschappelijke opdracht zetten we niet alleen in op het versterken van de doelgroep. Er zijn ook structurele beleidsveranderingen nodig. Met deze beleidsveranderingen streven we naar aangepaste maatregelen en oplossingen die de situatie en positie van maatschappelijk kwetsbare groepen ten goede komen. Actoren binnen het beleid en de ruimere samenleving worden aangesproken en aangezet om het bestaande beleid daarop aan te passen en/of nieuw beleid te creëren.

Zowel de inhoud van het beleid als de wijze waarop het tot stand komt vragen om correcties. We spreken van sociaal gecorrigeerd beleid wanneer bij de voorgestelde maatregelen of oplossingen in voldoende mate werd rekening gehouden met de positie en situatie van maatschappelijk kwetsbare groepen. We spreken van participatief gecorrigeerd beleid wanneer maatschappelijk kwetsbare groepen op een volwaardige wijze en op hun maat hebben kunnen participeren aan de voorbereiding en uitvoering van de genomen maatregelen en/of voorgestelde oplossingen.

2.2.3. Innovatie

Innovatie is onlosmakelijk verbonden met onze agogische en politieke kernopdracht. Het werken aan complexe, maatschappelijke problemen mogen niet vastroesten in gangbare oplossingen, invalshoeken en werkwijzen. Nieuwe en meer creatieve denkwijzen ontwikkelen en in de praktijk brengen behoren inherent tot onze werking.

2.3. DRIE WERKINGSACCENTEN UIT HET REFERENTIEKADER

2.3.1. Participatief werken met de doelgroep

Kenmerkend voor de sector Samenlevingsopbouw is het participatief werken met de doelgroep. Dit wil zeggen dat we de effectieve betrokkenheid van de doelgroep bij het realiseren van de beide kernopdrachten als uitgangspunt nemen in onze werking.

2.3.2. Autonoom handelen

De sector Samenlevingsopbouw moet steeds de mogelijkheid hebben om haar twee kernopdrachten ten volle te realiseren en de kant te kiezen van maatschappelijk kwetsbare groepen. Daarom moet een voldoende autonomie van de sector gegarandeerd blijven.

2.3.3. Partnerschappen aangaan

Onze eigenheid en onze positionering maken dat we anderen nodig hebben om onze doelstellingen te bereiken. Situaties van achterstelling en uitsluiting zijn immers complexe maatschappelijke problemen, waarvoor de oplossingen nooit eenvoudig zijn en zelden in de handen van één enkele actor liggen. Partnerschappen aangaan zowel met samenwerkingspartners op het terrein als met oplossingsactoren is daarom vaak een noodzakelijke voorwaarde.

3. OMGEVINGSANALYSE

In wat volgt beschrijven we de omgeving waarin Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen opereert. We vulden waar mogelijk de algemene omgevingsanalyse, aangeleverd door Samenlevingsopbouw Vlaanderen, aan met de analyse van ons werkingsgebied. Tenslotte bekeken we de externe en interne taakomgeving. Dit alles vormde de basis voor een aantal strategische keuzes voor dit meerjarenplan.

3.1. MAATSCHAPPELIJKE TRENDS EN EVOLUTIES

3.1.1. Stijgende armoede in een snel evoluerende maatschappelijke en politieke context

ARMOEDE IS ONGELIJK VERDEELD

Volgens de EU Silc-enquête² leefde in 2013 15,1% van de Belgen onder de armoedegrens³, in Vlaanderen was dat 10,8%. Deze cijfers blijven al enkele jaren stabiel. Hetzelfde geldt voor de samengestelde indicator 'risico op armoede en sociale uitsluiting'⁴. In 2013 leefden 20,8 % van de Belgen met een risico op armoede en sociale uitsluiting.

Langdurige armoede

Het zijn niet altijd dezelfde mensen die in armoede leven. In 2011 leefde 5% van de Vlamingen in een gezin met een inkomen onder de armoededrempel in 2011 en in minstens 2 van de 3 voorgaande jaren. Dat betekent dat de helft van het totaal aantal personen in armoede in Vlaanderen zich in een positie van **langdurige armoede** bevindt⁵. Een aantal groepen kan relatief snel de eindjes terug aan elkaar knopen. Hooggeschoolden, studenten en werknemers kunnen sneller uit de armoede ontsnappen dan laaggeschoolden, werklozen en gepensioneerden. Voor velen wordt het na verloop van tijd steeds moeilijker om uit een vicieuze cirkel te geraken. Voor wie eerder al met armoede werd geconfronteerd, is het risico groter om terug in de armoede te belanden.

Kinderarmoede

Hoewel de armoede in ons land grotendeels gelijk bleef door de jaren heen, nam de **kinderarmoede** significant toe. Het aandeel kinderen in kansarme gezinnen (indicator van Kind & Gezin) toont aan dat het aantal kinderen en jongeren dat in Vlaanderen in armoede leeft, almaar groter wordt (van 6 % in 2001 naar 11,2% in 2013).

In 'het kind in Vlaanderen' analyseert Kind & Gezin de armoedecijfers van 2010. Ze berekenden dat 11,3% van de jonge kinderen leeft in een gezin met een verhoogd armoederisico. Dit risico is ongelijk verdeeld. Bijna een kwart (23,1%) van de kinderen in een eenoudergezin, 75,4% van de kinderen in een gezin zonder arbeidsparticipatie en 58,1% van de kinderen met een moeder die geboren is in een land van buiten de EU, kent een verhoogd armoederisico. Bij kinderen met een moeder afkomstig uit een ander EU-land is dit 8% en bij kinderen met een moeder van Belgische herkomst gaat het om 8,9%.

Risicogroepen

Bepaalde doelgroepen worden geconfronteerd met een (veel) hoger armoederisico: vrouwen, 65-plussers, alleenstaanden, eenoudergezinnen, personen die niet werken, werkloze gezinnen, huurders, laaggeschoolden en personen van vreemde afkomst. Deze risicogroepen worden vaak ook geconfronteerd met schuldoverlast.

² De EU-SILC (European Union – Statistics on Income and Living Conditions) is een enquête naar inkomens en levensomstandigheden en een belangrijk instrument om zowel op Belgisch als op Europees niveau armoede en sociale uitsluiting in kaart te brengen.

³ Een persoon loopt een (monetair) armoederisico wanneer het totaal inkomen van zijn huishouden lager is dan de relatieve armoededrempel. De drempel die hier gebruikt wordt, is vastgelegd op 60% van het mediaan beschikbaar inkomen.

⁴ Een persoon loopt een risico op armoede of sociale uitsluiting wanneer het huishouden waartoe hij behoort bedreigd wordt door monetaire armoede (een inkomen minder dan 60% van het mediaan inkomen) en/of hij zich bevindt in een situatie van ernstige materiële deprivatie en/of hij kent een zeer lage arbeidsintensiteit.

⁵ Vlaamse armoedemonitor 2014.

Mensen van niet-Europese herkomst met de Belgische nationaliteit (45 procent) en zonder de Belgische nationaliteit (66 procent), hebben het grootste risico gedeprimeerd te zijn op meerdere dimensies. Eén op drie jongens en één op vier meisjes van buitenlandse herkomst verlaten het secundair onderwijs zonder diploma. Participatie aan hoger onderwijs is laag (5 procent), maar neemt toe ondanks een zeer hoge uitval.

MAATSCHAPPELIJKE TRENDS EN EVOLUTIES VORMEN DE SAMENLEVING WAARIN WE OPEREREN

Individualisering en meritocratie

De individuele beslissingsvrijheid beschouwen we als een verworvenheid van de 20ste eeuw. Ieder individu heeft de verantwoordelijkheid om zichzelf te ontplooiën en zichzelf te realiseren. Het meritocratisch model van de samenleving benadrukt dat als we genoeg ons best doen en genoeg verdienen, we alles kunnen bereiken. En aangezien succes nu een keuze is geworden, geldt dat ook voor mislukking. Tegenwoordig gaat dus alle aandacht naar het individu, we worden zelf verantwoordelijk voor wat ons overkomt, het ideaal van de maakbare samenleving werd ingeruild voor dat van het maakbare individu.

Wijzigende leef- en gezinsvormen

De stabiliteit van partnerrelaties en van gezinnen is sinds de jaren '70 in ons land sterk afgenomen. Partners gaan vaak na een korte of langere tijd uit elkaar en gaan soms nieuwe partnerrelaties aan. Bij twee op de drie echtscheidingen zijn kinderen betrokken en ongeveer een kwart van de kinderen heeft een ouderlijke (echt)scheiding meegemaakt. De volwassenen en kinderen zijn daarbij rechtstreeks betrokken, maar ook grootouders, kleinkinderen, andere familieleden en vrienden worden daarmee geconfronteerd. Een (echt)scheiding beïnvloedt niet enkel individuen en gezinnen, maar ook buurten en wijken, scholen en bedrijven, godsdiensten en waardesystemen.

Vermaatschappelijking

De vermaatschappelijking van de zorg beoogt de integratie van de zorg in de samenleving en gaat bij voorkeur samen met een grotere autonomie van de zorgvrager. De vermaatschappelijking van de zorg plaatst de zorg in de context van de betrokkene, in de versterking van het netwerk, de versterking van de zelfredzaamheid om met anderen samen te leven. Het concept van de vermaatschappelijking sluit aan bij de toenemende vraag van burgers om het eigen leven zoveel mogelijk naar eigen inzicht in te richten, ook en vooral als men afhankelijk is van de zorg van anderen. De burger wordt verondersteld meer zorgverantwoordelijkheden op te nemen voor zichzelf en voor anderen. In de eerste plaats moet hij voor zichzelf zorgen en bij problemen een beroep doen op zijn familie, buurt en pas als dit alles onvoldoende blijkt, aanvullend op professionele hulp. Vertrouwen op zelforganisatie houdt echter ook in gevaar in van het vergroten van de ongelijkheid tussen groepen met en groepen zonder zelf-organiserend vermogen.

Sociale bescherming minder collectief en meer restrictief

Een job verschaft mensen een inkomen. Werk is dus een belangrijke hefboom om mensen te laten participeren aan en te integreren in de samenleving. Vandaar dat de overheid veel belang hecht aan de activering van werkzoekenden tot de arbeidsmarkt. Het gaat daarbij om een evenwicht tussen financiële prikkels aan de ene kant en begeleiding en opvolging aan de andere kant. Vanaf de jaren '80 komt de sociale bescherming onder druk te staan en verandert ook de visie hierop. Niet de sociale bescherming, maar de economische kost van uitkeringen wordt benadrukt. Bij de toekenning van het leefloon gelden er strengere voorwaarden in het kader van de activering. Bij de toegang en de toekenning van vervangingsuitkeringen worden de uitkeringsvoorwaarden beperkt en wordt de toegang bemoeilijkt. Die strengere voorwaarden verzwakken het principe van solidaire verzekering.

Digitalisering van de samenleving

Het internet en de mobiele communicatietechnologieën veranderen niet alleen het economische leven maar ook het alledaagse leven van iedereen. Naast het 'echte' ontmoeten en het elkaar fysiek ontmoeten en aanraken ontstaan er heel andere sociale relaties. We leven nu even intens in virtuele netwerken als in de vroegere, oude vertrouwde sociale gemeenschappen. De nieuwe informatie- en communicatietechnologie (ICT) geldt tegenwoordig als een standaard wanneer we ons informeren, communiceren, sociale contacten

leggen, werken, administratieve handelingen verrichten en ons ontspannen. Een nieuwe tweedeling dreigt tussen wie op de elektronische snelweg zit en anderen die zich moeten beperken tot secundaire wegen.

Verstedelijking en duale steden

Alhoewel de meeste inwoners van België het anders aanvoelen, woont driekwart van de Belgen in een stedelijke context. Vlaanderen lijkt almaar meer op een grootstedelijk gebied in een proces van een toenemende verstedelijking. Steden worden in de globalisering van de economie en de wereld almaar belangrijker, aldus professor Corijn. Ze maken deel uit van de nieuwe economische wereldorde, die steunt op een herschikking van de arbeidsmarkt. In die arbeidsdeling verschuift de productieve manuele arbeid geleidelijk naar lageloonlanden. De industriële werkgelegenheid daalt ten voordele van de tertiaire diensten en almaar meer de quataire zorgsector. De mondialisering speelt zich vooral af in de steden en in de grootstedelijke gebieden. Als steden een plaats willen krijgen in een nieuwe zeer competitieve wereldorde, dan moeten ze hun economie heroriënteren. Dergelijke ontwikkelingen leiden evenwel ook tot uitsluiting van bevolkingsgroepen en scheppen een onderklasse en een grijze en informele economie.

Verkleuring en superdiversiteit

De demografische en sociologische samenstelling van de bevolking is in alle grote stedelijke gebieden bijzonder complex geworden. Superdiversiteit valt als fenomeen moeilijk te ontkennen. De overgrote meerderheid van mensen die aankloppen bij de OCMW's in Brussel of Antwerpen hebben een 'andere' etnische achtergrond. Maar ook in de centrumsteden als Leuven, Mechelen, Oostende, Lokeren, Sint-Niklaas of Genk steeg de etnisch-culturele diversiteit van mensen met financiële problemen sterk. Er is een aanzienlijke variatie merkbaar tussen de steden in de graad en het type van verkleuring. Bovendien is de verkleuring niet even groot in alle leeftijdssegmenten van de bevolking en verschilt ook enigszins tussen mannen en vrouwen. Ook de samenstelling van die bevolkingsgroep van vreemde afkomst veranderde. Het idee dat ieder mens lid is van één cultuur, één taal spreekt en tot één gemeenschap behoort, is achterhaald. Migranten zijn bovendien niet per definitie mensen die ergens blijven, maar zijn mobiel. Ze leven in netwerken eerder dan in traditioneel gedefinieerde gemeenschappen en maken daarbij gebruik van het internet en de mobiele communicatietechnologie.

Vergrijzing

België staat op wereldniveau geboekstaafd als het 10de oudste land. In 2010 maakten de 60-plussers 23 procent uit van de totale Belgische bevolking. Vlaanderen heeft de hoogste vergrijzingsgraad en is daarmee de oudste regio van het land. De vergrijzingsgraad zal zich de komende jaren in Vlaanderen nog doorzetten en stelt ernstige uitdagingen voor het beleid. Huisvesting is daarbij de eerste zorg. Een behoeftenonderzoek van de Provincie Oost-Vlaanderen in samenwerking met de VUB (2011) wees uit dat 44% van de woningen van 60-plussers ernstig onangepast is. En dit juist op een leeftijd waarop de zorgbehoefte heel vaak toeneemt. Daarnaast is er ook de fysieke en sociale leefomgeving. Een toekomstgericht ouderenbeleid moet prioriteit geven aan de herinrichting en de toegankelijkheid van de publieke ruimte, zodat mensen gebruik kunnen maken van de voetpaden, kruispunten veilig kunnen oversteken en zich zonder hindernissen naar de buurtwinkel, het postkantoor, de bank of naar de markt kunnen begeven. Naast de aantrekkelijke woonomgeving zijn ook de sociale contacten en de sociale verbinding tussen mensen van kapitaal belang.

POLITIEKE TRENDS BEÏNVLOEDEN DE RUIMTE VOOR PARTICIPATIE

Legitimiteit van de politiek staat onder druk

De democratie lijdt aan een vermoeidheidssyndroom en de antipolitiek triomfeert, aldus professor Deschouwer. Politieke partijen worstelen met een tanende legitimiteit. Verschillende oorzaken worden aangehaald:

- De link tussen de samenleving en de partijen loopt mank.
- Nationale staten worden op verschillende vlakken uitvoerders van beslissingen genomen door een hoger beleidsniveau.
- Tegenover die centralisering op Europees niveau staat de tendens tot decentralisering naar de lokale besturen.
- Luc Huyse brengt het massaal afhaken van de kiezers in verband met de gevolgen van de bankencrisis. De financiële crisis, veroorzaakt door de banken, werd afgewenteld op de belastingbetaler. De burger heeft

geen vertrouwen meer dat de overheid die crisis het hoofd kan bieden en heeft daarbij het geloof in de politiek verloren.

Nieuw publiek management

Professor De Rynck schetst een fundamentele verschuiving in de verhoudingen tussen de overheid, het non-profit middenveld, de private persoonlijke sfeer en de profitsector. Aan de basis ligt de opvatting dat de omvang, de invloed en regelgeving van de publieke sector in het maatschappelijke leven sterk moet verminderen ten voordele van de marktsturing en van een grotere individuele autonomie voor burgers, die hun eigen keuzes moeten kunnen maken binnen hun eigen levenstraject.

Ruimte voor participatie

Na de staatshervorming is de ruimte voor lokale democratie in Vlaanderen/België nog eens ingeperkt, aldus De Rynck: centrale overheden sturen hun diensten sterk aan. De bestuurlijke context (en complexiteit) is niet gunstig voor het scheppen van een klimaat voor en van burgerinitiatief noch voor participatieve praktijken. Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen verschillende soorten praktijken:

- Gemeentebesturen reageren veel alerter op spontane signalen vanuit de burgers. Zo is de dienstverlening op buurtniveau veel klantgerichter en participatief tot stand gekomen.
- In steden en gemeenten zijn vaak vernieuwende participatieve praktijken te vinden op een kleinschalig niveau en vooral in dienstverlening met publiekswerking.
- Dit ligt anders bij projecten binnen grote fysieke ingrepen met een grootschalig karakter. Zodra het om ruimtelijke ordening en complexe dossiers met belangentegenstellingen gaat, worden politici over het algemeen zeer kritisch over het model van actief burgerschap.
- Wat de rol van de adviesraden betreft, voorziet de Vlaamse overheid inspraak door middel van een adviesraad voor de volgende vijf sectoren: ontwikkelingssamenwerking, jeugd, sport, cultuur en flankerend onderwijsbeleid. Voor andere domeinen valt bij de lokale besturen de druk weg om de lokale adviesraden op te richten of te behouden.

Maatschappelijke middenveld in transitie

Met de ontzuiling verloren traditionele middenveldorganisaties terrein. Tegelijk verbrokkelde ook de samenhang binnen elke zuil. De organisaties stellen zich nu ook autonomer op ten opzichte van de (bevriende) politieke partijen. Opvallend is dat jongeren zich niet willen binden, en dus veel minder gemakkelijk lid worden van traditionele organisaties, zoals vakbonden en andere middenveldorganisaties. Het gevolg is dat klassieke verenigingen eroderen en kampen met vergrijzing. Tegelijk duiken nieuwe spelers op in het middenveld tussen het individu en de staat. Die nieuwe organisaties bouwen nieuwe netwerken van organisaties op.

Mensen zonder wettig verblijf

Dit vormt een specifieke problematiek in onze westerse samenleving. Migratiestromen van kwetsbare groepen die om tal van omstandigheden (oorlog, economische omstandigheden, extreme armoede, ...) hun land verlaten op zoek naar betere leefomstandigheden zijn niet meer te stoppen, ondanks pogingen van Europa om deze instroom van asielzoekers, vluchtelingen, mensen op zoek naar een betere toekomst angstvallig in te perken. Als gevolg van liberalisering en privatisering krijgt een grote groep mensen vandaag geen volwaardig statuut en/of toegang tot een voldoende minimale sociale bescherming, tot een aantal basisvoorzieningen. Een grote groep mensen zonder wettig verblijf leeft ondergedoken, is onzichtbaar en voor de overheid onbestaande, laat staan dat ze kunnen participeren aan die lokale samenleving.

COLLECTIEVE ECONOMIE ALS ANTWOORD OP DE CRISIS VAN DE WELVAARTSTAAT?

Economische trends

Het midden van de vorige eeuw staat gekend als de periode waarin de welvaartsstaat vorm kreeg. De herverdelende rol van de overheid -die deels gefinancierd werd met belastingen, deels met het opbouwen van een overheidsschuld- leidde tot een verhoging van de koopkracht van de bevolking. De consumptie (-multiplicator) leidde tot een periode van grote economische groei met massaproductie. De welvaartsstaat zorgde voor het terugdringen van de armoedecijfers, het verhogen van het inkomen en het laag houden van de inkomensverschillen.

In het afgelopen decennium kwam de welvaartstaat evenwel steeds meer onder druk te staan. Dit is onder andere een gevolg van het verminderen van de solidariteitsgedachte (willen we wel bijdragen voor die hoe langer hoe aanwijsbaardere groep die het nodig heeft?), de grenzen aan de groei (onder andere door geloof in neoliberalisme en wegvallend geloof in Keynesianisme), de aanwezigheid van ecologisch risico en de globalisering. Door de afbouw van de welvaartstaat kregen de armen in Europa het moeilijker, de middenklasse stagneerde en de rijken werden rijker.

Dit is duidelijk merkbaar in het Euro Pact Plus: In maart 2011 ondertekenden alle lidstaten op vier na het Euro Pact Plus waarin ze hun intenties verklaarden om de loonkosten aan te passen, de arbeidsparticipatie te verhogen, vervroegde pensionering in te perken en fiscaal beleid te coördineren. Volgens Holslag is Europa verenigd in economisch conservatisme, terwijl dit Europa op de lange termijn juist zou kunnen verdelen en verzwakken. Bij gebrek aan een strategie om de Europese samenlevingen naar een hoger niveau te tillen en vanuit de welvaartsstaat een ontwikkeling naar iets beters en duurzamer te bewerkstelligen, verlagen de kleine bezuinigingen de levensstandaard.

Herontdekking van het collectieve

Waar het brede maatschappelijke middenveld zich lange tijd heeft verenigd in actie- en drukingsgroepen om invloed uit te oefenen op de overheid, zien we nu overal nieuwe samenwerkingsverbanden ontstaan tussen mensen en groepen die veel meer zelf hun lot in handen proberen te nemen. Na ongeveer twee eeuwen van individualistisch gedachtegoed, lijken burgers zich meer bewust te worden van de oplossingen die zij voor zichzelf en voor elkaar kunnen creëren. Het is volgens Dirk Barrez tijd om te (her)ontdekken hoe voordelig het is voor samenlevingen en sociale bewegingen als ze zelf beschikken over een economische poot. Het is noodzakelijk oog te krijgen voor de kracht van het coöperatief ondernemen dat niet alleen financiële winst centraal stelt, maar die winst benut om doelstellingen zoals zinvol werk, de creatie van welvaart, ecologische duurzaamheid, welzijn en solidariteit te verwezenlijken. Het middenveld waaronder ook de sector Samenlevingsopbouw kan, aldus Wim Van Opstal, zelf een actieve rol opnemen in de economische ruimte.

SOCIALE GRONDRECHTEN ONDER DRUK

Maatschappelijke dienstverlening⁶

Het recht op maatschappelijke dienstverlening garandeert het leven in menselijke waardigheid. Het vormt het laatste vangnet van en is een springplank naar een globale sociale bescherming met gegarandeerde sociale grondrechten. Zowel het vangnet als de globale sociale bescherming staan onder druk.

Het leefloon vandaag is momenteel veel te lang om een menswaardig leven te garanderen. Het pleiten voor een leefloon boven de armoedegrens staat reeds jaren hoog op de agenda van tal van middenveld/ armoedeorganisaties.

Sinds de jaren '80 verdwijnt consensus dat sociale bescherming noodzakelijk is als bescherming tegen de sociale zekerheid en voor de economische groei. In de plaats nestelt zich een denken dat 'te genereuze' sociale zekerheid perverse gevolgen kan hebben voor de economische groei en de stap naar tewerkstelling kan ontmoedigen. Het individueel schuldmodel maakt weer opgang.

De sociale zekerheid blijft een effectief instrument om het armoederisico te beperken. We dienen dan ook zeer kritisch te staan tegenover de recente ingrepen in de sociale zekerheid. Maar ook de blijvende achterstelling op diverse domeinen zoals werk, onderwijs, huisvesting,... bevestigen maatschappelijk kwetsbare groepen in hun ongunstige maatschappelijke positie.

De herverdelende werking van de fiscaliteit staat onder druk, terwijl er voldoende ruimte is om de belastingen naar draagkracht te heffen. De privatisering van openbare diensten of de achteruitgang van de kwaliteit van bepaalde diensten dragen bij tot een toenemende ongelijkheid, ontoegankelijkheid van informatie treft immers hoofdzakelijk maatschappelijk kwetsbare groepen.

⁶ *Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, Sociale Bescherming en armoede, een bijdrage aan het politiek debat, tweajaarlijks verslag 2013-2014.*

De vergrijzing zet een druk op de betaalbaarheid van de pensioenen en de gezondheidszorg die vertaalt zich in lagere pensioenen en ziekte-uitkeringen en een activeringsbeleid dat vooral nadelig is voor maatschappelijk kwetsbare groepen. Het tweeverdienerschap is een noodzaak geworden om een adequaat arbeidsinkomen te verwerven, het stijgend aantal eenoudergezinnen en alleenstaanden vormt dan ook een kwetsbare groep.

De lokalisering van de sociale bescherming (door toenemende lokale autonomie op het vlak van sociale bescherming) biedt enerzijds kansen op vlak van nabijheid maar bedreigt anderzijds de globale solidariteit en een algemeen geldende sociale bescherming. Het niet opnemen van rechten door complexiteit, gebrek aan laagdrempelige maatregelen, een te afstandelijke dienstverlening en de focus op sociale fraude verhogen situaties van onderbescherming. De sociale bescherming voor mensen zonder wettig of in tijdelijk verblijf wordt meer en meer precair.

Zowel in de sociale zekerheid als in de sociale bijstand stijgt de voorwaardelijkheid. Voor de sociale zekerheid (degressiviteit, statuut samenwonende, activeringsfunctie ...) is dit des te opvallender omdat dit afbreuk doet aan het verzekeringsprincipe en het systeem in de feiten evolueert naar sociale bijstand. Niet het armoederisico beperken maar activering wordt de focus. Een verbeterde financiering van de sociale zekerheid zou het armoederisico nochtans zwaar kunnen reduceren. Het aandeel van lonen is in het BBP met 6% afgenomen tussen 1980 en 2010 terwijl hun aandeel bijdragen in de sociale zekerheid op hetzelfde niveau is gebleven, inkomens uit vermogen blijven hier buiten beeld.

Recht op Arbeid

Arbeid vormt een belangrijke buffer in de strijd tegen armoede. Volwaardige arbeid met een volwaardig inkomen aan gekoppeld is de beste vorm van sociale bescherming en biedt de meeste kansen tot volwaardige deelname aan het maatschappelijk leven. Helaas is dit voor veel kwetsbare groepen in onze samenleving bijzonder moeilijk tot onmogelijk.

Vlaanderen telt eind januari 2015 239.567 niet-werkende werkzoekenden (NWWZ). Jongeren, laaggeschoolden en niet-EU-burgers bekleden een ongunstige arbeidsmarktpositie. Jongeren (<25 jaar) vertegenwoordigen 19.3% van de werkzoekenden in Vlaanderen. 25.4% van de werkzoekenden in Vlaanderen is van allochtone origine, 46% is laaggeschoold. (VDAB cijfers januari 2015).

De voorbije jaren is er sprake van een toenemende polarisatie op de arbeidsmarkt. Het aandeel werkrijke gezinnen (waar alle leden op actieve leeftijd een betaalde baan hebben) nam tussen 1994 en 2010 significant toe, terwijl werkarme gezinnen (waarvan slechts een klein aandeel van het arbeidspotentieel wordt ingezet) in veel mindere mate deel hebben aan de tewerkstellingsgroei en in de armoede belanden. De link met kinderarmoede is duidelijk: leven in een gezin waar niemand verlonde arbeid verricht, heeft een nefaste invloed op zowel de huidige levensomstandigheden van kinderen in dat gezin als op hun levensomstandigheden in de toekomst.

In een dossier van VDAB rond kansengroepen wordt de positie van laaggeschoolden op de Vlaamse arbeidsmarkt beschreven: 'ongeveer 1 op 2 werkzoekenden is vandaag laaggeschoold, terwijl slechts 1 op 5 van de werkenden laaggeschoold is. Slechts iets meer dan de helft van de laaggeschoolde bevolking is aan het werk. De positie van laaggeschoolden op de arbeidsmarkt wordt nog verder bemoeilijkt door het feit dat zij meer in conjunctuurgevoelige sectoren werken, de concurrentie vanuit lageloonlanden en de financiële werkloosheidsval.'⁷ De weg naar duurzame en inclusieve economie is voor de laaggeschoolden nog lang.

Het Steunpunt Werk en Sociale Economie geeft aan dat de werkzaamheidskloof tussen personen geboren in eigen land en personen geboren buiten de EU-15, in Vlaanderen erg hoog is. Dit betekent niet enkel dat allochtonen in Vlaanderen slechts moeizaam aan werk geraken, maar ook dat de Vlaamse samenleving nog veel arbeidspotentieel onbenut laat.⁸

⁷ VDAB Studiedienst, *Kansengroepen in Kaart. Laaggeschoolden op de Vlaamse arbeidsmarkt. 2de editie, 2013*

⁸ www.steunpuntwse.be/system/files/arbeidsmarktflits_2015-03-23.pdf

Onze huidige maatschappij stelt steeds hogere eisen aan de beroepsbevolking. De evolutie naar een diensten- en kenniseconomie is de laatste jaren door de toenemende globalisering in een hogere versnelling gekomen. De groeisegmenten van de economie vragen meer en meer hoger opgeleiden die over specifieke competenties moeten beschikken.

De 'kwetsbare' samenstelling van de beschikbare arbeidsreserve, gekenmerkt door een sterke concentratie van kansengroepen, veroorzaakt een maatschappelijke breuklijn. De laaggeschoolden vallen uit de boot. Dat doet de vraag rijzen in welke mate de werkzoekende arbeidsreserve geschikt is om te beantwoorden aan de snel evoluerende behoeften van de veeleisende Vlaamse arbeidsmarkt. De VDAB vreest dat er in de toekomst voornamelijk groeimogelijkheden zijn in de 'slimme' segmenten van de economie en bijgevolg zal vooral de vraag naar hogere profielen toenemen. De blijvende inkrimping van het industriële segment van onze economie zorgt voor een grote, ook mannelijke, arbeidsreserve die momenteel onvoldoende klaar is voor een tewerkstelling in de opkomende 'slimme' segmenten, zoals de diensten of de hoogtechnologische industrie. Dit gegeven biedt weinig rooskleurig vooruitzicht voor laaggeschoolden, de grootste groep die zich momenteel in de werkloosheid bevindt.

De VDAB concludeert in 'Kansengroepen in Kaart. Laaggeschoolden op de Vlaamse arbeidsmarkt'⁹:

'De situatie van laaggeschoolden op de arbeidsmarkt is precair: de kansen op werk zijn veel kleiner dan voor hoger geschoolden, de kans om in de werkloosheid te geraken is groter. Maar het échte probleem zit in de enorm hoge inactiviteit van laaggeschoolden, die in belangrijke mate te wijten is aan onvoldoende jobkansen met als gevolg een vervroegde uittrede uit de arbeidsmarkt. Die kansen op een job worden overigens niet enkel gehypothekerd door een laag opleidingsniveau of tekorten aan ervaring of specifieke competenties, maar ook door verdringingsprocessen op de arbeidsmarkt. Het aanbod op de arbeidsmarkt neemt voortdurend toe, hetgeen voor extra 'concurrentie' zorgt in segmenten waar veel jobs verdwijnen.'

Kwetsbare groepen blijven vandaag (en wellicht ook morgen) in de werkloosheid gevangen of worden aangewezen op bijstand. Ze stoten op allerlei drempels bij het vinden van duurzaam en aangepast werk.

Kwetsbare groepen ondervinden vandaag de (toenemende) druk vanuit 'sociale activering' naar werk dat er niet is of onaangepast is en onvoldoende rekening houdt met hun draagkracht, en dit alles op gevaar van sanctionering. Er is dan ook vanuit doelgroepen heel wat kritiek op diensten die vandaag instaan voor de begeleiding van kwetsbare groepen i.f.v. werk.

De vraag stelt zich ook of voor een aantal kwetsbare doelgroepen met beperkt draagvlak -meer dan vandaag- moet ingezet worden op alternatieve vormen van arbeid/ tewerkstelling buiten het klassieke arbeidscircuit, inclusief het waarderen van vrijwilligersinzet, voor zover dit ook leidt tot een voldoende inkomen met voldoende recht op sociale bescherming.

Recht op Wonen

De belangrijkste trends en evoluties op de Vlaamse woningmarkt kunnen worden gevat in wat Pascal De Decker tijdens de vorming 'Wonen in Vlaanderen in 2050' 28/01/2014 de 6 V's noemde. Ze duiden enerzijds op een bestendiging van de problematiek, maar leggen anderzijds ook enkele nieuwe accenten.

Verruiming

Als gevolg van de bevolkingsgroei en gezinsverdunding is er een blijvende behoefte aan bijkomende woningen (stijging van 13% tegen 2030). Er wordt verwacht dat de nieuwbouwmarkt de woonbehoeften zal kunnen volgen, maar er stelt zich wel het probleem van een algemene en ruimtelijke 'mismatch' tussen de huidige woningvoorraad en de demografische evoluties. Dit uit zich onder andere in de nood aan woningen voor (grote) gezinnen in de steden -terwijl daar vooral het aanbod aan kleinere woningen toeneemt- en onaangepaste en te grote woningen in de buitenstedelijke gebieden.

⁹ VDAB Studiedienst, *Kansengroepen in Kaart. Laaggeschoolden op de Vlaamse arbeidsmarkt. 2de editie, 2013.*

Vernieuwing

Heel wat Vlaamse woningen zijn versleten en voldoen niet langer aan hedendaagse kwaliteitsstandaarden. Bovendien zullen duurzaamheid en energiezuinigheid steeds meer aan belang winnen. Dit is ook het geval op de sociale woonmarkt.

Vergrijzing

Er wordt een sterke toename verwacht van de groep ouder dan 60 jaar, in het bijzonder het aantal oudste ouderen (80 jaar en ouder). Zowat een vierde van de 330.000 geraamde bijkomende woningen zal op maat van deze oudste groep moeten worden bedacht, met de nodige eisen op het vlak van aangepastheid en woonomgeving. Dit is vooral een buitenstedelijk probleem, waar woningen van ouderen gemiddeld van een lagere kwaliteit zijn. De vaak slechte woningkwaliteit op het platteland treft overigens niet alleen de ouderen, en is symptomatisch voor het armoedebeeld in de tussen- en plattelandsgebieden.

Vergroening

Vlaanderen verstedelijkt en de stadsbevolking wordt steeds jonger. De vergroening kan daar echter onvoldoende worden opgevangen, en plaatst een bijkomende druk op de stedelijke woningmarkt, in het bijzonder op de private huurmarkt. De combinatie met vergrijzing zal zorgen voor een specifieke bevolkingssamenstelling in de steden: in Antwerpen bijv. zal binnenkort 1/3de van de bewoners jonger zijn dan 20 jaar en 1/3de ouder dan 60-65 jaar. Dat wil zeggen dat twee op de drie inwoners voor de kwaliteit van leven sterk afhankelijk zijn van hun eigen buurt. Veel van deze ouderen en jongeren zijn maatschappelijk kwetsbaar.

Verkleuring

De westerse samenleving en vooral onze steden worden steeds gekleurder. Ze worden etnisch steeds meer divers aan de boven- en de onderkant van de sociale ladder en hebben op die manier een sterke impact op de stedelijke woningmarkt. Zeker voor de zwakste groepen vormen de stedelijke migrantengemeenschappen het belangrijkste milieu om de wooncarrière aan te vatten. Het gaat hier niet enkel om een kwantitatieve evolutie; er is ook sprake van 'superdiversiteit'. Migrantengezinnen zijn overigens doorgaans groter dan autochtone gezinnen, wat een groot deel van de vergroening in de steden verklaart. De problematiek wordt vaak nog versterkt door de sociale uitsluiting en armoede, die belangrijke uitdagingen stellen op het vlak van het aanbod aan kwaliteitsvolle, betaalbare woningen.

Verarming

Op de woningmarkt concentreren de betaalbaarheids- en kwaliteitsproblemen zich vooral op de private huurmarkt. Door een schrijnend tekort aan kwaliteitsvolle, betaalbare woningen voor de laagste inkomenscategorïeën is er een ernstig onevenwicht ontstaan tussen vraag en aanbod. Voor elke woning aan de onderkant van de woonmarkt staan er meerdere potentiële huurders te wachten, die niet de luxe hebben om de 'markt te verkennen'. Op vlak van inkomen is er sinds enkele decennia een polarisering aan de gang. De gezinnen die het zich kunnen veroorloven stappen massaal over naar de eigendomsmarkt terwijl de minder kapitaalkrachtigen achterblijven op de huurmarkt. Een verdere inkrimping van de betaalbare huurmarkt is niet denkbeeldig.

Recht op Onderwijs

De samenstelling van de Vlaamse schoolpopulatie is het afgelopen decennium ingrijpend gewijzigd. Zo is er overall in Vlaanderen - maar vooral in de steden - een sterke toename van het aantal leerlingen met buitenlandse roots en een andere thuistaal. Waar het vroeger vooral ging om leerlingen met Europese, Marokkaanse en Turkse roots, worden steeds meer scholen geconfronteerd met zogenaamde hyperdiverse klassen met leerlingen van over de hele wereld. Daaraan gekoppeld, stijgen de cijfers inzake kinderarmoede opzienbarend.¹⁰ Leerkrachten die moeten lesgeven aan deze groeiende groep leerlingen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen, blijken hierop onvoldoende voorbereid of degelijk omkaderd.

Zo toont evaluatieonderzoek van 10 jaar gelijke onderwijskansenbeleid aan dat de overgrote meerderheid van de scholen onvoldoende in staat is gebleken op een adequate manier met deze steeds complexere realiteit om

¹⁰ Cf. infra § 3.2.5. Kinderarmoede in ons werkgebied en de 'Omgevingsanalyse van ons werkgebied' als bijlage bij onderhavig meerjarenplan.

te gaan.¹¹ Scholen kiezen voornamelijk voor de vertrouwde recepten, zoals individuele zorgtrajecten en het via de didactische weg proberen remediëren van individuele 'leerachterstand', zonder evenwel preventief en voldoende grondig de structurele oorzaken van de ongelijke onderwijskansen van hun kwetsbare leerlingen te analyseren en hun schoolbeleid hierop grondig bij te sturen. Dit vertaalt zich de afgelopen jaren in een blijvende toename van het aantal zittenblijvers, doorverwijzingen naar het bijzonder onderwijs, waterval-effecten en vroegtijdige schoolverlaters.

De Vlaamse overheid trekt vooral de kaart van de vrije schoolkeuze voor de ouders en de maximale autonomie voor de schoolbesturen en treedt – behalve financieel - niet langer sturend of ondersteunend op ten aanzien van zogenaamde concentratiescholen. Op basis van een aantal parameters krijgen deze scholen weliswaar extra middelen, maar het zijn vooral de schoolbesturen zelf die moeten beslissen hoe zij deze middelen zullen inzetten om bovengenoemde uitdagingen te lijf gaan.

Het zijn vooral die scholen die de gewijzigde omgevings- en klascontext hebben leren aanvaarden, hierop hun beleid hebben bijgestuurd en hiervoor ook externe expertise en deskundigheid hebben ingeschakeld, die het meest succesvol blijken en goede resultaten kunnen voorleggen inzake gelijke onderwijskansen.¹²

Recht op Gezondheid

Onderzoek toont aan dat de socio-economische klasse waartoe mensen behoren bepalend is voor hun gezondheid. Mensen in een maatschappelijk kwetsbare situatie hebben een kortere gezonde levensverwachting. Een laaggeschoolde sterft gemiddeld 7,5 jaar vroeger dan een hooggeschoolde. In 2008 stelde 13,6 procent van de huishoudens gezondheidszorg systematisch uit wegens financiële redenen. Onderzoek toont aan dat de gezondheidsongelijkheid niet vermindert, maar toeneemt. Het gaat voornamelijk over sociale ongelijkheden die niet te maken hebben met natuurlijke of biologische aanleg van een persoon, maar die worden veroorzaakt of in stand gehouden door sociale processen, zoals armoede en sociale uitsluiting (Willems & Verlinde, 2011).

Zowel uit de praktijk als uit onderzoek blijkt dat maatschappelijk kwetsbare groepen meer gezondheidsproblemen hebben, minder toegang tot de gezondheidszorg, amper bereikt worden door preventieve campagnes, minder mogelijkheden hebben om keuzes te maken die een gezonde levensstijl bevorderen,...Verschillende indicatoren van armoede blijken ook risicofactoren te zijn voor een slechte geestelijke gezondheid: bv financiële problemen, werkloosheid, slechte huisvesting, ...Naast de kwetsbaarheid voor psychische problemen ervaren maatschappelijk kwetsbare groepen ook drempels in de toegang tot de geschikte geestelijke gezondheidszorg: centra geestelijke gezondheidszorg hebben wachtlijsten, consultaties bij privé-psychologen zijn onbetaalbaar daar de sociale zekerheid hier nog geen terugbetaling voor voorziet.

Door de vermaatschappelijking van de geestelijke gezondheidszorg (artikel 107) wordt een deel van de residentiële psychiatrische zorg afgebouwd om zo de zorg zoveel mogelijk binnen het vertrouwde sociale netwerk van de zorgvrager te organiseren. Dit gebeurt dan in samenwerking met diensten op vlak van gezondheid, arbeid (bv. sociale economie), huisvesting (bv sociale huisvesting), onderwijs, cultuur, welzijn, vrije tijd,... Deze diensten zijn echter vaak niet uitgerust (kennis, draagkracht,...) voor het ondersteunen van mensen met ernstige en chronische psychiatrische problemen. Bovendien ontbreekt het aan nazorg en zijn er onvoldoende ambulante alternatieven die aangepaste en kwaliteitsvolle zorg bieden aan deze groep mensen (die niet noodzakelijk een vertrouwd sociaal netwerk heeft met voldoende draagkracht om hen te ondersteunen).

---

¹¹ JUCHTMANS G. & VANDENBROUCKE A. (2013) 10 jaar gelijke onderwijskansen op school: tussen trouw aan het beleid en aanpassingsvermogen, Studie en schoolloopbanen, Leuven, 45p.

¹² Ibidem.

3.2. ANALYSE VAN ONS WERKGEBIED

3.2.1. Algemene beschrijving van ons werkingsgebied

Het werkingsgebied van Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen bestrijkt in principe de volledige provincie Oost-Vlaanderen, behalve het grondgebied Gent. In totaal wonen er in ons werkgebied 1.217.799 inwoners (situatie op 1/1/2014) in 64 Oost-Vlaamse steden en gemeenten. In de praktijk is het echter onhaalbaar om in elke stad of gemeente een opbouwwerkpraktijk uit te werken. Het karakter van ons werkingsgebied (Oost-Vlaanderen, excl. Gent) wordt enerzijds bepaald door twee grote aaneengesloten gebieden met een uitgesproken landelijk karakter ten westen van de provincie en anderzijds één aaneengesloten, dichtbevolkt en sterk verstedelijkt gebied ten oosten van de provincie.

Ten noordwesten van de provincie situeert zich het 'Meetjesland' en ten zuidwesten de 'Vlaamse Ardennen'. In deze twee landelijke gebieden treffen we slechts vier grotere steden aan (Ronse, Oudenaarde, Deinze en Eeklo). De overige steden en gemeenten kenmerken zich door hun geringe inwonersaantallen en bevolkingsdichtheid.

Het volledige oostelijke deel van de provincie is sterk verstedelijkt en wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van de centrumsteden Aalst en Sint-Niklaas en daarbij horend semi-verstedelijkt overgangsgebied, een aantal klein-stedelijke provinciesteden (Wetteren, Zottegem, Geraardsbergen, Ninove, Temse en Beveren) en twee structuurondersteunende steden (Lokeren en Dendermonde).

De steden en gemeenten in ons werkingsgebied met de hoogste bevolkingsdichtheid en inwonersaantallen situeren zich hoofdzakelijk in het Oost-Vlaamse gebied van de 'Vlaamse ruit'. Verder treffen we nog vijf grotere steden en gemeenten aan in de grootstedelijke rand rond Gent (De Pinte, Merelbeke, Melle, Destelbergen en Evergem). Deze worden vooral gekenmerkt door een hoge bevolkingsdichtheid. Binnen ons werkingsgebied moeten we tenslotte ook rekening houden met de invloedssfeer van de stadsgewesten Gent, Brussel, Antwerpen en Sint-Niklaas.

3.2.2. De bevolkingssamenstelling

BEVOLKINGSDICHTHEID

De Vlaamse ruit drukt demografisch haar stempel op ons werkingsgebied. Van de top-10 steden met de hoogste bevolkingsdichtheid, bevinden er zich 8 binnen de zogenaamde 'Vlaamse ruit', die zich voor Oost-Vlaanderen aftekent tussen Gent, Sint-Niklaas en Aalst.¹³

JONGEREN (0-19 JAAR)

De gemeenten met het hoogste aandeel jongeren zijn Sint-Gillis-Waas, Temse, Lokeren, Zele en Ronse. De regio Meetjesland en de brede regio ten zuidoosten van Gent worden gekenmerkt door lage percentages 0-19-jarigen. Binnen ons werkgebied heeft Ronse het hoogste aandeel 0-24-jarigen en Zottegem het laagste.

VERGRIJZING

De hoogste percentages 65-plussers vinden we in de regio's Meetjesland en Vlaamse Ardennen. De familiale zorgindex is in die gebieden ook het hoogst. Als we kijken naar de grijze druk - een demografisch begrip dat de verhouding aangeeft tussen het aantal personen van 65 jaar en ouder en het aantal personen in de zogenaamde 'productieve leeftijdsgroep' van 20-64 jaar - dan stellen we vast dat deze het hoogst is in de

¹³ De 'Vlaamse Ruit' behelst de Vlaamse 'metropool' bestaande uit de grootstedelijke gebieden van Brussel, Antwerpen en Gent. Het gebied wordt ook wel Vlaamse diamant of Vlaamse driehoek genoemd. Het gebied bestaat uit het metropolitane gebied tussen Brussel, Gent, Antwerpen en Leuven. In dit gebied bevinden zich ook de stedelijke gebieden van Mechelen, Sint-Niklaas en Aalst, de klein stedelijke gebieden van Asse, Beveren, Boom, Dendermonde, Lier, Lokeren, Sint-Katelijne-Waver, Wetteren en Willebroek. Het gebied is een van de dichtstbevolkte gebieden ter wereld met ca. 830 inw./km². In totaal woonden er in het gebied anno 2000 5,5 miljoen mensen.

regio's Meetjesland, Vlaamse Ardennen, het noordoostelijk deel van het Waasland en de Leieregio ten zuidwesten van Gent.

NIET-BELGEN

Wat betreft het aandeel personen geboren met een andere nationaliteit dan de Belgische, zijn er slechts vier steden die boven het relatief lage Oost-Vlaamse gemiddelde uitstijgen: Gent, Zelzate, Ronse en Sint-Niklaas. Daarna volgen de steden en gemeenten Eeklo, Lokeren, Temse, Zele, Aalst, Denderleeuw en Wetteren.

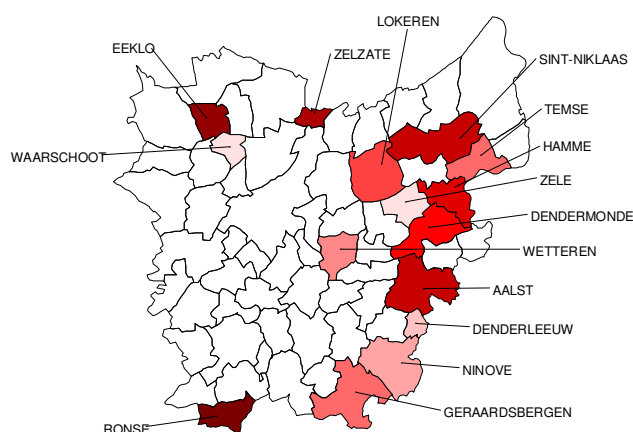
3.2.3. Maatschappelijke kwetsbaarheid in ons werkingsgebied

Voor het in kaart brengen van 'maatschappelijke kwetsbaarheid' binnen ons werkingsgebied (de provincie Oost-Vlaanderen excl. Gent), konden wij dankbaar beroep doen op de bereidwillige medewerking van de dienst sociale planning van de provincie Oost-Vlaanderen. Een interprovinciale werkgroep boog zich enkele jaren geleden over de vraag welke de meest relevante indicatoren waren om maatschappelijke kwetsbaarheid in kaart te brengen. Voor alle details verwijzen wij naar onze uitgebreide provinciale omgevingsanalyse als bijlage bij dit meerjarenplan.

Hieronder zijn de synthesetabel en de syntheseskaarten inzake maatschappelijke kwetsbaarheid binnen ons werkgebied terug te vinden.

▼ Synthesetabel Oost-Vlaamse steden en gemeenten met groot aandeel maatschappelijk kwetsbare inwoners (excl. Gent) gerangschikt van hoog naar minder + kaart van top-15 steden en gemeenten

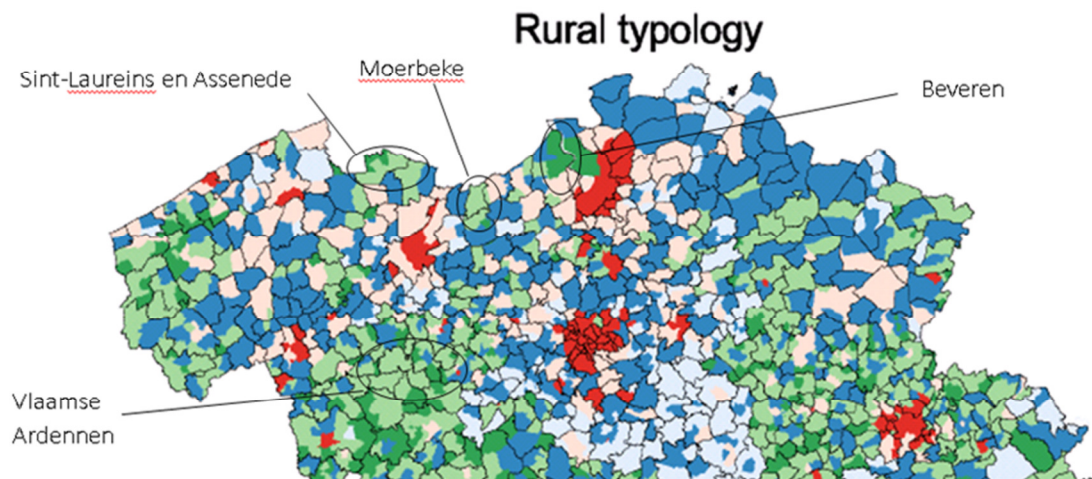
Rangorde	Gemeente
1	RONSE
2	EKLO
3	ZELZATE
4	AALST
5	SINT_NIKLAAS
6	HAMME
7	DENDERMONDE
8	LOKEREN
9	GERAARDSBERGEN
10	TEMSE
11	WETTEREN
12	NINOVE
13	DENDERLEEJW
14	ZELE
15	WAARSCHOOT

3.2.4. Armoede op het platteland

Zoals eerder gesteld, wordt ons werkingsgebied naast een sterke verstedelijking ten oosten van Gent, ook gekenmerkt door een aantal aaneengesloten meer landelijke gebieden. De afgelopen jaren wordt het thema

van armoede op het platteland steeds nadrukkelijker op de onderzoeks- en beleidsagenda geplaatst.¹⁴ Voor onderzoekers blijft het begrip 'platteland' in Vlaanderen moeilijk te conceptualiseren. Bijna nergens in Vlaanderen is er immers nog sprake van het 'echte' platteland. Zoals prof. Kesteloot in 2008 concludeerde na zijn poging om de plattelandsachterstelling in beeld te brengen, verschilt de achterstelling op het platteland heel erg naar gelang de ruimtelijk-historische context, de graad van stedelijkheid of landelijkheid en is er maar moeilijk een vergelijking tussen de provincies of zelfs landelijke gebieden mogelijk.¹⁵ Recent werd echter een poging ondernomen om de verschillen tussen de stedelijke en plattelandsarmoede in kaart te brengen. In de studie wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen overgangsgebieden, landelijke gebieden met dure huisvesting, landelijke gebieden en het afgelegen platteland.¹⁶

De onderzoekers concludeerden dat het aandeel armen op het platteland overal onder het Belgische gemiddelde blijft, maar op het afgelegen platteland wel meer dan gemiddeld voorkomt. De 10% allerarmsten zijn weliswaar ondervertegenwoordigd op het platteland en het afgelegen platteland, maar de groep huishoudens die net iets minder arm zijn (de groep tussen de 10 en 15% armsten) net wel vaker op het platteland en afgelegen platteland woont.

Het zijn bovendien andere sociale categorieën die een groot armoederisico lopen op het afgelegen platteland. Oudere personen (en daarmee verbonden statuten als pre-gepensioneerden, gepensioneerden, zij die ontslagen zijn van de verplichting om zich in te schrijven als werkzoekenden), alleenstaanden boven de 64 jaar en eenoudergezinnen kennen meer moeilijkheden op het afgelegen platteland dan gemiddeld in België. Werklozen met een uitkering na voltijds werk zijn zowel op het platteland als op het afgelegen platteland vaker dan gemiddeld arm. Opvallend is ook dat de genderverschillen op het platteland en afgelegen platteland meer uitgesproken zijn dan in andere gebieden: Vrouwen worden in deze gebieden veel sterker dan mannen getroffen door armoede.

Werkzoekenden met een vrijwillige deeltijdse bezigheid, of pas afgestudeerde werkzoekenden, alleenstaanden jonger dan 55 jaar, arbeiders, mensen met een onzeker inkomen, ontvangers van een vervangingsinkomen of een leefloon, arbeidsongeschikten en grote huishoudens zijn dan weer minder vaak arm op het afgelegen platteland dan gemiddeld.

¹⁴ Cf. het onderzoek van Cera, 'Armoedebestrijding op het platteland' (2010). Daarin wijst Carmen Mathijssen op volgende grote knelpunten: vergrijzing en ontgroening van de bevolking, de terugtrekkende diensten en voorzieningen, vervoersafhankelijkheid en vervoersarmoede, onderbescherming en beperkte bestuurskracht van gemeenten en OCMW's, woonnoden op het platteland voor huurders en eigenaars. Ze benadrukt ook dat er specifiek onderzoek nodig is naar het profiel van doelgroepen in een plattelandscontext.

¹⁵ Atlas van achtergestelde buurten in Vlaanderen, 2008.

¹⁶ MARISSAL M., MAY X., LOMBILLO D.M. (2012) Stedelijke en plattelandsarmoede – Eindrapport, Agora programma – Federaal wetenschapsbeleid, 106 p.

3.2.5. Kinderarmoede in ons werkingsgebied

Als we kijken naar de kinderarmoede volgens de K&G-indicatoren in onze provincie, zien we een gelijkaardig beeld. Algemeen kunnen we stellen dat de kinderarmoede in 10 jaar tijd in onderstaande top-10 gemeenten fors is gestegen. Deze trend geldt immers voor 90% van alle Oost-Vlaamse gemeenten! Slechts 6 van de 64 gemeenten kent een dalende trend of stabiel laag kinderarmoede cijfer.¹⁷

▼ Synthesetabel Oost-Vlaamse steden en gemeenten (excl. Gent) met het hoogste aandeel kinderarmoede volgens de K&G-indicatoren (periode 2004 tot en met 2013)¹⁸

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Stijgings% t.o.v. 2004
RONSE	16,4	18,8	19,3	21,4	21,4	20,2	18,7	21,4	21,1	22,3	136,0
ZELZATE	11,9	13,9	16,2	14	15,3	18,5	15,8	15,2	14,1	14,8	124,4
EEKLO	12,6	10,3	11,8	12,3	13,1	12,2	12,8	14,9	16,1	16,6	131,7
LOKEREN	5,4	5	7,2	8,6	10,3	10	10,1	11,3	11,4	12,3	227,8
SINT-NIKLAAS	6,2	5,6	4,7	5,9	6,7	8,1	8,7	12,1	14	16,4	264,5
GERAARDSBERGEN	6,8	6,5	6,6	5,1	4,7	5,9	7,7	11,2	15,1	15,8	232,4
ZELE	7,9	6,9	8,5	8,5	8,2	6,3	6	7,6	12,7	17,4	220,3
WAARSCHOOT	7,8	6,8	7,3	6,8	9,3	6,5	8,4	9,5	13,8	17	217,9
TEMSE	8,1	7,2	7,2	7,4	7	7,8	7,8	8,9	10	12,1	149,4
NINOVE	2,3	2,7	2,1	2	3,5	3,1	5,5	7,5	9,4	11,1	482,6

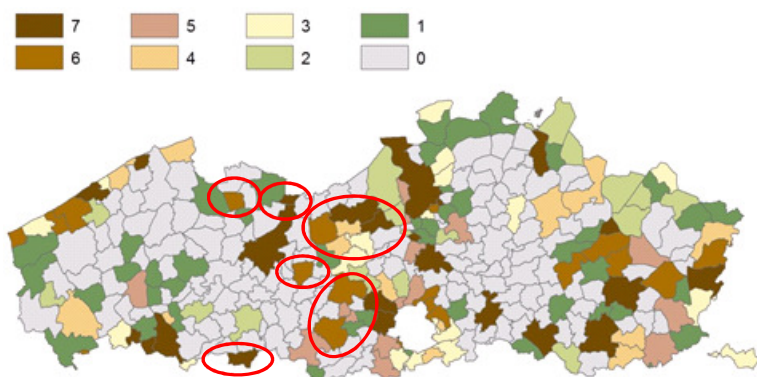
In Oost-Vlaanderen zijn er -naast Gent- drie steden waar al jarenlang hoge percentages kinderen geboren worden in kansarme gezinnen. Lokeren overschreed in 2008 de 10%-drempel en het percentage blijft sindsdien stijgen. Onder de overige steden en gemeenten in de tabel zijn er een aantal opvallende stijgers, waaronder Ninove (een vervijfvoudiging!) . Deze stijging valt wellicht te verklaren door de recente instroom van nieuwe Belgen vanuit Brussel.

In alle overige Oost-Vlaamse steden en gemeenten situeerde het aandeel geboortes in kansarme gezinnen zich tot en met 2013 systematisch onder de drempel van 10%. Omwille van de globale stijging in quasi alle Oost-Vlaamse gemeenten, verwachten wij echter dat in de komende jaren ook in een aantal van deze gemeenten (waaronder Wachtebeke, Wetteren en Maldegem) de drempel van de 10% zal worden overschreden en de stijgende trend er zich ook zal blijven verderzetten.

Als we naar de kinderarmoedebaarometer kijken, zien we opnieuw dat Oost-Vlaanderen prominent in de kaart in beeld komt. Voor meer details over de kinderarmoedebaarometer, verwijzen wij graag naar onze omgevingsanalyse van ons werkgebied als bijlage bij dit meerjarenplan.

¹⁷ Van de 64 onderzochte Oost-Vlaamse gemeenten is er slechts in 6 gemeenten een daling vast te stellen: Sint-Laureins, Laarne, Erpe-Mere, Wortegem-Petegem, Maerbeke en Maarkedal. Typisch voor deze landelijke gemeenten is het lage geboortecijfer en de eerder oudere bevolkingssamenstelling.

¹⁸ In 'het kind in Vlaanderen ' analyseert Kind en gezin de armoedecijfers van 2010. Ze berekenden dat 11,3% van de jonge kinderen leeft in een gezin met een verhoogd armoederisico. Dit risico is ongelijk verdeeld. Bijna een kwart (23,1%) van de kinderen in een eenoudergezin, 75,4% van de kinderen in een gezin zonder arbeidsparticipatie en 58,1% van de kinderen met een moeder die geboren is in een land van buiten de EU, kent een verhoogd armoederisico. Bij kinderen met een moeder afkomstig uit een ander EU-land is dit 8% en bij kinderen met een moeder van Belgische herkomst gaat het om 8,9%.

3.2.6. Samenvattend

Ons werkgebied omvat de provincie Oost-Vlaanderen zonder Gent. In totaal wonen er in ons werkgebied 1.217.799 inwoners (situatie op 1/1/2014) in 64 Oost-Vlaamse gemeenten/ steden. In de praktijk is het onmogelijk om in elke stad of gemeente actief te zijn. Daarom is het voor ons van belang om die steden of gemeenten in kaart te brengen waar er sprake is van een verhoogde concentratie mensen in maatschappelijk kwetsbare positie. Op basis van een korf van relevante indicatoren, slaagden wij er in om met steun van de sociale planningsdienst van de provincie Oost-Vlaanderen een top-15 vast te leggen.

Het is opvallend hoe – met uitzondering van Ronse, Eeklo en Zelzate – alle top-15 gemeenten/ steden zich ten oosten van Gent situeren, binnen het bijzonder dichtbevolkte gebied van het Oost-Vlaamse deel van de Vlaamse ruit. Dit heeft veel te maken met het huisvestingsaanbod.¹⁹ Die gemeenten scoren doorgaans dan ook erg hoog inzake kinderarmoede. Algemeen kunnen we stellen dat de kinderarmoede de afgelopen 10 jaar in alle Oost-Vlaamse steden en gemeenten systematisch en in aanzienlijke mate in omvang is toegenomen.²⁰

Verder hebben we in ons werkgebied ook een aantal aaneengesloten landelijke gebieden (Vlaamse Ardennen, Sint-Laureins en Assenede ten noorden van het Meetjesland, Moerbeke en Beveren ten noorden van het Waasland) met hun specifieke achterstelling op het vlak van huisvesting, bereikbaarheid, het afkalven van dienstverlening en een ouderenproblematiek die moeilijker te vatten is in de gangbare armoede-indicatoren.

Wat de bevolkingsamenstelling betreft, stellen we vast dat de niet-Belgen in ons werkgebied traditioneel sterk geconcentreerd blijven in Ronse, Zelzate en Sint-Niklaas, maar dat er een duidelijke toename is in Eeklo, Lokeren, Temse, Zele, Aalst, Denderleeuw en Wetteren. De vergrijzingsproblematiek is daarentegen een hoofdzakelijk landelijk fenomeen. Op dit vlak scoren clusters van gemeenten in het Meetjesland en de Vlaamse Ardennen bovengemiddeld. Als we in dat verband ook de zorgindex in rekening brengen, verschijnen ook het Waasland, en de Leieregio in beeld.

Voor de meer thema-gerelateerde kaarten en cijfers, verwijzen wij naar onze provinciale omgevingsanalyse als bijlage bij dit meerjarenplan.

3.3. TAAKOMGEVING EN MEDESPELERS

3.3.1. Globale taakomgeving

Een aantal algemene trends uit de omgevingsanalyse heeft impact op de taakomgeving waarbinnen we morgen aan de slag zullen zijn.

¹⁹ 19de eeuwse fabriekswijken, sociale huisvesting, instroom vanuit Brussel, huurwoningen, ...

²⁰ Slechts 5 gemeenten kennen over de jaren heen een stabiele of dalende trend. In alle gevallen gaat het om relatief kleine gemeenten met een oudere bevolking en een gering aantal nieuwe geboorten.

De armoedeproblematiek en toenemende sociale ongelijkheid zijn manifest aanwezig in ons werkingsgebied. Kwetsbare groepen met achterliggende problematiek zijn verdicht aanwezig in een aantal steden en gemeenten, maar gelet op de context van ons werkingsgebied (en dit bewijzen ook meer recente onderzoeken) is armoede op het platteland wellicht nog onderschat (zie ook regionale omgevingsanalyse). Onze organisatie moet met dit gegeven voldoende rekening houden bij de operationalisering van onze doelstellingen en inzet van middelen.

Ondanks het feit dat bestrijding van armoede en sociale uitsluiting en inspanningen op het vlak van sociale inclusie een kwestie is waartoe elk beleidsniveau (Europees, federaal, Vlaams, lokaal) geacht wordt een bijdrage te leveren, is de vaststelling dat er op dit vlak alsnog veel te weinig vooruitgang wordt geboekt. Dit gegeven moet, nog meer dan in het verleden, de uitdaging zijn voor de organisatie om hierrond (met vele andere partners) te blijven sensibiliseren en specifiek het lokaal beleid aan te sporen om dit hoog op de politieke agenda te houden en de inspanningen op dit vlak nog te verhogen.

Dit kan niet los gezien worden van de toenemende druk op overheidsfinanciën en verstrakking van het budgettaire keurslijf/besparingen, new public management (terugtrekkende overheid), toenemende decentralisatie (nieuw decreet lokale besturen). Daardoor dreigen er grotere verschillen te ontstaan op het vlak van het gevoerde sociaal beleid afhankelijk van het lokaal beleid per stad/gemeente (hoeft evenwel niet altijd negatief te zijn, maar zal wel leiden tot een grotere variatie van op het terrein), de verhoogde druk op inzetbaarheid van publiek gefinancierde diensten en organisaties, druk op meer efficiënte en effectieve inzet van middelen,...

Het blijft een belangrijke uitdaging voor de organisatie om in de toekomst een voldoende draagvlak te vinden binnen onze taakomgeving om, samen met de doelgroep, op te komen voor de meest kwetsbaren in de samenleving en - rekening houdend met ieders mogelijkheden en bevoegdheden - mee te zorgen voor een structurele verbetering van hun maatschappelijke situatie en positie.

Wat de specifieke taakomgeving betreft, zijn we bezorgd dat provinciale middelen naar de toekomst zullen wegvallen. Op onze beperkte personeelsformatie kan het eventueel behoud/wegvallen van deze middelen een belangrijk verschil betekenen voor de uitvoering van onze opdrachten (omgezet in VTE gaat het momenteel over een 2-tal VTE – met bijhorende werkingsmiddelen). We hopen dat deze middelen (vanuit Vlaanderen of elders) na 2016 zullen behouden blijven voor verdere inzet in ons werkingsgebied en meer specifiek voor de realisatie van ons toekomstig meerjarenplan 2016 -2020.

Ook het feit dat lokale besturen, mede gelet op de budgettaire krapte, naar de toekomst minder geneigd zouden kunnen zijn om voldoende middelen te blijven inzetten voor het voeren van een lokaal sociaal beleid met oog voor de meest kwetsbaren, maakt ons bezorgd. We hopen dat dit in elk geval niet leidt tot afbouw of minder investeren in lokaal sociaal beleid. We moeten daarbij, als organisatie die opkomt voor de belangen van kwetsbare groepen, er over waken dat middelen die in oorsprong gericht waren op specifieke problemen van de meest kwetsbare groepen ook naar de toekomst voor hen gereserveerd blijven.

3.3.2. Medespelers

In het vorige meerjarenplan benadrukten we reeds het belang van samenwerking met diverse partners m.b.t. de realisatie van onze doelstellingen en werking op het terrein. Werken rond armoede en sociale uitsluiting is geen zaak van één organisatie maar van gedeelde inzet van vele partners en oplossingsactoren.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Situaties van achterstelling en uitsluiting zijn complexe maatschappelijke problemen, waarvoor de oplossingen nooit eenvoudig zijn en zelden in de handen van één enkele actor liggen. Samenwerking met andere partners is en blijft dus voor onze organisatie een noodzakelijke randvoorwaarde om onze opdracht en doelstellingen te realiseren.

Samenlevingsopbouw wil verder investeren in het aangaan van duurzame partnerschappen met een aantal organisaties die zich in ons werkingsgebied inzetten voor de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Het betreft een samenwerking met een aantal zogenaamde primaire partners die werkzaam zijn op het terrein en mee in het kader van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting een werking ontplooiën met de kwetsbare doelgroepen, waar ook Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen zich op richt.

In dit verband werken we nu al op tal van plaatsen samen met de verenigingen waar armen het woord nemen en met een aantal lokale welzijnsschakels. Deze organisaties -behorend tot de **armoedesector**- zijn a priori partners in het versterken van de stem van kwetsbare groepen en mensen die bedreigd zijn met sociale uitsluiting.

In ons werkingsgebied zijn op heden een 9-tal verenigingen waar armen het woord nemen erkend:

- Aalst: Vierdewereldgroep 'Mensen voor mensen';
- Eeklo: Wijkcentrum De Kring;
- Erpe-Mere: Welzijnsschakel Ommekeer;
- Lokeren: De Moazoort;
- Ninove: Teledienst Ninove;
- Ronse: De Vrolijke Kring;
- Sint-Niklaas: V.L.O.S en Welzijnsschakels Sint-Niklaas;
- Wetteren – PWO Wetteren.

Twee van de erkende verenigingen zijn een gevolg van onze lokale werking en werden mee opgericht vanuit Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen, namelijk Wijkcentrum De Kring in Eeklo en De Moazoort in Lokeren.

In ons werkingsgebied zijn er een 35-tal welzijnsschakels actief, waarvan enkele erkend als vereniging waar armen het woord nemen. Ook met deze organisaties werken we, op die locaties waar we actief zijn, in de meeste gevallen samen.

We wensen de samenwerking met deze primaire partners naar de toekomst toe te verstevigen en zo meer duurzaam te maken. Dit meerjarenplan biedt daarvoor kansen in het kader van een projectmatige samenwerking, de uitbouw van geïntegreerde basisvoorzieningen (of het versterkt samenwerken in het kader van een aanbod van ondersteuning/ basisaanbod in bepaalde locaties), het gezamenlijk initiatief in het kader van acties rond '17 oktober' en/of rond het sectoraal initiatief rond 'Ieders stem telt'.

Ook het **algemeen welzijnswerk** is een primaire partner voor Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen. Op het terrein wordt in een aantal locaties samengewerkt met het CAW. We vermelden in het bijzonder de samenwerking rond de uitbouw van een geïntegreerde basisvoorziening (model daartoe ontwikkeld in Lokeren- de geïntegreerde basisvoorziening 'De Moazoort') - mogelijks al model te implementeren in ons werkingsgebied. Het aanbod werd trouwens gedaan naar het CAW Oost-Vlaanderen om te bekijken hoe we hierrond in de toekomst op een meer structurele manier kunnen samenwerken. Het feit dat er na de fusieoperatie één CAW voor gans Oost-Vlaanderen is, zien wij als een opportuniteit voor een meer structurele samenwerking. We zullen met het CAW Oost-Vlaanderen ook verder werken i.f.v. een gedeelde opdracht: het opnemen van een signaalfunctie met betrekking tot de situatie en positie van kwetsbare groepen in ons werkingsgebied.

Tot op heden waren voormelde partners ook, samen met Samenlevingsopbouw (Gent en Oost-Vlaanderen) betrokken in en permanent armoedeoverleg op provinciaal niveau. Daarin werd naast uitwisseling, signalenbundeling ook bekeken hoe samenwerking op het terrein kon worden versterkt en bovenlokale (provinciale) middelen voor armoedebestrijding zo effectief mogelijk konden worden ingezet. Dit alles werd gecoördineerd door de provinciale welzijnsdiensten van Oost-Vlaanderen. Door het niet verder inzetten van de provincies op niet-grondgebonden materies vanaf 2016 zullen we met betrokken organisaties moeten bekijken welk functioneel model van overleg/afstemming we naar de toekomst het best kunnen hanteren.

Vanuit onze thematische en/of doelgroepgerichte werking werken we op tal van plaatsen functioneel samen met heel wat **andere samenwerkingspartners/sectoren** waar onder integratiesector, jeugdsector, sociaal-cultureel werk, opleidings-/ tewerkstellingssector, gezondheidssector, onderwijssector, overige partners binnen de welzijnssector,... Deze sectoren zijn onmisbare medespelers in de realisatie van onze concrete strategische acties. We willen in de toekomst bekijken of we met hen niet kunnen komen tot meer structurele vormen van samenwerking. We denken hierbij aan de mogelijke inbreng van de sociaal-culturele sector ter ondersteuning van trajecten maatschappelijke participatie in onze basiswerkingen, samenwerking met Kind en Gezin met betrekking tot een werking rond kinderarmoede,...

Het zou wenselijk zijn mochten we ook op Vlaams niveau meer structurele vormen van samenwerking kunnen uitwerken met hierboven vermelde sectoren.

OPLOSSINGSACTOREN

Om onze doelstellingen te kunnen bereiken dienen we in overleg te treden met diverse oplossingsactoren, die mee beschikken over beslissingsbevoegdheid en/of beschikken over middelen en mogelijkheden om daadwerkelijk een (structureel) antwoord te bieden aan de maatschappelijke problemen waar binnen het kader van onze opdracht werken.

Uiteraard ligt een meer structurele aanpak en oplossingen voor maatschappelijke problemen veelal ook niet op het niveau van onze directe taakomgeving. In het kader van de realisatie van onze opdracht dienen we hiermee voldoende rekening te houden. We moeten naar de toekomst verder blijven investeren en meer verantwoordelijkheid nemen als organisatie om binnen de eigen sector en waar mogelijk met andere samenwerkingspartners signalen te bundelen, beleidsdossiers op te maken en aan belangenbehartiging te doen op hogere beleidsniveaus..

LOKALE BESTUREN

Wat oplossingsactoren in onze directe taakomgeving betreft, werkt Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen op tal van plaatsen samen met lokale besturen. Vandaag nemen steden en gemeenten een steeds belangrijkere rol en positie in op het vlak van het voeren van een lokaal sociaal beleid. Een aantal bevoegdheden inzake lokaal sociaal beleid worden gedecentraliseerd. Lokale besturen krijgen meer autonomie maar worden ook geappelleerd op hun verantwoordelijkheid en regierol.

De samenwerking op het terrein met tal van steden en gemeenten met een verhoogde concentratie aan kwetsbare groepen, is een belangrijk gegeven voor de uitvoering van ons huidig meerjarenplan. We zijn ons bewust van het feit dat dit gegeven enerzijds een opportuniteit is omdat het zorgt voor bijkomende financiële middelen vanuit steden en gemeenten om onze opdrachten op het terrein te kunnen uitvoeren (in combinatie met inzet van decretale middelen). Anderzijds houdt dit ook het gevaar van verlies van autonomie in, mogelijke tegenstrijdigheid in belangen, te sterk worden ingezet als uitvoerende actor, ...

Gegeven voorgaand feit hebben we er in het vorig meerjarenplan bewust voor gekozen om met een aantal lokale besturen intensief samen te werken daar waar we gelijklopende doelstellingen wensten te realiseren, de lokale besturen ook een keuze maakten voor de inzet van een externe organisatie met specifieke expertise en met respect voor voldoende autonomie in de uitvoering van onze opdrachten.

Op tal van plaatsen werden dan ook meerjarige samenwerkingsovereenkomsten afgesloten met de (vernieuwde) lokale besturen, die ook doorlopen in de nieuwe meerjarenplanning 2016 -2020. Binnen de boven vermelde randvoorwaarden zien we dit ook als belangrijke opportuniteit naar de toekomst. Dit geldt o.m. over samenwerkingsovereenkomsten met de stad Ronse (tot eind 2016 rond sociale cohesie/ wijkwerking en rond onderwijsopbouwwerk), de stad Dendermonde (tot eind 2019 rond wijkwerking in aandachtswijken in Dendermonde), de stad Aalst (tot eind 2019 rond buurtopbouwwerk in enkele Aalsterse aandachtswijken), de gemeenten Zelzate/Denderleeuw/stad Lokeren (tot eind 2019 – samenwerkingsovereenkomsten in het kader van kinderarmoedebestrijding).

Ook met de provincie Oost-Vlaanderen werd reeds jarenlang een samenwerking uitgebouwd. Zo ondersteunde het provinciaal bestuur onze organisatie om het provinciaal armoede-/welzijnsbeleid mee te helpen realiseren.

Meer recent werd onze thematische werking rond maatschappelijke dienstverlening en de uitwerking ervan op het terrein in belangrijke mate mogelijk gemaakt en ondersteund door de bijkomende provinciale middelen (ong. 2 VTE in 2014), waaronder de werking rond onderbescherming/lokaal proactief kader, uitbouw van zorgnetwerken in landelijke context, experimentele uitbouw van geïntegreerde basisvoorzieningen, ondersteuning van inzet rond kinderarmoede,... Ook op het vlak van realisatie van onze thematische werking rond wonen wordt regelmatig beroep gedaan op bijkomende middelen vanuit het provinciaal bestuur die hierop ook beleidsmatig inzet.

Naast lokale besturen werken we op het terrein ook samen met tal van andere oplossingsactoren om onze werking rond de verschillende grondrechten te realiseren.

Voor een concretisering ervan verwijzen we naar de partners die betrokken zijn (of worden voorzien) bij de realisatie van onze strategische acties binnen het kader van dit meerjarenplan.

Het hoeft geen betoog dat het op een constructieve manier samenwerken met deze (meer thematisch aangesproken) oplossingsactoren noodzakelijk is om daadwerkelijk veranderingen te kunnen induceren. In deze nemen we als uitgangspunt dialoog en constructieve samenwerking, vanuit een wederzijds respect voor de rol die men heeft binnen het kader van z'n opdracht. Als Samenlevingsopbouw dienen we -inherent aan onze opdracht- ook te bewaken dat we voldoende kritisch kunnen blijven ten aanzien van oplossingsactoren en desgevallend voldoende tegenspraak kunnen organiseren.

3.4. INTERNE OMGEVINGSANALYSE

3.4.1. Verbreding inzet in ons werkingsgebied

In het lopende meerjarenplanperiode zijn we er in geslaagd om, mede dank zij een aantal bijkomende samenwerkingsovereenkomsten met lokale besturen, een ruimere inzet te realiseren in ons werkingsgebied. Daardoor zijn we momenteel op meer plaatsen aanwezig, in bijzonder in een aantal steden en gemeenten met een verhoogde concentratie van maatschappelijk kwetsbare groepen.

We stellen daarbij ook vast dat Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen door verschillende partners en door lokale besturen wordt aangesproken op zijn expertise op het vlak van specifieke thema's en/of het bereik van kwetsbare doelgroepen. Het recent afsluiten van een aantal langere termijn samenwerkingsovereenkomsten met lokale besturen is hiervan een illustratie. Dit is een zeer positieve vaststelling, maar houdt ook de belangrijke uitdaging in om ons voortdurend op het terrein te blijven bewijzen.

Anderzijds is het spijtig te moeten vaststellen dat we op een aantal vragen onder meer vanuit lokale besturen niet of onvoldoende kunnen ingaan omwille van de beperktheid van onze eigen middelen of van de middelen van deze lokale besturen.

3.4.2. Toename van het aantal basiswerkingen als ankerplaats

Op tal van plaatsen zijn we er ook in geslaagd om een basiswerking al dan niet samen met andere partners en met doelgroepen uit te bouwen en uit te breiden. We bereiken er dagelijks kwetsbare groepen en ook een meer en meer divers publiek. Deze basiswerkingen zijn vandaag belangrijke ankerplaatsen voor het opbouwen van onze meer duurzame relaties met kwetsbare groepen, maar ook om van onderuit vorm te geven aan onze thematische werking. Dit moeten we naar de toekomst zeker behouden, zo niet nog uitbreiden en zoeken hoe we dit ook kunnen doen samen met onze primaire samenwerkingspartners.

3.4.3. Verhouding decretale /niet-decretale middelen

Op het vlak van middelen stellen we vast dat onze inzetbare decretale middelen inmiddels gedaald zijn tot minder dan 50 % van onze totale inzet van middelen. In personeelsvolumes uitgedrukt: 12,03 VTE decretaal t.o.v. 18,01 VTE niet-decretaal; totaal 30,04 VTE in 2014. Onze vooropstelde wenselijke verhouding in het vorige meerjarenplan (70/30) werd niet gehaald door stagnatie van decretale middelen en een uitbreiding van niet-decretale middelen. We blijven bij de Vlaamse overheid aandringen om de middelen voor Samenlevingsopbouw en dus ook voor onze organisatie uit te breiden (mede op basis van meer objectiveerbare criteria van aanwezigheid van maatschappelijke problematiek in ons werkingsgebied).

Zo kunnen we onze inzet op relevante plaatsen garanderen en ook een te grote afhankelijkheid van aanvullende subsidiëring vermijden. Die biedt meer garanties voor een autonomere werking, essentieel om onze kernopdrachten te kunnen realiseren.

We zullen niet nalaten om, waar mogelijk, verder te blijven diversifiëren in middelenbronnen, waarbij vormen van crowdfunding niet uitgesloten worden.

3.4.4. Verhoogde samenwerking binnen de sector en daarbuiten

De organisatie beseft dat ze nu, maar zeker ook in de toekomst, staat voor tal van uitdagingen, waarop we ons bewust en beter zullen moeten organiseren.

We denken hierbij aan versterkte interne samenwerking in de eigen sector, aangaan van meer structurele samenwerking met een aantal medespelers, meer aandacht en werk maken van sterkere dossiers met het oog op beleidsaanbevelingen en belangenbehartiging, meer aandacht voor externe communicatie,...

3.4.5. Interne organisatorische elementen

Intern hebben we in het verleden ingezet op vorming van onze medewerkers. De inzet van competente medewerkers willen we naar de toekomst blijven behouden en verbeteren -samen met de sector samenlevingsopbouw. Idem voor wat betreft het optimaliseren van secundaire processen vanuit het oog van meer efficiënte en effectieve inzet van middelen.

3.5. STRATEGISCHE KEUZES

3.5.1. Inhoudelijke keuzes – inzet op grondrechten ‘maatschappelijke dienstverlening’, ‘wonen’, ‘arbeid’ en ‘onderwijs’

Het nieuwe meerjarenplan bouwt verder op het lopende meerjarenplan maar legt ook nieuwe accenten en introduceert een nieuw thema.

Bij de keuze van de thema's waarop we in het nieuwe meerjarenplan willen focussen werd rekening gehouden met de keuze van de doelgroepen, met onze opgebouwde expertise binnen de verschillende thema's, met een aantal lopende engagementen die we hebben met partners (waaronder lokale besturen) om hierop in te zetten. Ook werd rekening gehouden met een aantal trends en evoluties en feitelijke omstandigheden die specifiek zijn voor ons werkingsgebied.

Verder werd ook rekening gehouden met het feit of we binnen de thema's al dan niet een versterkte sectorale samenwerking kunnen uitbouwen met het oog op het ontwikkelen van meer slagkracht en impact op het Vlaamse beleidsniveau. Voor een meer uitgebreide verantwoording van de keuze per thema verwijzen we naar de toelichting bij de strategische doelstellingen per thema/grondrecht.

De focus in het nieuwe meerjarenplan 2016-2020 zal uitsluitend gelegd worden op het werken aan grondrechten, specifiek aan de thema's 'maatschappelijke dienstverlening', 'wonen', 'arbeid', 'onderwijs'. Het in voorgaand meerjarenplan opgenomen thema 'leefbaarheid' wordt in de verschillende thema's opgenomen.

Rond **maatschappelijke dienstverlening** hebben we tijdens de planperiode 2009-2015 heel wat innovatief werk geleverd. We deden onderzoek in het kader van onderbescherming en ontwikkelden hiervoor een lokaal proactief kader. Inmiddels werd dit thema tot sectorniveau opgetild en maakt het voorwerp uit van het meerjarenplan 2016-2020. In dit meerjarenplan willen we de oplossingssporen ontwikkeld binnen het lokaal proactief kader, implementeren binnen ons werkingsgebied, waaronder de uitbouw van geïntegreerde basisvoorzieningen, uitbouw van formele en informele zorgnetwerken, ... De uitbouw van geïntegreerde basisvoorzieningen werd in de sector naar voor geschoven als uit te werken sectorale strategische actie in het kader van maatschappelijke dienstverlening. We blijven binnen dit thema ook aandacht hebben voor een toegankelijk en kwaliteitsvol hulp- en dienstverleningsaanbod en voor kinderarmoede.

De bijdrage vanuit Samenlevingsopbouw rond wonen (en ook binnen onze organisatie) kent reeds een lange traditie. Rond het thema **wonen** zetten we met het oog op de verbetering van de situatie en de belangenbehartiging van de meest kwetsbaren op de woonmarkt vandaag in op tal van vlakken. We hebben daarbij aandacht voor toegang tot en kwaliteitsverbetering van de private woonmarkt, de verbetering van de algehele woon- en leefomgeving, de kwaliteitsverbetering en aanbod in het kader van sociale huisvesting, bewonersparticipatie in het kader van de algehele woon- en leefomgeving in aandachtswijken,... We wensen dit thema, gelet op het belang van wonen in het kader van armoedebestrijding, verder aan te houden in ons nieuw meerjarenplan. We zullen specifieke aandacht besteden en experimenten uitwerken rond aangepaste woonvormen voor kwetsbare doelgroepen (aanbodszijde), waar onder bejaarden en andere specifieke doelgroepen waarvoor een meer aangepast woningaanbod wenselijk is binnen een ruimere integrale visie op wonen/welzijn van de betreffende doelgroepen. Waar we de fysieke en sociale woonomgeving meenamen in ons thema 'leefbaarheid in aandachtsgebieden' in het vorige meerjarenplan, wordt dit deelaspect nu geïntegreerd in

onze werking rond wonen. Het thema wonen blijft voorwerp van sectorsamenwerking. Gemeenschappelijke strategische acties rond het realiseren van een breder en meer divers aanbod van betaalbare woonvormen op maat van maatschappelijk kwetsbare doelgroepen zullen onder de noemer 'wonen op maat' worden ontwikkeld.

Ook rond **onderwijs** (in het bijzonder rond gelijke onderwijskansen in het basisonderwijs) hebben we tot op heden heel wat expertise opgebouwd die we verder willen verbreden en verdiepen. Dit geldt voor tal van initiatieven die we vandaag hebben ontwikkeld in het kader van inclusief schoolbeleid, ouderparticipatie, flankerend onderwijsbeleid (o.m. taalinitiatieven,...). We zullen binnen dit thema de koppeling maken met kinderarmoede en zo meer inzetten op de thuiscontext van kwetsbare ouders en het wegwerken van de missing link tussen onderwijs en welzijn.

Het thema **arbeid** werd in het vorige meerjarenplan niet weerhouden om tal van redenen (beperkte middelen om dit thema aan te snijden, geen sectoraal thema meer,...). In het meerjarenplan 2016-2020 voeren we 'arbeid' als nieuw thema op. Hiervoor zijn meerdere redenen. Inmiddels ontwikkelde zich binnen onze basiswerking een praktijk met kwetsbare kansengroepen rond het thema arbeid (onder meer in Ronse en Lokeren). Dit gebeurde op uitdrukkelijke vraag van de doelgroepen. Ondanks het feit dat ze sterk gemotiveerd zijn om te werken, ervaren zij tal van drempels in het vinden en zoeken van een aangepaste job: de toenemende druk vanuit sociale activering, de onvoldoende adequate begeleiding en ondersteuning, het onvoldoende rekening houden met hun draagkracht, de dreiging tot sanctionering,... We zijn van mening dat we, gelet op onze nauwe relatie met deze kwetsbare doelgroepen, een relevante bijdrage kunnen leveren in hun zoektocht naar (aangepast) werk.

In het kader van een sectorale strategische keuze wensen we transversaal verder aandacht te besteden aan **etnisch-culturele minderheden/mensen zonder papieren**. We zullen dit hoofdzakelijk binnen onze basisvoorzieningen opnemen. Ook het sectorinitiatief 'Ieders Stem Telt' zal de komende jaren worden verdergezet.

Werken aan het recht op **sociale en culturele participatie** van maatschappelijk kwetsbare groepen en **gezondheid** (preventieve acties) hebben we niet weerhouden als apart thema. Dit omwille van gebrek aan mogelijkheden en middelen. We zullen deze aandachtspunten meenemen in onze laagdrempelige (geïntegreerde) basisvoorzieningen.

3.5.2. Meer sectorsamenwerking

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen kiest voor een versterking van de sector (positie en profilering) en wil hier een actieve bijdrage toe leveren.

Uit de SWOT-analyse op sector en instituutsniveau blijkt dat de sector alsnog te versnipperd is, te zwak scoort op bovenlokale analyse, strategie, onderbouw themadossiers, impact, communicatie, versterking/organisatie doelgroepen,... met een globaal zwakke positie, weinig beleidsaandacht, beperkte werkingsmiddelen (groeit niet of nauwelijks), als gevolg. In het verleden hadden we nochtans een aantal voorbeelden die ons kunnen inspireren naar de toekomst (vb. campingdossier; dossier rond energiearmoede, dossier rond lokaal proactief kader,...).

Met het oog op meer sectorale samenhang en samenwerking startte Samenlevingsopbouw in de loop van 2011 een zogenaamd toekomsttraject op waaraan alle instituten deelnamen. In 2013 resulteerde dit in een reeks sectorafspraken en engagementen.

Afspraken rond het gezamenlijk inzetten op sectorale strategische acties in de nieuwe (sectoraal afgestemde) meerjarenplannen, het ontwikkelen van een gedeelde missie, referentiekader, waardenkader, de blijvende inzet op een FESO-beleidsmedewerker i.f.v. belangenbehartiging van de sector, een gemeenschappelijke positioneringsnota, het gezamenlijk opmaken van een kwaliteitshandboek, het aangaan van slimme allianties met derden, zijn voorbeelden van de sector die zich naar de toekomst intern en extern wil versterken.

Waar mogelijk zullen we onze strategische acties zo optimaal mogelijk linken aan een bredere sectorstrategie.

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen zal door deelname aan overleggroepen op sectorniveau actief bijdragen tot samenwerking en afstemming op sectorniveau en daarin haar verantwoordelijkheid nemen. We hopen hiermee te komen tot een sterkere dossiervorming, grotere beleidsimpact en meer efficiënte belangenbehartiging voor de doelgroepen waarmee we werken.

3.5.3. Prioritaire inzet in gebieden met een gecumuleerde achterstelling in ons werkingsgebied maar ook aandacht voor plattelandarmoede

In het meerjarenplan 2016-2020 zullen we vooral inzetten in prioritaire gebieden met een gecumuleerde achterstelling in ons werkingsgebied (top 15 steden en gemeenten).

Middelen en mogelijkheden laten echter niet toe om overal in ons werkingsgebied een werking op te zetten. We zullen naar de toekomst blijven uitkijken naar mogelijke opportuniteiten om ook op die plaatsen een werking te ontplooiën waar we voorlopig – door gebrek aan middelen – alsnog niet aanwezig zijn. Gelet op de aard van ons werkingsgebied moeten we ook oog blijven hebben voor armoede op het platteland.

3.5.4. Meer langdurige relatieopbouw met doelgroepen

We opteren voor het aangaan van meer duurzame relaties met de doelgroep op voor de doelgroep relevante plaatsen. Basisvoorzieningen krijgen in dit verband een volwaardige plaats als belangrijke en noodzakelijke ankerplaats waar we in direct contact treden met onze (kwetsbare) doelgroepen, maar ook als entingsplaats voor projectwerk, de uitwerking van onze thema's in het nieuwe meerjarenplan

Zoals hoger reeds aangehaald zijn we er op tal van plaatsen in geslaagd om een basiswerking al dan niet samen met andere partners en met doelgroepen uit te bouwen en uit te breiden. We bereiken er dagelijks kwetsbare groepen en ook een meer en meer divers publiek. Deze basiswerkingen zijn vandaag belangrijke ankerplaatsen voor het opbouwen van onze meer duurzame relaties met kwetsbare groepen, maar ook om van onderuit vorm te geven aan onze themagerichte werking. Dit moeten we naar de toekomst zeker behouden zo niet nog uitbreiden en zoeken hoe we dit ook kunnen doen samen met onze primaire samenwerkingspartners.

In het kader van de basisvoorzieningen en het uitbouwen van het aanbod zullen we ook oog hebben voor de meest kwetsbare groepen, waar onder etnisch culturele minderheden/mensen zonder papieren. De basiswerking vormen ook de basis voor inzet en engagement van tal van vrijwilligers in onze werking die op deze wijze een belangrijke bijdrage leveren aan het vorm geven van een solidaire samenleving.

4. THEMA'S EN DOELSTELLINGEN

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen kiest volgende thema's om rond te werken:

- Maatschappelijke dienstverlening (MDV);
- Wonen (WON);
- Arbeid (ARB);
- Onderwijs (OND).

4.1. MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING

4.1.1. Strategische doelstelling

MENSEN IN EEN MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE POSITIE BESCHIKKEN OVER EEN ADEQUATE SOCIALE BESCHERMING, EEN TOEGANKELIJK, KWALITEITSVOL EN VOLDOENDE AANBOD VAN EERSTELIJS HULP- EN DIENSTVERLENING EN OVER EEN TOEREIKEND INKOMEN ZODAT HUN RECHT OP EEN MENSWAARDIG LEVEN IS GEREALISEERD.

HET RECHT OP MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING

Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening. Het recht op maatschappelijke dienstverlening beoogt eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. Het recht op maatschappelijke dienstverlening werd verankerd in het Vlaamse OCMW-decreet. Hiertoe zijn de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn opgericht (organieke wet 1976). De decreetgever gaf aan het Algemeen Welzijnswerk een gelijkaardige missie mee. Het CAW helpt de gebruikers met hun persoonlijke en sociale ontplooiing, maar ook bij de uitoefening van hun individuele rechten, zodat ze een menswaardig leven kunnen leiden. Ook het decreet lokaal sociaal beleid is gericht op een maximale toegankelijkheid van de dienstverlening voor elke burger en een optimaal bereik van de beoogde doelgroep. De Europese aanbeveling aan de lidstaten over 'actieve inclusie' van mensen die uitgesloten zijn van de arbeidsmarkt, geeft aan dat dit beleid drie evenwaardige luiken moet omvatten: een toereikend inkomen, een inclusieve arbeidsmarkt en de toegang tot kwalitatieve diensten.²¹

ONDERBESCHERMING

Uit de praktijk blijkt dat maatschappelijke dienstverlening een ontoereikend vangnet is. Nog al te veel mensen in onze samenleving leven in onderbescherming. Ze slagen er niet in hun grondrechten te realiseren. In het discours over onderbescherming treffen we verschillende benaderingen van dit concept: een meer strikt financiële benadering (financiële tegemoetkomingen), het geheel van het publieke aanbod van rechten en diensten en tenslotte (de meest ruime definitie) het realiseren van sociale grondrechten.²² Voor wat de financiële benadering betreft wordt in België het percentage rechthebbenden op het wettelijk vastgestelde minimuminkomen die zijn recht hierop niet realiseert geraamd op 65%. Uitgaande van de brede definitie (realisatie van sociale grondrechten) leeft 15% van de Belgische bevolking in onderbescherming.

Onderbescherming is dus een omvangrijk maatschappelijk probleem. Het niet gebruik van rechten drukt de ondoeltreffendheid van het sociale zekerheidsstelsel en het welzijnsbeleid uit. Het maatschappelijk debat wordt nog te weinig gefocust op dit sociaal fenomeen en heeft vooral aandacht voor (de eerder beperkte) uitkeringsfraude. Samenlevingsopbouw wil in de eerste plaats inzetten op de bestrijding van sociale onderbescherming.

²¹ Sectoroverleg Maatschappelijke Dienstverlening Samenlevingsopbouw, Basistekst, 2009.

²² Zie: Katrien Steensens: 'Proactief handelen in de strijd tegen sociale onderbescherming' in het Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid – 1ste trimester 2014.

We zetten enkele oorzaken op een rij die onderbescherming in de hand werken en/of in stand houden. Het sociaal zekerheidsstelsel evolueert van een onvoorwaardelijk solidariteitsstelsel naar een voorwaardelijk individueel verhaal. Ook de evolutie van een bovenlokale sociale zekerheid naar meer vormen van lokale sociale bescherming en de nadruk op de participatiemaatschappij als denkpatroon speelt een rol. Verder is er een terugtrekkende eerstelijns- en dienstverlening en tegelijkertijd een toenemende aandacht voor de vermaatschappelijking van de zorg met zijn kansen en bedreigingen. Tenslotte leiden huidige trends zoals digitalisering, technologisering en juridisering tot toenemende dualisering.

LOKAAL PROACTIEF KADER ALS ANTWOORD

De voorbije jaren plaatste Samenlevingsopbouw onderbescherming en de aanpak ervan mee op de agenda. Zo kreeg het 'lokaal proactief kader' vorm: een handelings- en beleidskader om onderbescherming lokaal aan te pakken. Dankzij deze praktijk²³, samen ontwikkeld met maatschappelijk kwetsbare groepen, OCMW's, CAW's... en ondersteund door wetenschappelijk onderzoek²⁴, kwamen we tot een geïntegreerde visie m.b.t. de aanpak van onderbescherming. Deze visie werd meegenomen in het Vlaams Regeerakkoord.²⁵ en concreet gemaakt in de Beleidsnota 2014-2019 van de Vlaamse Minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, waarbij de structurele inzet op de strijd tegen onderbescherming en de preventie van kansarmoede als een aparte doelstelling werd opgenomen. Ook de Beleidsnota 2014-2019 van de Vlaamse Minister voor Armoedebestrijding formuleert de aanpak van onderbescherming als doelstelling maar dan eerder op bovenlokaal niveau. Ook tal van organisaties zoals de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), de CAW's, Uit De Marge, het Vlaams Netwerk Tegen Armoede... zijn mee pleitbezorger van meer proactief handelen en ondersteunen het 'lokaal proactief kader'.

Het lokaal proactief kader is dus een beleids- en handelingskader voor een meer proactieve dienstverlening i.f.v. voorkomen van en in de strijd tegen onderbescherming. Lokaal proactief handelen betekent in dialoog met kwetsbare groepen en in samenwerking met aanbodverstrekkers en oplossingsactoren inzetten op een 6-tal werkingssporen: outreachend handelen, automatische rechtentoegeving, uitbouw van geïntegreerde basisvoorzieningen, werk maken van kwaliteitsvolle dienstverlening, toegang tot beschikbare informatie verhogen en de uitbouw van informele netwerken. Om onderbescherming ten gronde aan te pakken is zowel een lokale als bovenlokale aanpak vereist. Een proactieve dienstverlening blijft evenwel een druppel op een hete plaat wanneer ze niet ingebed zit binnen een solidaire en herverdelende samenleving. Het hoeft geen uitleg dat een probleem van thuisloosheid onoplosbaar is binnen een context van wachtlijsten voor sociale woningen. Ook een leefloon dat onder de armoedegrens ligt onttrekt een belangrijk instrument aan het OCMW om een menswaardig bestaan te realiseren. De vraag aan de Vlaamse en federale overheid om zoveel mogelijk rechten automatisch toe te kennen is essentieel. Lokaal en bovenlokaal proactief handelen zijn onlosmakelijk verbonden.

Binnen voormeld brede kader van lokaal proactief handelen zetten we in functie van de realisatie van de strategische doelstelling rond maatschappelijke dienstverlening in op 4 (onderstaande) operationele doelstellingen waar we met de sector Samenlevingsopbouw een meerwaarde kunnen realiseren. Als voortrekker van het proactief handelen beschikken we over sterke praktijk en troeven om hierop in te spelen.

EEN TOEGANKELIJK EN KWALITEITSVOL HULP- EN DIENSTVERLENINGSAANBOD

Voor de inzet op een toegankelijk en kwaliteitsvol hulp- en dienstverleningsaanbod (OD1) vormt het lokaal proactief kader de leidraad voor het opzetten van dialoogprocessen tussen maatschappelijk kwetsbare groepen en de aanbodverstrekkers van hulp- en dienstverlening. Het dialoogproces in rechtstreekse relatie met kwetsbare doelgroepen vormt de toetssteen voor de kwaliteit van het aanbod. In de Beleidsnota 2014-2019 Welzijn, Volksgezondheid en Gezin wordt voor de lokale aanpak van onderbescherming expliciet verwezen naar het lokaal proactief kader voor een meer algemene inbedding van het succesvol bestrijden van onderbescherming op maat van de specifieke regionale uitdagingen. Hier verdient de geplande integratie van

²³ Samenlevingsopbouw, *Draaiboek Lokaal Proactief handelen & Digitale Publicatie Lokaal proactief handelen 2014*.

²⁴ Eeman L. en Steenssens K., *Een kader voor lokaal proactief handelen ter bestrijding van onderbescherming*, Brussel, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin 2013.

²⁵ *Regeerakkoord Vlaamse Regering 2014-2019*.

de OCMW's in de gemeenten in het Vlaams en federaal Regeerakkoord meer dan onze aandacht, waarbij we er in de eerste plaats willen over waken dat het recht op maatschappelijke dienstverlening te allen tijde gegarandeerd blijft en kan worden versterkt.

INFORMELE NETWERKEN

Met informele netwerken (OD 2) bedoelen we: netwerken van burgers in de lokale samenleving die zich engageren in het creëren van een ondersteunende omgeving, in de toeleiding van maatschappelijk kwetsbare groepen naar de hulp- en dienstverlening en in de pleitbezorging voor een meer toegankelijke en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening. Met de informele netwerken zetten we ons centraal in het debat over de 'vermaatschappelijking'. De hulp- en dienstverlening worden door de informele netwerken teruggeplaatst in een meer globale, maatschappelijke context, waarbij men uitdrukkelijk oog heeft voor de bestaande machtsongelijkheden en machtsstructuren. Het engageren van het informele netwerk 'vermaatschappelijkt' de verantwoordiging. De omgeving van maatschappelijk kwetsbare groepen wordt rechtstreeks geconfronteerd met maatschappelijke uitsluiting en het beperkte vermogen van dienst- en hulpverlening om hierop een antwoord te bieden. Het informele netwerk is niet alleen toeleider maar ook pleitbezorger van een meer solidaire en herverdelende samenleving. In de Beleidsnota 2014-2019 van de Vlaams Minister van Welzijn wordt de methodiek van het werken met buurtgerichte netwerken via vrijwilligers gepromoot. Netwerken die cliënten helpen om toegang te krijgen tot de (sociale) dienstverlening, om hun sociaal netwerk te onderhouden of te herstellen. Er wordt gewezen op de expertise van Samenlevingsopbouw op dat vlak waarop men beroep kan doen.

GEÏNTEGREERDE BASISVOORZIENINGEN

Het model van de geïntegreerde basisvoorzieningen (OD 3) is een sterk concept dat we binnen een sectorale strategie duurzaam willen inbedden. Een kader voor samenwerking in functie van een laagdrempelig en geïntegreerd aanbod voor maatschappelijk kwetsbare groepen en een ondersteunende omgeving voor een emanciperende basiswerking. In de Beleidsnota 2014-2019 van de Vlaamse Minister van Welzijn wordt Samenlevingsopbouw aangesproken om lokaal samen te werken met onder meer de diensten voor maatschappelijk werk van het OCMW en de eerstelijns juridische bijstand. Met de geïntegreerde basisvoorzieningen hebben we vandaag reeds een goede samenwerkingspraktijk ontwikkeld. We bieden eveneens een sterk antwoord op de vraag in de voormelde beleidsnota naar een versterkte samenwerking rond concrete projecten tussen de CAW's, de sector Samenlevingsopbouw en de verenigingen waar armen het woord nemen, in functie van het vergroten van de globale toegankelijkheid van hulpverlening voor mensen in armoede en in het kader van het realiseren van de minst ingrijpende zorg.

TOEREIKEND INKOMEN

Het leefloon en de uitkeringen liggen al jaren onder de budgetstandaard en de Europese armoedegrens. Het besparingsbeleid dat het dagelijks leven duurder maakt zal dit alleen maar versterken. Behalve als pleitbezorger zijn we hier te weinig vanuit een doelgroepwerking mee bezig. We willen hier (via OD4) de komende jaren meer op inzetten onder meer geïnspireerd vanuit de dialoogtrajecten binnen OD 1 en in het kader van de sectorsamenwerking.

4.1.2. Operationele doelstellingen

OD 1 Toegankelijk en kwaliteitsvol hulp- en dienstverleningsaanbod

De aanbieders van de eerstelijns hulp- en dienstverlening hebben structurele maatregelen genomen m.b.t. het verbeteren van de kwaliteit en de toegankelijkheid van hun aanbod, afgestemd op de noden en behoeftes van mensen in maatschappelijk kwetsbare positie.

OD 2 Informele netwerken

Netwerken van burgers in de lokale samenleving zijn geëngageerd in het creëren van een ondersteunende omgeving, in de toeleiding van maatschappelijk kwetsbare groepen naar de hulp- en dienstverlening en in de pleitbezorging voor een toegankelijke en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening.

OD 3 Geïntegreerde basisvoorziening

Er zijn geïntegreerde basisvoorzieningen als een laagdrempelige ankerplaats waar er een geïntegreerd aanbod is van onthaal, ontmoeting, vrije tijd, vorming en belangenbehartiging in de strijd tegen onderbescherming.

OD 4 Toereikend inkomen

Het beleid voorziet voor mensen in maatschappelijk kwetsbare positie een toereikend vervangingsinkomen wanneer een toereikend inkomen uit arbeid niet gegarandeerd is.

4.1.3. Strategische acties

SA-MDV-1. Dialoogtraject(en) met maatschappelijk kwetsbare groepen, CAW en OCMW in het kader van lokaal proactief kader

Context

De projecten 'Onderbescherming Zuid-Oost-Vlaanderen' en 'Lokaal Proactief kader' leidden tot het draaiboek lokaal proactief handelen. Deze inspirerende leidraad biedt het kader om lokaal de problematiek van onderbescherming aan te pakken.

Beschrijving

Dit draaiboek is toepasbaar binnen verschillende lokale contexten en bevat werkbare instrumenten. Daarnaast bevat het draaiboek de rechtencirkel, een methodiek voor een dialoogproces dat uitmondt in een lokaal actieplan proactief handelen.

We zetten hier verder op in, gekoppeld aan een geïntegreerde basisvoorziening of op die plaatsen waar we de mogelijkheden hebben om een trekkende rol op te nemen. Het proces start met de toepassing van de methodiek van de rechtencirkel die uitmondt in een lokaal actieplan. In locaties waar deze oefening al werd toegepast, starten we met de dialoog over de realisatie van het actieplan. De methodiek van de rechtencirkel kan ook worden gebruikt om een tussentijdse evaluatie te maken. Als resultaat van het dialoogproces in elke locatie/gemeente realiseren we op elk van de 6 werkpistes van het lokaal proactief kader een verbeteractie.

In de loop van 2017-2019 voorzien we een dossier op te maken dat de resultaten beschrijft van de verschillende toepassingen en de verschillende drempels, die werden vastgesteld bij de lokale dialoogtrajecten, inventariseert i.f.v. beleidsaanbevelingen. We proberen dit ook te realiseren op Vlaams niveau.

De VVSG heeft proactieve dienstverlening opgenomen in haar meerjarenplanning en wil dit realiseren in samenwerking met de sector Samenlevingsopbouw. Dit is een versterking voor deze strategische actie en biedt de mogelijkheid om lokaal proactief handelen buiten de projectlocatie mee op de agenda te plaatsen door het delen van kennis en informatie.

Locatie

In Ronse, Zelzate en Lokeren starten we een dialoogproces op basis van het actieplan lokaal proactief handelen. In Denderleeuw dient eerst nog de analyse te gebeuren op basis van het draaiboek, waarna de dialoog kan starten. Andere gemeenten die geen basisvoorziening hebben kunnen meestappen in het VVSG-traject.

Timing

2016-2019

Samenwerkingspartners

Op lokaal niveau zijn het OCMW en het CAW vanzelfsprekende partners naast andere aanbieders van dienst- en hulpverlening, afhankelijk van de lokale context en de problematiek. Samenwerking met andere basiswerkingen zoals verenigingen waar armen het woord nemen, Uit De Marge, zelforganisaties is evenzeer aangewezen. Op bovenlokaal niveau wisselen we binnen het kader van het sectorsamenwerkingsverband maatschappelijke dienstverlening de praktijk en inhoudelijke ervaringen uit en werken we aan gemeenschappelijke dossiers. Daarnaast werken we nauw samen met de VVSG.

Draagt bij tot operationele doelstelling(en)

OD-MDV-1 'De aanbieders van de eerstelijns hulp- en dienstverlening hebben structurele maatregelen genomen m.b.t. het verbeteren van de kwaliteit en de toegankelijkheid van hun aanbod, afgestemd op de noden en behoeftes van mensen in maatschappelijk kwetsbare positie.'

Daarnaast draagt deze strategische actie ook bij tot OD2, OD3 en OD4.

SA-MDV-2. Uitbouw van zorgnetwerken en andere informele netwerken

Context

Een grote groep rechthebbenden op maatschappelijke dienstverlening ontvangen niet waar ze recht op hebben, weten niet waar ze terecht kunnen, krijgen te weinig hulp en ondersteuning en informatie is niet duidelijk. Er is een probleem van toegang tot bestaande hulp- en dienstverlening. Hen ontbreekt een (informeel) netwerk waar ze beroep kunnen op doen. Dit alles versterkt hun situatie van onderbescherming.

Beschrijving

Lokale proactieve dienstverlening beperkt zich niet tot professionele hulpverlening, ook informele netwerken leveren hiertoe een belangrijke bijdrage. Er is nood aan het uitbouwen van informele netwerken rondom mensen die de brug naar andere organisaties slaan. De verantwoordelijkheid voor een kwaliteitsvol aanbod dient in het professionele circuit te blijven.

De verschijningsvorm van een informeel netwerk hangt af van de lokale context, maar er zijn vier essentiële elementen die we in elke locatie realiseren: inzet van de vrijwillige sleutelfiguren maakt het mogelijk om mensen in hun leefwereld als gelijken te benaderen, door gelijke ervaringen op het vlak van armoede, culturele achtergrond (1). Als vrijwilliger kunnen ze deuren openen bij mensen die niet bereikt worden en hen met de nodige zorg toeleiden naar diensten en organisaties. Er zijn individuele contacten en groepsbijeenkomsten waar de vrijwilligers contacten en ervaringen delen, ze krijgen vorming en worden inhoudelijk en methodisch ondersteund (2). Maatschappelijk kwetsbare groepen die worden bereikt door de vrijwilligers kunnen ondersteuning vinden binnen de context van een geïntegreerde basisvoorziening (3). De drempels die de sleutelfiguren signaleren worden geïnventariseerd. Als sluitstuk is een degelijke signalenbundeling en dialoog met dienst- en hulpverleners en het beleid cruciaal. Op basis van de signalenbundeling wordt er jaarlijks een dossier opgemaakt dat als ondersteuning dient voor de dialoog met de dienst- en hulpverleners en beleid over de toegankelijkheid en kwaliteit van de maatschappelijke dienstverlening (4).

Locatie

De informele netwerken krijgen vorm in Lokeren, Zelzate, Ronse en Denderleeuw binnen het kader van een samenwerkingsovereenkomst met het lokaal beleid. Specifiek voor de landelijke context wordt ingezet op de uitbouw van landelijke (informele) zorgnetwerken in een 9-tal gemeenten in ons werkingsgebied: Zingem, Zwalm, Zottegem, Laarne, Wichelen, Wetteren, Zele (nog 2 gemeenten te bepalen).

Timing

2015-2019. De lokale timing wordt bepaald door de financiering. Zie onder bij 'Samenwerkingspartners'.

Samenwerkingspartners

De landelijke zorgnetwerken realiseren we binnen een subsidieovereenkomst met het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen (voor de periode 2014-2017). De informele netwerken in Zelzate, Denderleeuw en Lokeren realiseren we binnen een samenwerkingsovereenkomst (OCMW/Gemeente) in het kader lokale kinderarmoedebestrijding (2014-2019). In Ronse realiseren we het zorgnetwerk binnen een samenwerkingsovereenkomst met de stad Ronse (2014-2016, verlengbaar tot 2019). Het CAW en Kind & Gezin zijn naast diverse verenigingen en (zelf)organisaties belangrijke partners. In het sectorsamenwerkingsverband maatschappelijke dienstverlening volgen we praktijkontwikkeling op en werken we aan gemeenschappelijke dossiers. We dragen bij aan het Vlaams project 'zorgnetwerken' getrokken door Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen.

Draagt bij tot operationele doelstelling(en)

OD-MDV-2 'Netwerken van burgers in de lokale samenleving zijn geëngageerd in het creëren van een ondersteunende omgeving, in de toeleiding van maatschappelijk kwetsbare groepen naar de hulp- en dienstverlening en in de pleitbezorging voor een toegankelijke en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening.'

Daarnaast draagt deze strategische actie ook bij tot OD1.

SA-MDV-3. Uitbouw van geïntegreerde basisvoorzieningen

Context

In functie van het bereik van maatschappelijk kwetsbare groepen en de aanpak van onderbescherming bieden geïntegreerde basisvoorzieningen heel wat potentieel. Er is diverse praktijk aanwezig waarop kan worden gebouwd binnen een geïntegreerd theoretisch kader.

Beschrijving

Een geïntegreerde basisvoorziening is een samenwerkingsverband van verschillende laagdrempelige initiatieven dat een basisaanbod realiseert gericht op de participatie en integratie van maatschappelijk kwetsbare groepen. Maatschappelijk kwetsbare groepen worden er aangesproken en kunnen op informele wijze samenkomen in een ondersteunende omgeving. Het basisaanbod speelt in op directe noden en behoeften van de doelgroepen: een warm onthaalpunt met een divers aanbod van ontmoeting, vrije tijd, vorming, hulpverlening en dialoog.²⁶ Vanuit de geïntegreerde basisvoorziening zetten we in op het bieden van een informele ondersteunende omgeving waar we werken aan een veilige en vertrouwde plek, het netwerken en het samenleven tussen mensen. Daarnaast zetten we in op formele ondersteuning en werken we aan de kwaliteit van de hulp- en dienstverlening.

Binnen een sectorale strategische actie zetten we in ons werkingsgebied in op 5-tal locaties waar we tijdens het komende meerjarenplan een geïntegreerde basisvoorziening zien uit te bouwen. Een Vlaams voorstellingsmoment van het ontwikkelde model op basis van de praktijken in de verschillende instituten voor Samenlevingsopbouw is voorzien in het voorjaar van 2019, waarna we via strategische partnerschappen het model verder willen uitdragen en beleidsmatig trachten te verankeren.

Locatie

De randvoorwaarden voor de uitbouw van geïntegreerde basisvoorzieningen zijn het gunstigst in Ronse en Lokeren waar we dicht bij een realisatie staan en in Zelzate en Denderleeuw als onderdeel van een samenwerkingsovereenkomst met het lokale beleid. In Aalst en Sint-Niklaas willen we toekomstige opportuniteiten nog verder verkennen.

Timing

Lokeren en Ronse: 2015-2016.

Zelzate en Denderleeuw: 2015-2017.

Sectorale actie: 2016-2019.

Samenwerkingspartners

Het provinciebestuur en de gemeenten Ronse, Zelzate en Denderleeuw ondersteunen deze actie via een samenwerkingsovereenkomst. De realisatie van een CAW-onthaal is cruciaal bij de uitbouw van de geïntegreerde basisvoorzieningen, naast eventuele andere aanbieders. Wanneer aanwezig zijn verenigingen waar armen het woord nemen en zelforganisaties, eveneens belangrijke partners.

De sectorale strategische actie wordt opgevolgd en mee gerealiseerd binnen het sectorsamenwerkingsverband maatschappelijke dienstverlening en in samenwerking met volgende partners: CAW/Steunpunt AWW, VVSG, Netwerk tegen armoede, Vlaamse overheid, Vlaamse Provincies, OaSes-UA, Minderhedenforum, ...

Draagt bij tot operationele doelstelling(en)

OD-MDV-3 'Er zijn geïntegreerde basisvoorzieningen als een laagdrempelige ankerplaats waar er een geïntegreerd aanbod is van onthaal, ontmoeting, vrije tijd, vorming en belangenbehartiging in de strijd tegen onderbescherming.'

Daarnaast draagt deze strategische actie ook bij tot OD-MDV-1.

---

²⁶ Herman Baert, Annelies Droogmans, *Bindkracht door Basisschakelmethodiek*, 2009.

SA-MDV-4. Realisatie van een laagdrempelig aanbod in de geïntegreerde basisvoorzieningen

Context

Maatschappelijk kwetsbare groepen missen verbinding op diverse vlakken: verbinding met zichzelf, met anderen, met de maatschappij en met de toekomst. De superdiverse stedelijke context stelt dit probleem nog scherper.

Beschrijving

De basisschakelmethode biedt de leidraad voor de realisatie van een geïntegreerd laagdrempelig aanbod, de focus van deze strategische actie. We werken aan de basis om maatschappelijk kwetsbare mensen te versterken en kracht te ontwikkelen.

De nodige inspanningen worden geleverd om de ontmoetingskansen te verhogen en netwerken te verbreden via een kwalitatief aanbod van ontmoetings- en ontspanningsactiviteiten, een laagdrempelig en (in)formeel vormingsaanbod en allerhande sociale acties. Dit alles met bijzondere aandacht voor maatschappelijk kwetsbare groepen en met een bijzondere focus op samenleven en interculturaliteit. Participatieprocessen met maatschappelijk kwetsbare groepen worden opgezet en doorlopen, waarbij de beoogde doelgroepen versterkt en ondersteund worden i.f.v. de verhoging van hun maatschappelijke integratie en participatie.

Op microniveau dient de betrokkene terug aansluiting te vinden met zichzelf en met anderen. Hij moet het gevoel krijgen opnieuw 'iemand' te zijn en in relatie te kunnen treden met anderen via het uitbreiden van het sociaal netwerk. Op mesoniveau willen we de basisschakelmethode in de praktijk brengen en als draaischijf fungeren tussen mensen in armoede en het netwerk van diensten en voorzieningen. Op macroniveau tracht men voor de groep van mensen die in armoede leven de toegang tot maatschappelijke instituties te bevorderen en voor deze mensen een gelijkwaardige 'plek' op te eisen in de samenleving.

Locatie

De randvoorwaarden zijn het gunstigst in Ronse en Lokeren waar we dicht bij een realisatie staan en in Zelzate en Denderleeuw als onderdeel van een samenwerkingsovereenkomst met het lokale beleid. In Aalst en Sint-Niklaas zijn er opportuniteiten.

Timing

Deze actie loopt over het hele meerjarenplan. Naargelang de locatie ligt de nadruk op het uitbouwen van de geïntegreerde basisvoorzieningen of op het uitwerken, verbreden en verdiepen van een geïntegreerd laagdrempelig aanbod. De sectorale strategische actie loopt tot 2019.

Samenwerkingspartners

Het provinciebestuur en de gemeenten Ronse, Zelzate en Denderleeuw ondersteunen deze actie via een samenwerkingsovereenkomst. Wanneer ze aanwezig zijn, zijn verenigingen waar armen het woord nemen en zelforganisaties belangrijke partners bij de realisatie van aanbod, naast overige lokale samenwerkingspartners (zie SA-MDV-3).

Deze strategische actie wordt gerealiseerd binnen een sectorale strategische actie en opgevolgd binnen het sectoraal samenwerkingsverband maatschappelijke dienstverlening.

Draagt bij tot operationele doelstelling(en)

OD-MDV-3 'Er zijn geïntegreerde basisvoorzieningen als een laagdrempelige ankerplaats waar er een geïntegreerd aanbod is van onthaal, ontmoeting, vrije tijd, vorming en belangenbehartiging in de strijd tegen onderbescherming.'

Daarnaast draagt deze strategische actie ook bij tot OD-MDV-1.

4.2. WONEN

4.2.1. Strategische doelstelling

MENSEN IN EEN MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE POSITIE BESCHIKKEN OVER EEN BETAALBARE EN AANGEPASTE WONING VAN GOEDE KWALITEIT, MET BASISNUTSVOORZIENINGEN, IN EEN BEHOORLIJKE WOONOMGEVING EN MET WOONZEKERHEID ZODAT HUN RECHT OP WONEN IS GEGARANDEERD.

HET RECHT OP WONEN

De Vlaamse Wooncode Art. 3 omschrijft het recht op wonen als volgt: *'Iedereen heeft recht op menswaardig wonen. Daartoe moet de beschikking over een aangepaste woning, van goede kwaliteit, in een behoorlijke woonomgeving, tegen een betaalbare prijs en met woonzekerheid worden bevorderd.'*

Aspecten van dit recht op wonen zijn: het aanbod, de betaalbaarheid en de kwaliteit van de woningen, de toegankelijkheid van de woningmarkt, de woonzekerheid en de keuzevrijheid van de bewoner. In de ruime betekenis zijn ook de woonomgeving en het woonklimaat belangrijke aspecten van het recht op wonen. Het recht op wonen is echter nog lang niet gerealiseerd. De positie van de maatschappelijk meest kwetsbaren lijkt er zelfs op achteruit te gaan.

AANBOD, KWALITEIT EN PRIJS ONDER DRUK

We stellen vast dat, door een stijging van het aantal eigenaars-bewoners, de huurmarkt – het segment van de huisvestingsmarkt waar we de meest kwetsbaren vooral terugvinden – voortdurend krimpt. Dit zorgt voor steeds sterker stijgende huurprijzen, temeer de sociale huurmarkt de groeiende vraag en de inkrimping van de private huurmarkt niet kan volgen. We merken daarenboven een toenemende marginalisering van de huurders: het aandeel huurders met een zwakker profiel neemt toe en ook buitenlandse werknemers, illegalen en asielzoekers stromen vaak binnen in de onderste regionen van de private huurmarkt. We verwijzen hiervoor naar de 4 demografische V's (verarming – verkleuring – vergrijzing – vergroening) uit de omgevingsanalyse. Ook de sociale huurmarkt ontsnapt niet aan de trend van instroom van steeds zwakkere huurders. Bovendien stellen we vast dat de lichte daling van het aantal eigenaars in de voorbije 10 jaar vooral zichtbaar is bij de 40% laagste inkomens, wat de druk op het laagste segment van de huurmarkt mogelijks nog zal versterken.

Bovenop de hoge huurprijzen worden huurders de laatste jaren ook nog geconfronteerd met stijgende woonlasten in de vorm van torenhoge energie- en waterfacturen die alsmaar meer gaan wegen op het gezinsbudget, vooral van maatschappelijk kwetsbare groepen die gehuisvest zijn in woningen die weinig duurzaam zijn gebouwd. En dat terwijl die stijgende huurprijzen helemaal niet gecompenseerd worden door een verbetering van de kwaliteit van de woningen, wel integendeel. De druk op de private huurmarkt dwingt de financieel zwakke bewonersgroepen naar het kwalitatief slechtste en meest energieverslindende gedeelte van de private huurmarkt met relatief hoge huurprijzen.

Het geringe aanbod aan kwalitatieve betaalbare woningen (de V's verruiming en vernieuwing) hypothekeert, in Oost-Vlaanderen meer nog dan in andere provincies, het recht op wonen van de meest kwetsbare bewonersgroepen en dat terwijl dit gebrek aan betaalbare huurwoningen op de private markt ook niet wordt gecompenseerd met een groot aanbod aan sociale huurwoningen: de gemiddelde wachttijd voor een sociale woning is er meer gestegen dan in andere provincies (tot gemiddeld 3 jaar) en het aantal (woningen van) sociale verhuurkantoren ligt er merkkelijk lager dan in andere provincies.

AANDACHT VOOR EEN GEPAST AANBOD EN KWALITEIT

Via de operationele doelstelling 1 'Er is een breder en diverser aanbod van betaalbare woonvormen op maat van maatschappelijk kwetsbare groepen.' en OD 2 'De bestaande en nieuwe instrumenten en beleidsbeslissingen om te werken aan woonkwaliteit zijn afgestemd op de realiteit van de onderkant van de private woningmarkt.' willen we op zoek gaan naar nieuwe en creatieve manieren om kwetsbare gezinnen op een betaalbare en kwaliteitsvolle manier te huisvesten. Met de sectorale strategische actie 'Wonen op maat' waarop we als instituut ook intekenen, nemen we zelf het voortouw in de realisatie van aangepaste aanbodverruiming. We

hebben daarbij zeer diverse doelgroepen voor ogen, maar zeker ook de groep ouderen die in de komende decennia sterk zal toenemen; de verwachting is dat een vierde van de geraamde 330.000 woningen die er in Vlaanderen moeten bijkomen tegen 2030 op maat van de oudste doelgroep zal moeten zijn, met de nodige eisen op het vlak van aangepastheid en woonomgeving. Onze aandacht zal daarbij gaan naar de meest kwetsbare ouderen en naar de structurele woonkwaliteit en betaalbaarheid van de woningen. We zullen in onze projecten ook grote klemtoon leggen op de steeds strengere energie- en klimaateisen en wat deze betekenen voor mensen in een kwetsbare positie. Dat zal inhouden dat we ‘woonkwaliteit en energie’ ook zoveel mogelijk in een ruimer duurzaamheidsverhaal zullen plaatsen met aandacht voor de (fysieke en sociale) woonomgeving.

KWALITEIT VAN WONEN EN WOONOMGEVING HAND IN HAND

Diezelfde koppeling tussen wonen en woonomgeving willen we ook concreet gestalte geven in de uitwerking van OD 3 ‘Sociale huisvestingsmaatschappijen stemmen hun aanpak en plannen af op de noden en behoeften van hun (kandidaat-)huurders.’ en OD 6 ‘De woonomgeving sluit aan bij de noden en behoeften van maatschappelijk kwetsbare groepen. Met die doelstellingen mikken we op de noodzakelijke kwaliteitsverbetering in de sociale huisvesting, met participatie van de bewoners. Die kwaliteitsverbetering zal zeker gaan over het patrimonium van de SHM’s, maar daarnaast ook over de dienstverlening van de SHM en over de woonomgeving (fysiek en sociaal) waar dat patrimonium zich bevindt en die ook alle gedateerde kenmerken vertoont die af te lezen zijn van de woningen.

TOEGANKELIJKHEID EN WOONZEKERHEID

Een laatste klemtoon die Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen legt voor het thema wonen heeft betrekking op de toegankelijkheid en de woonzekerheid. De woningmarkt kampt op het vlak van aanbod, kwaliteit en betaalbaarheid met heel wat tekortkomingen om het grondrecht wonen voor iedereen te kunnen realiseren. Even schrijnend is echter dat wat er wel is aan betaalbaar, kwalitatief aanbod en aan overheidsmaatregelen om daarop een beroep te doen, bij een grote groep van maatschappelijk kwetsbaren niet bekend is en dat de drempel daartoe te hoog is. Bovendien zijn diensten en organisaties dikwijls slecht georganiseerd of op mekaar afgestemd om kwetsbare mensen tot bij dat aanbod te krijgen. Deze problematiek willen we hoog op de politieke en maatschappelijke agenda houden door groepen van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie met oplossingsactoren in dialoog te laten treden over de woonproblemen waarmee ze dag in dag uit geconfronteerd worden en door samen met hen te zoeken naar en te werken aan oplossingen voor die problemen, soms vanuit een zeer individuele aanpak.

4.2.2. Operationele doelstellingen

- OD-WON-1   Aanbodverruiming**
Er is een breder en diverser aanbod van betaalbare woonvormen op maat van maatschappelijk kwetsbare groepen.
- OD-WON-2   Kwaliteitsverbetering private woonmarkt**
De bestaande en nieuwe instrumenten en beleidsbeslissingen om te werken aan woonkwaliteit zijn afgestemd op de realiteit van de onderkant van de private woningmarkt.
- OD-WON-3   Kwaliteitsverbetering sociale woonmarkt**
Sociale huisvestingsmaatschappijen stemmen hun aanpak en plannen van kwaliteitsverbetering af op de noden en behoeften van hun (kandidaat-) huurders.
- OD-WON-4   Toegankelijkheid en woonzekerheid**
Private en publieke woonactoren werken drempels weg die maatschappelijk kwetsbare groepen ervaren in hun zoektocht naar een geschikte woning en m.b.t. hun streven naar woonzekerheid.
- OD-WON-5   Nutsvoorzieningen**
De verschillende beleidsniveaus nemen maatregelen die nutsvoorzieningen voor maatschappelijk kwetsbare groepen waarborgen.
- OD-WON-6   Woonomgeving**
De fysieke/sociale woonomgeving sluit aan bij de noden en behoeften van maatschappelijk kwetsbare groepen.

4.2.3. Strategische acties

SA-WON-1. Wonen op maat

Context

Door een schrijnend tekort aan kwaliteitsvolle, betaalbare woningen voor de laagste inkomenscategorieën is er een ernstig onevenwicht ontstaan tussen vraag en aanbod. Het is bovendien weinig waarschijnlijk dat de sociale huurmarkt hiervoor op korte termijn de nodige inhaalbeweging kan maken. Komt daar bij dat voor een aantal specifieke doelgroepen hier ook een zorg- en begeleidingsvraag aan wordt gekoppeld. Een – zowel kwantitatief als naar problematiek - belangrijke groep is die van de kwetsbare oudere eigenaar-bewoner en huurder, die doorgaans slecht en onaangepast gehuisvest is, en voor wie (vooral op het platteland) zorg en voorzieningen dikwijls moeilijk bereikbaar en toegankelijk zijn. Specifiek op ouderen gerichte nieuwe woonvormen zijn er intussen wel, maar voor de meest kwetsbare en minst vermogenden onder hen onbetaalbaar. Projectwerk en eerder onderzoek in de regio Waas en Dender leert dat er wel meer doelgroepen zijn met een uitgesproken woonbehoefte. Wie dan nadrukkelijk in beeld komen zijn dak- en thuislozen, kamerbewoners, zeer grote gezinnen, alleenstaanden, mensen met een mentale of fysieke beperking en jongeren.

Beschrijving

De strategische actie wordt in 2016 voorbereid om ze vervolgens concreet uit te werken in de daaropvolgende jaren. We zullen deze voorbereiding mede stoelen op de ervaringen uit het eerder project 'Wonen van ouderen in het Meetjesland' en de nog lopende projecten 'Ouder worden in je buurt' en 'Wonen aan de onderkant in Waas en Dender'. Richtinggevend voor de verdere uitklaring van doelgroep en concept zijn de criteria die de sector zich oplegt voor het uitwerken van een 'Wonen op maat' project: aansluiten bij de woonwensen van de maatschappelijk kwetsbaren, een lange-termijn-woongarantie bieden, optimaal gebruik van ruimte en woningen, aandacht voor zorg en collectief wonen, en integratie van het woonproject in de woonomgeving.

De strategische actie die uit deze voorbereiding groeit zal in elk geval moeten leiden tot een huisvestingsproject dat, mede geconcipeerd en mogelijks mede beheerd door mensen in een kwetsbare positie, een vernieuwend en betaalbaar woonaanbod creëert voor de betrokken doelgroep en dat rekening houdt met de uitgangspunten van een 'Wonen op maat'-project. Dergelijk project(en) zal worden opgezet in samenwerking met andere woon-, welzijns- en/of beleidsactoren en zijn innovatie vooral halen uit de aandacht die de woonvorm heeft voor de problematiek van de meest kwetsbare. Dat betekent dat het een totaal nieuwe woonvorm kan zijn of een variatie op een bestaande woonvorm, maar dan specifiek gericht op de situatie van de meest kwetsbaren.

Beschrijving van de sectorale SA waartoe deze SA bijdraagt

We bundelen de drempels m.b.t. wonen op maat die we in de verschillende lokale projecten ervaren en doen (beleids-)aanbevelingen om een kader te realiseren dat het creëren van een woonaanbod op maat stimuleert. Voor het realiseren van deze projecten is geld nodig. Soms is de financiering voorzien via partners (sociale huisvestingsmaatschappijen, lokale besturen ...), soms moeten we in eigen financiering voorzien. We bekijken – in dit laatste geval – de mogelijkheden om de eigen financiering op sectoraal niveau te regelen en/of de nodige deskundigheid hierover te verwerven.

We bundelen de ervaringen uit de lokale (gerealiseerde) projecten en verspreiden de knowhow die we hiermee opbouwden.

Locatie

De locatie is nog niet bekend, maar de projectverkenning in de hele provincie in 2015 zal het zoekgebied voor het uitwerken van een project verder versmallen, zodat tijdens de projectvoorbereiding uit die zoekgebieden een precieze locatie kan worden vastgelegd voor één of meerdere projecten 'Wonen op maat van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie'.

Timing

2016-2019

Samenwerkingspartners

Tijdens de projectvoorbereiding wordt een geschikt netwerk van samenwerkingspartners opgebouwd, maar nu al kan worden verondersteld dat waarschijnlijke partners zijn: betrokken gemeente- en OCMW-besturen,

woonactoren zoals SHM's, SVK's of projecten lokaal woonbeleid, zorginstellingen, mutualiteiten, ouderenverenigingen, relevante welzijnsorganisaties, verenigingen waar armen het woord nemen en welzijnsschakels.

Draagt bij tot de operationele doelstelling(en)

OD-WON-1 'Er is een breder en diverser aanbod van betaalbare woonvormen op maat van maatschappelijk kwetsbare groepen.'

SA-WON-2. Kwetsbare groepen mee op de sneltrein van de klimaat- en energiedoelstellingen projectvoorbereiding

Context

De uitdagingen om binnen een redelijke termijn te voldoen aan de Europese klimaatdoelstellingen zijn groot. Er ligt druk op sociale huisvestingsmaatschappijen -en in uitbreiding op alle woningen in Vlaanderen- om tegen 2020 te voldoen aan de doelstellingen van het energie-renovatieprogramma (dakisolatie, energiezuinige verwarming en geen enkel glas meer). Bovendien stellen steeds meer gemeentebesturen een streefdatum voor het bereiken van de klimaatneutraliteit en neemt de overheid tal van (stimulerende en sanctionerende) maatregelen om energiebesparing te stimuleren en de uitstoot van broeikasgassen te beperken. Dat uit zich door de jaren heen onder meer in subsidies voor zonnepanelen, energiezuinige verwarmingstoestellen of dakisolatie, in normering, in het stimuleren van volkstuintjes, gebruik van fiets en openbaar vervoer, aankweken van andere eet- en levensgewoonten,... Heel wat van die initiatieven en maatregelen gaan evenwel voorbij aan mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Als huurder hebben ze weinig boodschap aan de subsidies die vooral voor eigenaars interessant zijn, het duurzaamheidsverhaal is voor velen een ver-van-mijn-bed-show en de vele sensibiliseringsacties zijn niet op maat van deze doelgroep.

Deze situatie dreigt ertoe te leiden dat mensen in een kwetsbare positie die hele transitiebeweging zullen missen en dat zij het slachtoffer zullen worden van weer nieuwe veranderingen, eisen en maatschappelijke ontwikkelingen. En dat moet, koste wat het kost, vermeden worden want – om het met de woorden van Peter Tom Jones, onderzoeksmanager aan de KU Leuven, te zeggen: *'De transitie naar klimaatneutraliteit zal sociaal zijn of niet zijn.'*

Beschrijving

Deze strategische actie zal vorm krijgen vanuit een projectvoorbereiding waarin we nagaan hoe we in een integraal en geïntegreerd project mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie kunnen meenemen in dit verhaal. Dat betekent dat er tegelijk zal worden gewerkt aan de kwaliteit en de energiezuinigheid van hun woningen, aan energiebesparend leven, aan een duurzaam leefpatroon (in mobiliteit, verspilling tegengaan, product- en grondstoffenhergebruik, andere voedingsgewoonten,...). Omdat dit een complex verhaal is, dat zich in de praktijk moeilijk alleen tot mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie kan richten, zal in de projectvoorbereiding gezocht worden naar slimme allianties en naar de positie van Samenlevingsopbouw daarbinnen. De verwachting is ook dat dit project zal gelokaliseerd worden in een (of een paar) buurten en/of dorpen. In de projectvoorbereiding zal voor dit project ook naar bijkomende financiering voor dit project worden gezocht.

Locatie

De provincie Oost-Vlaanderen, met de regio's Meetjesland en Waas en Dender als vertrekbasis.

Timing

2016-2019

Samenwerkingspartners

Bij de projectverkenning richten we ons op een breed gamma van mogelijke samenwerkingspartners, gaande van gemeente- en OCMW-besturen, over woonactoren zoals SHM's, SVK's en projecten lokaal woonbeleid-diverse welzijnsactoren- verenigingen waar armen het woord nemen en welzijnsschakels, tot natuur- en milieuverenigingen en transitiegroepen.

Draagt bij tot de operationele doelstelling(en)

OD-WON-2 'De bestaande en nieuwe instrumenten en beleidsbeslissingen om te werken aan woonkwaliteit zijn afgestemd op de realiteit van de onderkant van de private woningmarkt.'

SA-WON-3. Kwaliteitsvol wonen in een kwaliteitsvolle woonomgeving

Context

Sociale huisvestingsmaatschappijen staan voor de dubbele uitdaging om op relatief korte termijn een groot aantal nieuwe sociale huurwoningen te bouwen en hun verouderd patrimonium te renoveren en tegen 2020 te laten voldoen aan de ERP doelstellingen (dakisolatie, dubbele beglazing, energiezuinige verwarmingsinstallatie). Voor sommige maatschappijen gaat hier om een gigantische inhaaloperatie omdat er veel achterstallig onderhoud en renovatie is, maar ook omdat het patrimonium van heel wat maatschappijen dateert uit de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw. Komt daarbij dat het in vele gevallen ook gaat om grootschalige complexen in toen nieuw ontworpen wijken met een inrichting typisch voor die tijd (brede straten, grote groenoppervlakten, weinig gemeenschapsvoorzieningen).

Onze ervaringen en de verwachtingen van sociale huurders leren ons dat er nood is aan een gelijktijdige aanpak van grote verbeteringen in de woning en de woonomgeving om het kwaliteitsaspect van het grondrecht wonen te realiseren en zo ook een basisvoorwaarde voor het gezond samen leven te scheppen. Om draagvlak te creëren voor die ingrepen en om de kwaliteit even te verhogen is een sterke participatie van de zittende sociale huurders onontbeerlijk.

Beschrijving

Met deze strategische actie willen we inzetten op een samen met de bewoners geplande, uitgevoerde en beheerde renovatie van het sociaal woningpatrimonium en een herinrichting van de fysieke ruimte. In diezelfde operatie willen we ook de sociale cohesie en de solidariteit in de wijken versterken. Hoewel de focus van deze strategische actie ligt op kwaliteitsverbetering, zal er ook voldoende aandacht zijn voor andere aspecten van het grondrecht wonen en de relatie met de SHM, die voorkomen uit de doelgroepwerking. We denken daarbij aan betaalbaarheid, klantvriendelijkheid, communicatie, bewonersbetrokkenheid,...

Deze strategische actie valt uiteen in meerdere deelprojecten, telkens gesitueerd in een andere gemeente of stad. In 2016 zal er een werking zijn in Aalst, Dendermonde en Ronse, steden waar we een buurtwerking hebben in sociale woonwijken. In elk van die steden is de context anders en de situatie verschillend. Ronse staat voor grote renovatieoperaties (onder andere in de wijk Scheldekouter). Dat biedt ook kansen voor een werking rond de woonomgeving. In Dendermonde, waar we werkzaam zijn in een 5-tal aandachtsbuurten met heel wat sociale woningen, staat renovatie van het patrimonium ook vandaag en morgen op de agenda (waar onder de wijken Keur, Donck-Vlotgraslaan, Hof ten Rode). In Aalst stelt de problematiek zich anders omdat een groot deel van het patrimonium van de wijk Ten Rozen al gerenoveerd is en andere renovatieoperaties al gepland zijn, terwijl ook de openbare ruimte pas is ingericht; dat biedt echter perspectief op een aanpak die eerder gericht is op ondersteuning bij nog geplande renovaties en beheer en gebruik van de openbare ruimte. De ervaringen in verschillende contexten en met verschillende SHM's en lokale besturen zal ons in staat stellen om hieromtrent onderbouwde en goed geargumenteerde aanbevelingen te doen aan het Vlaams woonbeleid.

Locatie

De strategische actie loopt in minstens drie steden, telkens in sociale woonwijken: in Aalst in het kader van het buurtopbouwwerk in Ten Rozen, in Dendermonde in het kader van de wijkwerking in 5 wijken en in Ronse in het kader van de wijkwerking in 3 wijken. De mogelijkheid bestaat dat deze actie wordt uitgebreid naar andere gemeenten; daarover lopen verkennende gesprekken.

Timing

In Aalst en Dendermonde 2016-2019.

In Ronse 2016, met mogelijke verlenging in de komende jaren (afhankelijk van convenantbesprekingen).

Samenwerkingspartners

De belangrijkste samenwerkingspartners zijn de betrokken sociale huisvestingsmaatschappijen en lokale stadsbesturen van voormelde locaties waar we de strategische actie uitvoeren.

Draagt bij tot de operationele doelstelling(en)

OD-WON-3 'Sociale huisvestingsmaatschappijen stemmen hun aanpak en plannen van kwaliteitsverbetering af op de noden en behoeften van hun (kandidaat-) huurders.'

OD-WON-6 'De fysieke en sociale woonomgeving sluit aan bij de noden en behoeften van maatschappelijk kwetsbare groepen.'

SA-WON-4. Toegankelijke dienstverlening 'wonen water energie' voor kwetsbare doelgroepen in Waas en Dender

Context

De woningmarkt kampt op het vlak van aanbod, kwaliteit en betaalbaarheid met heel wat tekortkomingen om het grondrecht wonen voor iedereen te kunnen realiseren. Even schrijnend is echter dat wat er wel is aan betaalbaar, kwalitatief aanbod en aan overheidsmaatregelen om daarop een beroep te doen, bij een grote groep van maatschappelijk kwetsbaren niet bekend is, dat de drempel daartoe te hoog is en dat diensten en organisaties dikwijls slecht georganiseerd of op mekaar afgestemd zijn om kwetsbare mensen tot bij dat aanbod te krijgen. Dat is niet enkel een vaststelling uit ervaring, maar vooral een steeds terugkomende klacht van kwetsbare bewoners waarmee we de voorbije jaren hebben gewerkt in de regio Waas en Dender.

Beschrijving

Met deze strategische actie willen we in enkele gemeenten van de regio Waas en Dender de dienstverlening op vlak van wonen, energie en water verbeteren voor de doelgroep van maatschappelijk kwetsbaren. Daarvoor wordt samengewerkt met de betrokken gemeente- en OCMW-besturen en relevante actoren, wier dienstverlening verder op elkaar wordt afgestemd en -op basis van de bevindingen van de doelgroep-toegankelijker wordt gemaakt voor de meest kwetsbaren.

De beoogde finaliteit is een voor de meest kwetsbaren toegankelijke (inter)gemeentelijke woon-, water- en energiewinkel, mogelijk ingebed in een intergemeentelijk samenwerkingsverband lokaal woonbeleid waarbinnen Samenlevingsopbouw -samen met de doelgroep- de belangen van de meest kwetsbaren behartigt.

Deze strategische actie wordt in 2014-2015 voorbereid met het in kaart brengen van de bestaande dienstverlening van alle gemeenten en OCMW's in Waas en Dender en het formuleren van aanbevelingen om dat te verbeteren. Vanaf 2016 wordt verder toe gewerkt naar implementatie van de verbetervoorstellen. Deze strategische actie bouwt ook verder op de ervaringen die werden opgedaan in de gemeenten Laarne-Wetteren-Wichelen waar de bestaande dienstverlening rond energie van de gemeenten en OCMW's werd opgelijst en aanbevelingen tot verbetering werden gedaan. Vanaf 2016 willen we deze ervaringen ook verspreiden bij de andere gemeenten en OCMW's van de regio Waas & Dender en onderzoeken we de mogelijkheid van het oprichten van een 'Meldpunt energie'.

Een vaste groep van private en sociale huurders bepalen vanuit hun ervaringen mee de (beleids)acties. Daarnaast zullen we sporadisch ook andere bestaande groepen inzetten als toetssteen voor de verbeteracties die we voorstellen. Op basis van al deze acties en gerealiseerde verbeteringen zullen we onze basisnota over toegankelijke dienstverlening 'wonen-water-energie' voor kwetsbare doelgroepen aanpassen en tegen het einde van het project ruime bekendheid geven.

Locatie

De gemeenten in de regio Waas en Dender

Timing

2016 (voortgaand op een lopend project in de regio Waas en Dender)

Samenwerkingspartners

De betrokken gemeente- en OCMW-besturen en in uitbreiding de woonactoren in die gemeenten

Draagt bij tot de operationele doelstelling(en)

OD-WON-4 'Private en publieke woonactoren werken drempels weg die maatschappelijk kwetsbare groepen ervaren in hun zoektocht naar een geschikte woning en m.b.t. hun streven naar woonzekerheid.'

SA-WON-5. Dialoogtrajecten rond het wegwerken van ervaren drempels bij de toegang tot de private huurmarkt in de regio Waas en Dender

Context

De woningmarkt kampt op het vlak van aanbod, kwaliteit, betaalbaarheid en woonzekerheid met heel wat tekortkomingen om het grondrecht wonen voor iedereen te kunnen realiseren. Dat blijkt uit cijfers, overheidsmaatregelen en tal van mistoestanden, maar krijgt vooral vlees en bloed door de getuigenissen van mensen in een kwetsbare positie. Daarom brengen we nu al enkele jaren, samen met een paar vaste groepen van private huurders en occasioneel aangesproken groepen, knelpunten met betrekking tot de toegang tot en de aanwezigheid op de private huurmarkt in kaart.

Beschrijving

Deze strategische actie bouwt voort op deze werking en zoals in het verleden zullen we ook nu weer gedurende een paar vergaderingen focussen op een specifiek onderwerp, zoals bijvoorbeeld toegankelijke dienstverlening, klantvriendelijkheid, de relatie verhuurder-huurder of betalingsmoeilijkheden en dreiging van uithuiszetting. We gaan hierover in dialoog met beleids-, woon- en welzijnsactoren om samen te zoeken naar structurele oplossingen om de toegang te vergroten tot de private huurmarkt en de situatie van kwetsbare groepen op die huurmarkt te versterken. We werken met meerdere bewonersgroepen en daardoor kunnen we op diverse onderwerpen in de diepte werken en daarover met de oplossingsactoren van die gemeente of groep van gemeenten in de regio Waas en Dender zoeken naar concrete en structurele oplossingen voor dat probleem. Eens we een (soms kleine) stap naar de verbetering van de situatie hebben kunnen zetten, gaan we na hoe we die goede praktijk ook naar de rest van de regio kunnen verspreiden om hem daar ingang te doen vinden. Het kan ook gebeuren dat een van de besproken onderwerpen aanleiding geeft tot een nieuwe strategische actie, zoals dat in het verleden ook al het geval was (zie bijvoorbeeld SA-WON-2 en SA-WON-4).

We zullen deze strategische actie de volgende jaren verder zetten vanuit Sint-Niklaas, Lokeren en Wetteren waar we vaste groepen hebben, en voorts zullen we daarbij ook groepen uit Dendermonde, Laarne en Wichelen betrekken -zo mogelijk nog aangevuld met andere groepen waarmee we gaandeweg contact krijgen in de regio.

Locatie

Regio Waas en Dender

Timing

2016-2019 (voortgaand op een lopend project in de regio Waas en Dender)

Samenwerkingspartners

Verenigingen waar armen het woord nemen, welzijnsschakels, andere welzijnsactoren

Draagt bij tot de operationele doelstelling(en)

OD-WON-4 'Private en publieke woonactoren werken drempels weg die maatschappelijk kwetsbare groepen ervaren in hun zoektocht naar een geschikte woning en m.b.t. hun streven naar woonzekerheid.'

SA-WON-6. Drempels wegwerken bij de toegang tot de private huurmarkt via de methodiek van de 'Woonclub'

Context

Het vinden van een kwalitatieve en betaalbare woning voor kwetsbare groepen is vaak een moeilijke en lange zoektocht. Bestaande woon- en welzijnsdiensten missen veelal de tijd om uitgebreid informatie en advies op maat te geven, mensen te versterken in hun zoektocht of indien nodig mee op stap te gaan. Behalve aan informatie en advies heeft een belangrijke groep kandidaat-huurders nood aan ondersteuning op het terrein, bijvoorbeeld bij het zoeken naar een woning op het internet, bij het invullen van papieren of het bellen naar sociale huisvesters, immokantoren en eigenaars, door het oefenen van gesprekken met verhuurders of het meegaan naar diensten of naar een woningbezoek.

Beschrijving

Met de strategische actie 'Woonclub' staan we kandidaat-huurders actief bij en ondersteunen we hen in hun zoektocht naar een woning, zowel op de private als op de sociale huurmarkt. De meerwaarde van de 'Woonclub' ligt in het feit dat we actief met mensen op stap gaan. Belangrijk hierbij is dat uitgebreid de tijd wordt genomen om met de kandidaat-huurder de eigen moeilijkheden, vragen en noden in kaart te brengen om vervolgens samen met andere actoren te zoeken naar een integrale aanpak van de hulpvraag (in eerste instantie rond wonen, zo nodig ook ruimer).

Naast de professionele ondersteuning vanuit Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen, zetten we binnen de 'Woonclub' ook een vrijwilligersploeg op. De vrijwilliger is een 'buddy' die de kandidaat-huurder actief bijstaat in zijn zoektocht naar een woning. Het inzetten van vrijwilligers kan ook een wissel op de toekomst zijn na afronding van het project. Het project 'Woonclub' ging in juni 2014 van start in Eeklo met financiële middelen van Lokaal Sociaal Beleid Eeklo (stadsbestuur en OCMW) en loopt tot september 2015, met mogelijke verlenging (nog aan te vragen). Vanaf juli 2015 gaan we van start met de 'Woonclub' Dendermonde-Hamme-Zele. Dit project wordt gefinancierd door de provincie Oost-Vlaanderen binnen de projectoproep 'wonen-zorg-welzijn'. Het project loopt zeker tot midden 2016, met waarschijnlijke verlenging tot midden 2017

Locatie

Dendermonde-Hamme-Zele en Eeklo (indien verlenging van de conventant van lokaal sociaal beleid stad en OCMW Eeklo)

Timing

2016-2017 (voortgaand op een lopend project op de beide locaties)

Samenwerkingspartners

Gemeente- en OCMW-besturen, SHM's, SVK's en andere woonactoren, diverse welzijns- en zorgactoren

Draagt bij tot de operationele doelstelling(en)

OD-WON-4 'Private en publieke woonactoren werken drempels weg die maatschappelijk kwetsbare groepen ervaren in hun zoektocht naar een geschikte woning en m.b.t. hun streven naar woonzekerheid.'

4.3. ARBEID

4.3.1. Strategische doelstelling

MENSEN IN EEN MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE POSITIE WORDEN OP EEN KWALITEITSVOLLE MANIER BEGELEID IN HUN ZOEKTOCHT NAAR WERK EN HEBBEN TOEGANG TOT DUURZAAM EN KWALITEITSVOL WERK, ZODAT HUN RECHT OP ARBEID IS GEGARANDEERD.

HET RECHT OP ARBEID

Het recht op arbeid wordt als volgt gedefinieerd door het internationaal recht:²⁷

- *‘Eenieder heeft recht op arbeid, op de vrije keuze van zijn arbeid, op billijke bevredigende arbeidsvoorwaarden en op bescherming tegen werkloosheid.*
- *Allen, zonder enig onderscheid, hebben het recht op gelijk loon voor gelijke arbeid.*
- *Al wie werkt heeft recht op een billijke en toereikende vergoeding die hem alsmede zijn gezin een bestaan verzekert dat overeenkomt met de menselijke waardigheid, en die, indien nodig, wordt aangevuld door alle andere middelen van sociale bescherming.’*

Het recht op arbeid is echter nog lang niet gerealiseerd. De positie van de maatschappelijk meest kwetsbaren lijkt er zelfs op achteruit te gaan. De arbeidsmarkt polariseert: de kloof tussen werkrijke en werk-arme gezinnen stijgt, met een toename van de kinderarmoede als gevolg. Ook de werkzaamheidsgraad van kansengroepen is laag en staat onder druk.

DE KLEMTUON OP EEN KWALITEITSVOL ACTIVERINGSBELEID

De huidige arbeidsmarkt is onvoldoende toegankelijk voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Kwaliteitsvolle en duurzame arbeid lijkt een verre droom. Openstaande vacatures zijn vooral gericht op (technisch) hooggeschoolde werknemers. Er is weinig vraag naar ongeschoolde of kortgeschoolde arbeid. Mensen met een korte scholing komen vaker terecht op de secundaire arbeidsmarkt. Het betreft onderbetaalde en niet-kwalitatieve jobs: verplichte flexibiliteit of deelarbeid, oproepcontracten, weinig of geen sociale bescherming, geen mogelijkheid tot leren op de werkplek. Deze preciaire arbeid heeft ook gevolgen voor de uitkering.

Tegelijk stellen we een verschuiving vast in het door het beleid gevoerde activeringsbeleid. Het beleid is verstrengd en er is een duidelijke verschuiving van een emanciperende visie op activering naar een disciplinerende en sanctionerende visie. Het gevolg is een doorgedreven contract-denken. Mensen moeten aan steeds meer voorwaarden voldoen om hun (grond)rechten te vrijwaren. Disciplinerende maatregelen zoals het terugschroeven van de uitkeringen, het beperken van toegang en duur of het invoeren van bijkomende voorwaarden zoals het verplicht aannemen van een job of het volgen van opleiding nemen toe en worden verstrengd toegepast. Vele van deze maatregelen bevatten impliciet, soms zelfs expliciet, een negatieve houding tegenover maatschappelijk kwetsbaren.²⁸

Samenlevingsopbouw wil naar een kwaliteitsvol activeringsbeleid dat vertrekt vanuit een emanciperende visie op mens en maatschappij. Een beleid van sociale activering vanuit sociaal oogpunt, gaat terug op het emancipatorisch potentieel van de sociale grondrechten en is verbonden met de strijd tegen sociale uitsluiting en de bevordering van maatschappelijke participatie. De doelstellingen van een kwaliteitsvol activeringsbeleid betreffen de maximale persoonlijke ontplooiing. Het streeft naar sociale gerechtigheid en solidariteit door de ongelijke verdeling in kansen te proberen weg te werken. De focus ligt dus niet enkel op arbeidsmarktgerichte activering, maar eveneens op sociale, culturele en politieke emancipatie. Men kan enkel plichten opleggen aan de burger, als de overheid daar ook mogelijkheden tegenover plaatst.

²⁷ Universele Verklaring 10 december 1948, art. 23§§1-3.

²⁸ STEENSSENS, K., DEMEYER B. & VAN REGENMORTEL T. (2009) *Conceptnota empowerment en activering in armoedesituaties*, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven - Hoger instituut voor de arbeid, 107 p.

Via onze operationele doelstelling 1 'Activeringsbeleid: de federale, regionale en lokale overheden voeren een inclusief en emanciperend activeringsbeleid waarbij de ondersteuning van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie integraal en op maat is', willen we het huidig gevoerde activeringsbeleid bijsturen zodat het inclusief en emanciperend is en niet uitsluitend en disciplinerend. Hierbij hebben we bijzondere aandacht voor de kwaliteitsvolle begeleiding van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie in hun zoektocht naar werk. Een begeleiding die integraal, krachtgericht en participatief is en waarbij naast activering van de betrokkene ook het algemeen 'welzijn' wordt nagestreefd. Dit door op verschillende levensdomeinen ondersteuning en begeleiding te bieden, met aandacht voor het ontwikkelen van het zelfvertrouwen en het stimuleren van een vertrouwensrelatie.

Vertrekkende vanuit de doelgroepen waarmee we aan de slag gaan en rekening houdend met feit dat we het thema arbeid een nieuw werkdomein is, zal Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen op deze eerste operationele doelstelling de klemtoon van de werking leggen. Onze aandacht zal daarbij gaan naar mensen in een maatschappelijke kwetsbare positie die geen aansluiting vinden bij de bestaande opleidings- en tewerkstellingsinitiatieven of er wel aansluiting bij vinden, maar niet doorstromen naar de arbeidsmarkt. Het gaat om de meest kwetsbaren, die geen zicht hebben op duurzaam en kwaliteitsvol werk en waarvoor geen ondersteuningsaanbod op maat is uitgewerkt. Het gaat veelal over laag- of kortgeschoolden, etnisch culturele minderheden, NEET-jongeren (not in education, employment or training) tussen 18 en 25 jaar.

PLEIDOOI VOOR EEN TOEGANKELIJKE REGULIERE ARBEIDSMARKT EN NOODZAKELIJKE ALTERNATIEVEN

Daarnaast ondervinden kwetsbare groepen echter ook de druk vanuit 'sociale activering' naar werk dat er niet is of onaangepast is en onvoldoende rekening houdt met hun draagkracht. Er zijn allerlei drempels die de toegang tot de arbeidsmarkt bemoeilijken, zoals de te hoge eisen voor sommige kortgeschoolde profielen en de moeilijke gelijkenschakeling van diploma's behaald uit het buitenland. Vooroordelen omwille van etniciteit en/of geloofsovertuiging, het criminele en/of verslagingsverleden, de langdurige werkloosheid op zicht en/of mogelijke (al of niet-arbeidsgerelateerde) ondersteuningsbehoeften zijn nog meer drempels. Deze mechanismen van discriminatie op de arbeidsmarkt staan uiteraard niet los van meer algemeen maatschappelijke mechanismen van discriminatie.

Via onze operationele doelstelling 3. 'Reguliere arbeidsmarkt. De toegankelijkheid van de reguliere arbeidsmarkt is verhoogd voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie', willen we de bestaande drempels naar de reguliere arbeidsmarkt wegwerken. Om bestaande discriminatie en om de mismatch op de arbeidsmarkt aan te pakken en te komen tot een betere afstemming van vraag en aanbod, zijn er immers ook aan werkgeverszijde maatregelen nodig.

De vraag stelt zich ook of niet meer dan vandaag voor een aantal kwetsbare doelgroepen met beperkt draagvlak moet ingezet worden op alternatieve vormen van arbeid/tewerkstelling buiten het klassieke arbeidscircuit. Hier zal vanuit de operationele doelstelling '2. Gesubsidieerde arbeidsmarkt. Er is meer duurzame en kwaliteitsvolle arbeid op de gesubsidieerde arbeidsmarkt voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie' aan gewerkt worden.

4.3.2. Operationele doelstellingen

- OD-ARB-1 Activeringsbeleid**
De federale, regionale en lokale overheden voeren een inclusief en emanciperend activeringsbeleid waarbij de ondersteuning van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie integraal en op maat is.
- OD-ARB-2 Gesubsidieerde arbeidsmarkt**
Er is meer duurzame en kwaliteitsvolle arbeid op de gesubsidieerde arbeidsmarkt voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie.
- OD-ARB-3 Reguliere arbeidsmarkt**
De toegankelijkheid van de reguliere arbeidsmarkt is verhoogd voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie.

4.3.3. Strategische acties

SA-ARB-1. Kwetsbare kansengroepen en werk

Context

Algemeen kunnen we stellen dat de werkloosheidsgraad in Ronse bijzonder hoog ligt. Ronse steekt met 13,13 procent werklozen in de beroepsbevolking, ver boven het Vlaamse gemiddelde (7,84%) uit. Het percentage werklozen is er dubbel zo hoog als in de andere steden en gemeenten in de Vlaamse Ardennen. De jongeren vormen een kwetsbare groep onder de werklozen. De jeugdwerkloosheid in Ronse ligt erg hoog.

In Lokeren ligt het globale werkloosheidscijfer met 7,67% niet boven het Vlaamse gemiddelde, aangezien in de deelgemeenten van Lokeren de werkloosheid eerder laag is. Toch zien we opmerkelijke cijfers wat betreft de werkloosheid bij etnische culturele minderheden in Lokeren. Werkzoekenden van niet-Belgische origine kampen met heel wat barrières in hun zoektocht naar een (duurzame) job, maar vooral naar een behoorlijk betaalde job.

België bekleedt binnen de EU steevast één van de laatste plaatsen op vlak van inkomensverschillen tussen autochtonen en allochtonen. Ook in Ronse en Lokeren ligt het aandeel van niet werkende werkzoekenden van vreemde origine in de totale werkloosheid, met meer dan 38%, bijzonder hoog.²⁹

Beschrijving

In deze strategische actie gaan we met kwetsbare groepen intensief aan de slag om drempels bij begeleiding en opleiding, activering, e.a. in kaart te brengen en bespreekbaar te stellen. Ook discriminatie op de arbeidsmarkt komt aan bod. Hierbij richten we ons specifiek tot maatschappelijk kwetsbaren die voor de VDAB, OCMW of derden moeilijk bereikbaar zijn en door verschillende diensten gezien worden als moeilijk bemiddelbaar. Enerzijds willen we via groepswerkingen de deelnemers de kans geven om de arbeidsmarkt te verkennen, zelfinzichten te verwerven, positieve werkervaringen (in de ruimste zin van het woord) op te doen. Anderzijds willen we inzicht verwerven in de drempels die jongeren ervaren op de arbeidsmarkt en in de 'missing link' tussen de grote groep kort- en laaggeschoolden die geactiveerd worden, maar niet tot op de arbeidsmarkt geraken.

Op basis van de ervaringen en resultaten van het doorlopen traject zullen er aanbevelingen en verbetervoorstellen uitgewerkt en geformuleerd worden. Welke zijn de mechanismen die er voor zorgen dat de jongeren de link met de arbeidsmarkt missen? Welke zijn de mazen van het net? Als sluitstuk van het traject wordt er dialoog met het beleid en betrokken actoren opgezet.

Locatie

Ronse, Lokeren. In Aalst wordt bekeken of de werking met kwetsbare jongeren ('Met ICT op weg naar werk') bij deze strategische actie kan aansluiten.

Timing

2016-2020

Samenwerkingspartners

In Ronse wordt het project 'Jongeren en Werk' gerealiseerd in nauwe samenwerking met Kopa, VDAB en de stad Ronse. Er zal een stuurgroep gevormd worden met relevante actoren voor de opvolging van het project. In Lokeren wordt vanuit de geïntegreerde basisvoorziening 'De Moazoart' in het kader van een voortraject naar werk voor kwetsbare doelgroepen (project 'Plug in') samengewerkt met de vzw Groep Intro (ESF-project). In Aalst wordt samengewerkt met het deeltijds onderwijs in de stad Aalst. Jongeren vanuit het deeltijds onderwijs nemen deel aan het initiatief 'Met ICT op weg naar werk' binnen ons computeratelier 'Buurtweb'.

Draagt bij tot operationele doelstelling(en)

OD-ARB-1 'De federale, regionale en lokale overheden voeren een inclusief en emanciperend activeringsbeleid waarbij de ondersteuning van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie integraal en op maat is.'

²⁹ http://arvastat.vdab.be/arvastat/werkloosheid_results.jsp

4.4. ONDERWIJS

4.4.1. Strategische doelstelling

ONDERWIJS ZORGT ER VOOR DAT LEERLINGEN GEKWALIFICEERD UITSTROMEN EN ZICH MAXIMAAL KUNNEN ONTPLOOIEN ZODAT HUN RECHT OP EEN MENSWAARDIG LEVEN GEGARANDEERD IS.

HET RECHT OP ONDERWIJS

Volgens de grondwet heeft iedereen in België recht op onderwijs, met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden. De toegang tot het onderwijs is kosteloos tot het einde van de leerplicht.

ONDERWIJS ALS HEFBOOM

Kinderen en jongeren verdienen alle kansen om zich maximaal te ontwikkelen: in hun gezin, op school of in hun vrije tijd met vrienden. Het onderwijs speelt in die ontwikkeling een belangrijke rol. Maatschappelijk kwetsbare gezinnen die via de school aansluiting vinden bij de lokale samenleving, verwerven een plek in de samenleving.

HET ZWAARTEPUNT VAN HET ONDERWIJSBELEID LIGT BIJ HET SCHOOLBESTUUR

De Vlaamse overheid garandeert het grondwettelijk recht om onderwijs in te richten en betaalt de wedden van het personeel, de werkingsmiddelen en een tussenkomst bij de bouw van nieuwe scholen. Daarnaast bepaalt de overheid de eindtermen en onderwijsdoelen die leerlingen aan het einde van hun onderwijsloopbaan moeten halen. Schoolbesturen beschikken over een relatief grote vrijheid hoe ze ervoor zorgen dat hun leerlingen die eindtermen en ontwikkelingsdoelen halen.³⁰ Een verregaande autonomie houdt echter in dat elk schoolbestuur er quasi volledig zelf moet voor zorgen dat haar leerkrachten professioneel sterk genoeg staan om de maatschappelijke problemen waarmee zij worden geconfronteerd aan te pakken en er voor te zorgen dat alle leerlingen de leerdoelen halen. De vrije schoolkeuze zorgt er volgens de inrichtende macht voor dat ouders kunnen opstappen als een school er niet in slaagt aan deze verwachtingen te voldoen. Bij maatschappelijk kwetsbare ouders hangt deze keuze echter heel vaak af van hun mobiliteit en de schoolfaciliteit.

HET VLAAMS ONDERWIJS HEEFT HET MOEILIK OM DE SOCIALE KLOOF TE DICHTEN

Meerdere onderzoeken (o.m. PISA en TIMSS) tonen aan dat in Vlaanderen de socio-economische status een bepalende impact heeft op schoolse prestaties.³¹ In tegenstelling tot andere regio's slaagt Vlaanderen er niet in de kloof te verkleinen.³² Het Vlaams onderwijssysteem wordt in vergelijking met andere Europese landen gekenmerkt door grote verschillen in PISA-scores tussen secundaire scholen onderling.³³ Die verschillen hangen onder meer samen met verschillen in onderwijsaanbod en socio-economische samenstelling van de leerlingenpopulatie. Onderzoek toont verder ook aan dat niet enkel de socio-economische achtergrond van leerlingen zelf maar ook de leerkracht en de schoolleiding een sterke invloed hebben op de schoolse resultaten.

³⁰ Cf. Beleidsnota Onderwijs 2014-2019 (24 oktober 2014) 'De overheid focust op de te realiseren doelen en treedt niet regulerend op rond processen en gehanteerde methodes. Ze pakt de bestaande overregulering aan. De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van ons onderwijs ligt bij de school en de leraren. Het Vlaams Regeerakkoord is hierover zeer duidelijk: de overheid legt het 'wat' op maar niet het 'hoe'.'

³¹ TIMSS 2003 & TIMSS 2011. & De Meyer, I. & Warlop, N. (2010). Leesvaardigheid van 15-jarigen in Vlaanderen. De eerste resultaten van PISA 2009. Brussel: Departement Onderwijs en Vorming.

³² Passage uit de omgevingsanalyse bij de 'Beleidsnota 2014-2019' ingediend door mevrouw Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams Minister van Onderwijs.

³³ PISA in focus nr 27. Does it matter which school a student attends? <http://www.oecd.org/pisa/infocus>

GELIJKE ONDERWIJSKANSEN IN DE PRAKTIJK

Sinds het schooljaar 2002-2003 stimuleert de Vlaamse overheid middels het decreet Gelijke Onderwijskansen (GOK) Vlaamse scholen om te werken aan meer gelijke onderwijskansen.³⁴ Doel van het decreet Gelijke Onderwijskansen, en de daarbij horende financiële input voor de scholen, was de prestatiekloof te dichten tussen leerlingen met een hogere en leerlingen met een lagere socio-economische status (SES). Leerlingen met een lage SES moesten ten opzichte van hun leeftijdsgenoten met een hogere SES, dezelfde kansen op een goede schoolloopbaan krijgen. In de concrete vertaling van het GOK-decreet legden scholen de focus bijna uitsluitend op individuele remediëring en nauwelijks op de structurele oorzaken van de ongelijke onderwijskansen. Er wordt met andere woorden in hoofdzaak en vanzelfsprekend remediërend en compenserend gewerkt, waarbij de 'individuele leerling met leerachterstand' en zijn 'tekorten' (deficits) centraal worden gesteld. De werking is in hoofdzaak aanbodgericht, de nood kent (volgens directie, zorgteams of leerkrachten) in de eerste plaats een individuele oorzaak (bijvoorbeeld te weinig IQ, een ongunstige thuiscontext, ...).

NAAR EEN PARTNERSCHAP TUSSEN SCHOOL EN OUDERS

Via goede communicatie met ouders kan een link gelegd worden tussen de thuissituatie van leerlingen en de school. Binnen deze twee domeinen kunnen ouders op verschillende manieren betrokken zijn bij het schoolse gebeuren van hun kinderen:

- thuis: via allerhande initiatieven die ouders nemen om de schoolcarrière van hun zoon of dochter positief te beïnvloeden (vb. hulp bij huiswerk, zinvolle vrijetijdsbesteding, het aanbieden van voldoende informatie en hulpbronnen,...);
- op school: via deelname aan contact- en participatiemomenten in de schoolomgeving (mee-weten, mee-doen, mee-denken, mee-beslissen).

Onderzoek van de Plantijn Hogeschool wijst er trouwens op dat de samenwerking met ouders een bepalende factor is voor de draagkracht van de school en van de leerkrachten. Indien de school erin slaagt om hen effectief te betrekken zijn ze een extra kracht, niet alleen voor het leerproces van hun kind, maar ook voor de hele school. Hierbij draagt de school zelf ook een belangrijke verantwoordelijkheid en kan zij -door zelf hiertoe als eerste het initiatief te nemen- het partnerschap met de ouders ontwikkelen.³⁵

NAAR EEN INTENSIEVERE WISSELWERKING TUSSEN SCHOOL EN DE SAMENLEVING

Ook tussen de school en de lokale samenleving bestaat er een wisselwerking. De lokale samenleving kan scholen versterken bij de uitvoering van haar maatschappelijke opdracht. Bovendien kan ze ondersteuning bieden in de zoektocht naar oplossingen voor maatschappelijke problemen waarmee leerkrachten en directies geconfronteerd worden. Omgekeerd kan de school, als centrum van de lokale gemeenschap, een meerwaarde bieden als laagdrempelige plek waar mensen uit de buurt elkaar ontmoeten. Op die manier kan het sociaal weefsel een boost krijgen. De lokale overheid kan hierbij helpen randvoorwaarden te creëren door onder meer expertise- en zorgnetwerken op te richten en het overleg te bevorderen.

DE ROL VAN SAMENLEVINGSOPBOUW INZAKE GELIJKE ONDERWIJSKANSEN

Via haar lokale onderwijs-opbouwprojecten beoogt de sector Samenlevingsopbouw in nauwe samenwerking met scholen,³⁶ maatschappelijk kwetsbare ouders en vertegenwoordigers van de lokale gemeenschap³⁷ aan de Vlaamse onderwijswereld werkbare alternatieven te bieden met het oog op de optimalisatie van het huidige GOK-beleid en de collectieve strijd tegen de kinderarmoede. Hiermee sluiten wij bijna naadloos aan bij

³⁴ Decreet betreffende gelijke onderwijskansen-I. (goedkeuringsdatum : 28 juni 2002; publicatiedatum : B.S.14/09/2002)

³⁵ SCHRAEPEN B., LIBEER J., VANPEPERSTRAETE L. (2010) 'Draagkracht t.a.v. diversiteit en inclusief onderwijs in lagere scholen in de provincie Antwerpen', Plantijn Hogeschool, Antwerpen, 240 p.

³⁶ Met scholen bedoelen we hier scholen met een voldoende groot aantal indicatorleerlingen. Een 'indicatorleerling' is een leerling waarop minstens één van de volgende criteria van toepassing is: (1)het gezin heeft een schooltoelage ontvangen in het vorige schooljaar, of het gezin heeft een beperkt inkomen;(2)de moeder heeft geen diploma secundair onderwijs of getuigschrift van het zesde middelbaar. Anders dan vroeger is de thuistaal van een kind nu geen indicator meer (behalve in Brussel). Ook twee andere indicatoren ('het gezin behoort tot de trekkende bevolking' & 'het kind verblijft buiten het gezinsverband') zijn recent geschrapt.

³⁷ Hiermee bedoelen we onder meer de lokale overheid, middenveldorganisaties, hulpverlening, vrijwilligers ...

een reeks 'urgente' aanbevelingen die de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) eind 2013 formuleerde ten aanzien van de Vlaamse overheid met het oog op de integrale aanpak van kinderarmoede'.³⁸

Zo bepleit de VLOR:

- meer afstemming van de armoede-aanpak van welzijn en onderwijs;
- dat armoedeproblematiek substantieel onderdeel wordt van het professionaliseringstraject van het onderwijspersoneel;
- dat er vanuit de school bruggen worden gebouwd naar de leer- en leefomgeving van maatschappelijk kwetsbare kinderen;
- dat maatschappelijk kwetsbare ouders optimaal hun rechten tot aanmelding en inschrijving van hun kinderen kunnen benutten;
- betaalbaar (zo nodig kosteloos) onderwijs voor de kinderen van maatschappelijk kwetsbare ouders;
- participatie en ouderbetrokkenheid van maatschappelijk kwetsbare ouders in scholen en ouderverenigingen.

Het is net rond al deze actiepunten dat het onderwijsopbouwwerk haar inspanningen de afgelopen jaren volop heeft geconcentreerd en expertise heeft weten te ontwikkelen. In een aantal steden en gemeenten boekten we reeds een aantal successen, hoofdzakelijk door nauw samen te werken met lokale besturen en met scholen die bereid waren externe partners een plaats te geven binnen hun preventief GOK-beleid.

Via onze brede, vaak innovatieve probleemoplossende benadering focussen wij ons bij de ontwikkeling van alternatieven zowel op noodzakelijke veranderingsprocessen op het niveau van de schoolteams en het schoolbeleid, als op het versterken van maatschappelijk kwetsbare ouders en hun kinderen. En dit alles op de drie assen *school-gezin*, *school-lokale samenleving* en *gezin-lokale samenleving*.³⁹

4.4.2. Operationele doelstellingen

OD 1 Met de school in huis

Maatschappelijk kwetsbare ouders zijn versterkt bij het realiseren van een stimulerende thuiscontext en in hun ondersteunende rol in aanloop naar en tijdens de schoolloopbaan van hun kind.

OD 2 Thuis in de klas

Scholen realiseren een schoolbeleid en een klaspraktijk die inclusief, participatief en sociaal gecorrigeerd zijn zodat gelijke onderwijskansen zowel bij in- als uitstroom van leerlingen verhoogd zijn.

OD 3 Zorgen voor later

Er zijn partnerschappen tussen scholen, welzijnsorganisaties en aanbieders van dienst- en hulpverlening die de gelijke onderwijskansen voor maatschappelijk kwetsbare leerlingen verhogen.

OD 4 Leren voor later

Lokale netwerken van lokale besturen, welzijns- en sociaal-culturele organisaties, vrijwilligers, ... realiseren informele stimulerende leeromgevingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen.

4.4.3. Strategische acties

SA-OND-1. Met de school in huis

Context

De overgrote meerderheid van de schoolgaande kinderen groeit op binnen een gezinscontext. Een kind dat in een gezin opgroeit put vanzelfsprekend uit het voorhanden zijnde gezinskapitaal dat uit verschillende samenstellende delen bestaat, met name

- Financieel kapitaal: woonsituatie, inkomen, ...
- Sociaal kapitaal: netwerk van familie en vrienden, al dan niet invloedrijke kennissenkring, ...

³⁸ VLAAMSE ONDERWIJSRAAD (2013) *Advies over kinderen in armoede – advies op eigen initiatief uitgebracht door de raad voor basisonderwijs*, 43p.

³⁹ <http://www.zaakvaniedereen.be/discussietekst>

- Cultureel kapitaal: scholingsgraad ouders of familieleden, taalvaardigheid, verbale interactiestijl, kennis van de wereld, toegang tot informatiebronnen, sociale vaardigheden, ...
- Gezondheid kapitaal: Familiaal genetisch materiaal, de leef- en werkomstandigheden, al dan niet chronische stresssituaties, preventief gezondheidsgedrag, medische consumptie, ...
- Psychologisch kapitaal: Het zelfbeeld, psychische weerbaarheid, veerkracht, zelfvertrouwen, ...

Wanneer bovengenoemde kapitaalelementen onvoldoende nauw aansluiten bij de Vlaamse –erg sterk middenklasse georiënteerde- onderwijscontext, is er sprake van kansarmoede in de klas en verschijnen kinderen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen in quasi alle gevallen al vanaf de kleuterklas ongelijk aan de startstreep.⁴⁰

Beschrijving

Met onze strategische actie ‘Met de school in huis’ focussen we ons hoofdzakelijk buiten de schoolmuren (extra muros) – in nauwe samenwerking met alle actoren die zich lokaal in het kader van kinderarmoede inzetten - op de (voorschoolse) thuiscontext van het (schoolgaande) kind.

Vanuit de preventieve invalshoek willen we via empowerment van de ouders de verschillende ‘kapitaalelementen’ (cf. supra) van kansarme gezinnen helpen versterken zodat zij beter in staat zijn hun ondersteunende rol ten aanzien van hun schoolgaande kinderen op te nemen (parenting) en hen een gunstiger startpositie op school te bieden. Concreet vertaalt dit zich onder meer in initiatieven als ouderondersteuning aan huis, huisbezoeken in het kader van kleuterparticipatie, actieve toeleiding naar het lokaal vrijetijdsaanbod, maatschappelijke dienstverlening, CGGZ, OCMW, huisvestingsdienst, Huurdersbond, rechtswinkel, opvoedingsondersteuning, enz. Daarnaast willen wij ouders met schoolgaande kinderen maximaal informeren over het onderwijsgebeuren en hun inzicht verhogen in de vele verwachtingen die het onderwijs ten aanzien van ouders stelt. Ook willen wij hun school-gerelateerde administratieve competenties helpen verhogen.

Tenslotte willen wij -naast deze hoofdzakelijk agogische doelstellingen- ook de scholen ondersteunen om op maat de van maatschappelijk kwetsbare ouders, voldoende heldere verwachtingen te stellen inzake de thuisondersteuning van hun kinderen. Dit vertaalt zich onder meer in beleidsaanbevelingen ten aanzien van scholen, Lokaal onderwijsplatforms, lokale besturen, procesbegeleiding voor scholen, een verbeterd communicatiebeleid ten aanzien van ouders en de ruimere verspreiding van goede praktijkvoorbeelden elders in Vlaanderen.

Locatie

Ronse en Sint-Niklaas⁴¹

Timing

Ronse: 2016 en mogelijks verlenging met 3 jaar vanaf 2017

Sint-Niklaas: 2016-2019

Samenwerkingspartners

Lokale besturen, OCMW-diensten, CAW's, VWAWN, Huizen van het kind, CLB's, K&G, thuisbegeleidingsdiensten, LOP, huistaakbegeleidingsinitiatieven, zelforganisaties, scholen, ...

Draagt bij tot de operationele doelstelling(en)

⁴⁰ Onderzoek heeft er ons bovendien meermaals op gewezen dat het onderwijs er niet of eerder uitzonderlijk in slaagt die initiële (thuis)achterstand te verkleinen, en dat kansarme leerlingen deze doorheen hun hele verdere schoolloopbaan met zich meeslepen. Zo is de kans op vertraging in het eerste leerjaar is 10 keer groter bij kinderen van laaggeschoolde moeders dan bij kinderen van hooggeschoolde moeders; kinderen van laaggeschoolde moeders hebben 10 keer meer kans om doorverwezen te worden naar het buitengewoon onderwijs (1 op 4 kansarme leerlingen wordt doorverwezen naar het buitengewoon onderwijs); een leerling op het einde van het secundair heeft 95% kans om in het ASO te zitten als de moeder een universitair diploma heeft en 80% om in het BSO te zitten als de moeder alleen maar lager onderwijs genoten heeft; de ongekwalificeerde uitstroom gemiddeld 15% (bij laaggeschoolde ouders is dit 31% tegenover 3% bij hooggeschoolde ouders).

⁴¹ In geval van een uitbreiding van decretale middelen of nieuwe samenwerkingsovereenkomsten met lokale besturen, zullen wij binnen de provincie rond het thema onderwijs prioritair actief zijn in die steden en gemeenten waar er sprake is van een verhoogde concentratie van maatschappelijk kwetsbare leerlingen, de aanwezigheid van scholen met een aanzienlijk aandeel indicator-leerlingen en een lokaal algemeen erkende onderwijsproblematiek.

OD-OND-1 ‘Maatschappelijk kwetsbare ouders zijn versterkt bij het realiseren van een stimulerende thuiscontext en in hun ondersteunende rol in aanloop naar en tijdens de schoolloopbaan van hun kind.’

SA-OND-2. Ouders als onderwijspartner

Context

Een school heeft onmiskenbaar een invloed op het gezin van haar leerlingen. Ze stelt immers verwachtingen naar de ouders. Ouders uit de middenklasse zijn doorgaans meer vertrouwd met de waarden, normen en gebruiken van de onderwijswereld. Ides Nicaise spreekt in dit geval van culturele voorkeuren, sociale gewoonten en een sociaal vertekende informatiedoorstroming. Daardoor kunnen middenklasse-ouders gemakkelijk aan de verwachtingen van de school voldoen en reageren ze meestal ook meer volgens de verwachtingen van de school wanneer er zich een probleem voordoet. Maatschappelijke kwetsbare ouders, kinderen en jongeren hebben het daarentegen vaak moeilijker om aan eisen en afspraken te voldoen, die voor de schooldirecties en leerkrachten vanzelfsprekend lijken.

Hoewel het Algemeen Verslag over de Armoede (AVA) al van 1994 dateert, zijn de conclusies en aanbevelingen inzake onderwijs nog steeds actueel. Maatschappelijk kwetsbare kinderen, jongeren en hun ouders blijven nog steeds vragende partij voor een volwaardig partnerschap. Wanneer er sprake is van te grote verschillen tussen de school en het thuismilieu, dient school volop de kaart van het partnerschapsmodel te trekken. In dit partnerschap moeten er kansen gecreëerd worden voor coöperatie, discussie, uitklaring van rollen, gedeelde verantwoordelijkheid en elkaar begrijpen. Dit kan alleen via een goede communicatie en het opzetten van interactieve contact- en participatiemomenten in de schoolomgeving met het oog op het mee-weten, mee-doen, mee-denken en mee-beslissen van maatschappelijk kwetsbare ouders.

Beschrijving

Met de strategische actie ‘Ouders als onderwijspartner’ willen we in de eerste plaats maatschappelijk kwetsbare ouders met schoolgaande kinderen op school (intra muros) versterken in hun rol als ondersteunende ouder. Dit doen we hoofdzakelijk, door op school allerhande drempelverlagende en informatieve bijeenkomsten te organiseren, waarbij naast informatieoverdracht, het rechtstreekse contact en de bevordering van de communicatie tussen de ouder en de leerkracht centraal staat. Dit kan onder meer via de organisatie schoolpoortcontacten, oudergroepen, meedenkmama’s, ouderbabbels, openklasmomenten, vertelmomenten, info-sessies rond studieoriëntatie, enz. Zo proberen wij kwetsbare ouders er toe aan te zetten mee te weten, mee te doen en mee te denken en idealiter ook mee te beslissen op de school van hun kinderen (cf. supra).

Naast het versterken van ouders (de vraagzijde), willen wij binnen deze strategische actie ook scholen (de aanbodzijde) ondersteunen bij de ontwikkeling van een ouderbetrokkenheid-bevorderend schoolbeleid. Dit houdt in dat wij als externe partner scholen met een hoge concentratie aan indicatorleerlingen ondersteunen bij de ontwikkeling van een –voor zowel ouders als leerkrachten- duidelijke visie op gelijke onderwijskansen en ouderbetrokkenheid, het uitwerken van een actieplan op maat van elke school en de realisatie ervan. Hierbij wordt vanzelfsprekend, door middel van aangepaste methodieken, zo maximaal mogelijk ook de inbreng en inspraak van de ouders georganiseerd. Via het LOP, zorg-overleg, publicaties, en sectorale initiatieven willen wij onze nieuw ontwikkelde praktijken inzake ouderbetrokkenheid en gelijke onderwijskansen ook ruimer in Vlaanderen verspreiden.

Locatie

Ronse en Sint-Niklaas⁴²

Timing

Ronse: 2016 en mogelijks verlenging met 3 jaar vanaf 2017

Sint-Niklaas: 2016-2019

⁴² In geval van een uitbreiding van decretale middelen of nieuwe samenwerkingsovereenkomsten met lokale besturen, zullen wij binnen de provincie rond het thema onderwijs prioritair actief zijn in die steden en gemeenten waar er sprake is van een verhoogde concentratie van maatschappelijk kwetsbare leerlingen, de aanwezigheid van scholen met een aanzienlijk aandeel indicator-leerlingen en een lokaal algemeen erkende onderwijsproblematiek.

Samenwerkingspartners

Scholen (scholengemeenschap, bestuur, directie, zorgteam, leerkrachten), CLB's, LOP, pedagogische begeleidingsdiensten, het Agentschap Integratie en Inburgering (ODiCe), ...

Draagt bij tot de operationele doelstelling(en)

OD-OND-2 'Scholen realiseren een schoolbeleid dat en een klaspraktijk die inclusief, participatief en sociaal gecorrigeerd zijn, zodat gelijke onderwijskansen zowel bij in- als uitstroom van leerlingen verhoogd zijn.'

SA-OND-3. Zorgen voor later

Context

Uit onderzoek blijkt dat 10 jaar GOK op de klasvloer vooral heeft geleid tot de introductie van nieuwe differentiatiemethoden die passen bij een meer geïndividualiseerd onderwijs en tot meer oog voor individuele verschillen tussen leerlingen met betrekking tot leren, sociale vaardigheden en socio-emotionele problemen.⁴³ Ook kwam er meer aandacht voor preventieve basiszorg, met een grote nadruk (ook in de besteding van de GOK-uren) op de derde kleuterklas en de eerste graad van de basisschool.

Deze manier van werken vertrekt echter heel sterk vanuit een individueel 'zorgperspectief' en staat niet of nauwelijks stil bij de bredere sociaaleconomische context of de structurele oorzaken van de onderwijsachterstelling van de betrokken maatschappelijk kwetsbare leerlingen. Er wordt met andere woorden in hoofdzaak *remediërend* en *compenserend* gewerkt, waarbij de individuele leerling met 'leerachterstand' en zijn 'tekorten' (deficits) centraal worden gesteld. De werking is in hoofdzaak aanbodgericht en de nood kent (volgens directie, zorgteams of leerkrachten) in de eerste plaats een *individuele* oorzaak (bijvoorbeeld te weinig IQ, een ongunstige thuiscontext, ...) waarbij de ouders vaak veeleer met de vinger worden gewezen dan hen als oplossingspartners te beschouwen. Het onderzoek stelt verder ook vast dat (zorg)leerkrachten die bewust oog hebben voor de thuiscontext van hun leerlingen, vooral door 'liefdadigheid' worden gedreven en hoofdzakelijk zelf 'compenserend' zullen proberen te handelen.

De auteurs voeren tenslotte daarom een pleidooi om de problemen vooral preventief en structureel aan te pakken binnen het ruimere kader van het schoolbeleid en het niet alleen aan de zorgleerkracht over te laten; door onder meer ook ouders te bevragen, actief samen te werken met buitenschoolse partners en steun te zoeken bij lokaal actieve welzijnspartners (vb. netwerk van hulp- en dienstverlening) of externe deskundigen op het vlak van kinderarmoede (team coaching, ...)⁴⁴

Beschrijving

Met de strategische actie 'Zorgen voor later' willen wij vooral bereiken dat scholen met een hoog aandeel indicatorleerlingen hun zorgbeleid kritisch in vraag durven stellen via een ouder-toets, een systeem van vroegtijdige detectie van kinderarmoede ontwikkelen en een adequaat doorverwijzingsbeleid voeren naar het lokale hulp- en dienstverleningsaanbod met respect voor de privacy en de draagkracht van de ouders.

We stellen in de praktijk vast dat bij de ontwikkeling, evaluatie en bijsturing van de zorgontwikkelingsplannen zo goed als nooit doelgroepouders worden betrokken. Dit lijkt ons evenwel een noodzakelijke voorwaarde voor een efficiënt zorgbeleid. Wij willen samen met groepen maatschappelijk kwetsbare ouders scholen hierrond sensibiliseren. Scholen die ouderbetrokkenheid in het kader van hun zorgbeleid willen organiseren, kunnen dan ook op onze ondersteuning rekenen.

Wij merken ook op dat leerlingen die in kansarmoede leven vaak lang onder de radar blijven en dat er zo kostbare tijd verloren gaat vooraleer ouders (vaak pas wanneer het CLB erbij betrokken wordt) naar passende hulp- of dienstverlening worden doorverwezen. Het zorgbeleid focust immers primair op de detectie en

⁴³ JUCHTMANS G. & VANDENBROUCKE A. (2013) *10 jaar gelijke onderwijskansen op school: tussen trouw aan het beleid en aanpassingsvermogen*, Studie en schoolloopbanen, Leuven, 45p.

⁴⁴ *Anderzijds werden er – sinds de invoering van het GOK-beleid in 2004 - in een aantal scholen ook tegenvoorbeelden ontwikkeld die mogelijk kunnen wijzen op een nieuwe kijk op de problematiek in deze scholen of bij individuele leerkrachten. Dit blijkt onder meer uit hun preventieve basiszorg en het gebruik van methodieken (zoals contractwerk) die uitgaan van de leerling als 'actieve lerende'. Het gaat echter toch nog al te vaak om acties van individuele leerkrachten of om losse experimenten, die (alsnog?) geen of weinig invloed hebben op het gangbare zorgdiscours binnen het schooleigen GOK-beleid.*

remediëring van leerachterstand en minder op de detectie van de onderliggende oorzaken van die achterstand. Dit veronderstelt een juiste kijk op kinderarmoede bij zowel (zorg)leerkracht als directie en een adequaat systeem van signaaldetectie inzake kinderarmoede in de klas.

Tenslotte willen wij op lokaal niveau werk maken van netwerken van diverse onderwijs- en welzijnspartners om vanuit ieders deskundigheid en invalshoek, samen initiatieven uit te werken die drempels verlagen en gelijke kansen bevorderen, zodat er binnen het zorgbeleid van de school ook meer aandacht kan worden besteed aan de versterking van de thuisproblematiek van hun kwetsbare leerlingen (inkomen, werk, huisvesting, extra tegemoetkomingen, opvoedingsproblemen, relatieproblemen, geestelijke gezondheid, ...).

Locatie

Ronse en Sint-Niklaas⁴⁵

Timing

Ronse: 2016 en mogelijks verlenging met 3 jaar vanaf 2017;

Sint-Niklaas: 2016-2019

Samenwerkingspartners

Scholen (scholengemeenschap, bestuur, directie, zorgteam, leerkrachten), CLB's, Huis van het kind, VWAWN, lokaal bestuur...

Draagt bij tot de operationele doelstelling(en)

OD-OND-3 'Er zijn partnerschappen tussen scholen, welzijnsorganisaties en aanbieders van dienst- en hulpverlening die de gelijke onderwijskansen voor maatschappelijk kwetsbare leerlingen verhogen.'

SA-OND-4. Leren voor later

Context

De ontwikkeling van kinderen gebeurt niet alleen binnen de schooluren. Ook daarbuiten liggen bijzonder veel leerkansen voor kinderen die ze willen, maar vooral ook kunnen grijpen. Buitenschools ontwikkelt een kind talloze vaardigheden die zowel op school als in het latere leven goed van pas komen; denken we maar aan de ontwikkeling van taal-, communicatieve-, fysieke en sociale vaardigheden.

Algemeen onderscheiden we drie vormen van leren:

- Formeel leren (onderwijs);
- Niet-formeel leren (vormingswerk);
- Informeel leren (gezin, vrijetijd, dagelijkse bezigheden, autodidactisch, ...).

Onderzoek toont aan dat omwille van financiële en/of culturele drempels, moeilijke thuiscontext, enz. de participatie van maatschappelijk kwetsbare leerlingen aan het niet-formele aanbod vaak erg gering uitvalt en dat zij zo ook vaak heel wat informele leerkansen missen. Het is net op het vlak van het niet-formele en het informele leren dat een lokaal beleid het verschil voor deze leerlingen kan helpen maken.

Beschrijving

Binnen het kader van de strategische actie 'Leren voor later' willen wij maatschappelijk kwetsbare leerlingen via hun ouders stimuleren om op maat van hun kinderen zo veel mogelijk aan het buitenschoolse lokale vrijetijdsaanbod te participeren. Dit willen we doen door maatschappelijk kwetsbare ouders vindplaatsgericht zo goed mogelijk te sensibiliseren rond het belang van zinvolle vrijetijdsparticipatie, hen te informeren over het aanbod en hen te mobiliseren om hun kinderen hieraan te laten deelnemen. Verder willen wij samen met de doelgroep de verschillende drempels in kaart brengen en waar mogelijk via overleg met lokale actoren wegwerken. Tenslotte willen wij lokale besturen ertoe aanzetten om via de scholen een laagdrempelig naschools aanbod te ontwikkelen dat ook maatschappelijk kwetsbare leerlingen volop kansen biedt zich

⁴⁵ In geval van een uitbreiding van decretale middelen of nieuwe samenwerkingsovereenkomsten met lokale besturen, zullen wij binnen de provincie rond het thema onderwijs prioritair actief zijn in die steden en gemeenten waar er sprake is van een verhoogde concentratie van maatschappelijk kwetsbare leerlingen, de aanwezigheid van scholen met een aanzienlijk aandeel indicator-leerlingen en een lokaal algemeen erkende onderwijsproblematiek.

tijdens de naschoolse tijd verder te ontwikkelen en het bestaande aanbod toegankelijker te maken. Waar nodig zullen wij in samenwerking met scholen ook zelf nieuwe (naschoolse) leer-initiatieven ontwikkelen voor maatschappelijk kwetsbare leerlingen en deze daarna lokaal proberen te verankeren.

Locatie

Ronse en Sint-Niklaas⁴⁶

Timing

Ronse: 2016 en mogelijks verlenging met 3 jaar vanaf 2017

Sint-Niklaas: 2016-2019

Samenwerkingspartners

Lokaal bestuur, Vorming-Plus, socio-culturele organisaties, scholen, VWAWN, vrijwilligers, ...

Draagt bij tot de operationele doelstelling(en)

OD-OND-4 'Lokale netwerken van lokale besturen, welzijns- en sociaal-culturele organisaties, vrijwilligers, ... realiseren informele stimulerende leeromgevingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen.'

---

⁴⁶ In geval van een uitbreiding van decretale middelen of nieuwe samenwerkingsovereenkomsten met lokale besturen, zullen wij binnen de provincie rond het thema onderwijs prioritair actief zijn in die steden en gemeenten waar er sprake is van een verhoogde concentratie van maatschappelijk kwetsbare leerlingen, de aanwezigheid van scholen met een aanzienlijk aandeel indicator-leerlingen en een lokaal algemeen erkende onderwijsproblematiek.

5. PERSONEELSINZET

5.1. INZET MET SUBSIDIE-ENVELOPPE EN ANDERE MIDDELEN

▼ Globale omkadering

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Coördinatie	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Coördinatie (decretaal)	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Administratie	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Boekhouding / personeelsadministratie (decretaal)	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Administratieve ondersteuning (decretaal)	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Administratieve ondersteuning (niet-decretaal / sociale maribel)	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Generieke omkadering ondersteuning	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Beleidsmedewerkers in functie van ondersteuning personeel, kwaliteit, communicatie, planning, onderzoek, verslaggeving, kengetallen, ... (decretaal)	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Beleidsmedewerkers in functie van ondersteuning personeel, kwaliteit, communicatie, planning, onderzoek, verslaggeving, kengetallen, ... (niet-decretaal)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TOTAAL	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6
Totaal Decreeaal	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4
Totaal Niet-decretaal	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2

▼ Thematische inzet van de educatieve medewerkers

Thema Maatschappelijke dienstverlening	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Educ. Medew. – Beleidsmedewerker	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Decreeaal	0,7	0,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Niet decretaal	1,0	1,0	0	0	0	0
<ul style="list-style-type: none"> • Gesco • Soc. Maribel • Convenant met lokaal bestuur • Provincie Oost-Vlaanderen • Overige 	1	1				
Educ. Medew. - Opbouwwerkers, projectmedewerkers, ...	7,9	7,9	4,2	4,2	4,2	2,7
Decreeaal	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,7
Niet-decretaal	6,7	6,7	3,0	3,0	3,0	1,0
<ul style="list-style-type: none"> • Gesco • Soc. Maribel • Convenant met lokaal bestuur <ul style="list-style-type: none"> ➤ Stad Lokeren 	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Gemeente Denderleeuw ➤ Gemeente Zelzate ➤ Stad Ronse ➤ Stad Ronse (projectmedewerkers) • Provincie Oost-Vlaanderen • Overige 	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	
	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	
	1,7	1,7				
	1,5	1,5				
	0,5	0,5				
Situatie 2015 en prognose	9,6	9,6	5,9	5,9	5,9	4,4

Thema Wonen	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Educ. Medew -Beleidsmedewerker	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25
Decretaal	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25
Niet decretaal	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<ul style="list-style-type: none"> • Gesco • Soc. Maribel • Convenant met lokaal bestuur • Provincie Oost-Vlaanderen • Overige 						
Educ. Medew - Opbouwwerkers, projectmedewerkers, ...	6,33	5,5	4,5	4,5	4,5	3,5
Decretaal	1,76	1,76	1,76	1,76	1,76	1,76
Niet-decretaal	4,57	3,74	2,74	2,74	2,74	1,74
<ul style="list-style-type: none"> • Gesco • Soc. Maribel • Convenant met lokaal bestuur <ul style="list-style-type: none"> ➤ Stad Eeklo ➤ Stad Dendermonde ➤ Stad Ronse (buurtopbouwwerker) • Provincie Oost-Vlaanderen • Overige 	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24
	0,83					
	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	
	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	
Situatie 2015 en prognose	7,58	6,75	5,75	5,75	5,75	4,75

Thema Arbeid	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Educ. Medew. – Beleidsmedewerker	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Decretaal	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Niet decretaal	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<ul style="list-style-type: none"> • Gesco • Soc. Maribel • Convenant met lokaal bestuur • Provincie Oost-Vlaanderen • Overige 						
Educ. Medew. - Opbouwwerkers, projectmedewerkers, ...	1,6	1,6	0,3	0,3	0,3	0,3
Decretaal	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Niet-decretaal	1,3	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0
<ul style="list-style-type: none"> • Gesco • Soc. Maribel • Convenant met lokaal bestuur 						

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stad Ronse (projectmedewerker) ➤ Stad Ronse (buurtopbouwwerker) • Provincie Oost-Vlaanderen • Overige 	1,0	1,0				
	0,3	0,3				
Situatie 2015 en prognose	1,9	1,9	0,6	0,6	0,6	0,6

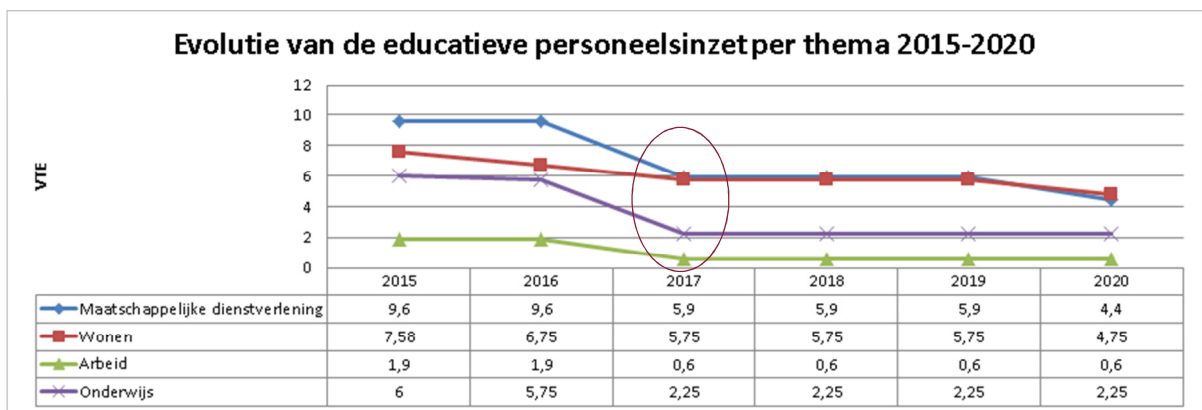
Thema Onderwijs	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Educ. Medew. – Beleidsmedewerker	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75
Decretaal	0,25	0,25	0,75	0,75	0,75	0,75
Niet decretaal	0,5	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
<ul style="list-style-type: none"> • Gesco • Soc. Maribel • Convenant met lokaal bestuur <ul style="list-style-type: none"> ➤ Stad Ronse • Provincie Oost-Vlaanderen • Overige 	0,5	0,5				
Educ. Medew. - Opbouwwerkers, projectmedewerkers, ...	5,25	5	1,5	1,5	1,5	1,5
Decretaal	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Niet-decretaal	3,75	3,5	0,0	0,0	0,0	0,0
<ul style="list-style-type: none"> • Gesco • Soc. Maribel • Convenant met lokaal bestuur <ul style="list-style-type: none"> ➤ Stad Ronse ➤ Stad Sint-Niklaas • Provincie Oost-Vlaanderen • Overige 	3,5 0,25	3,5				
Situatie 2015 en prognose	6	5,75	2,25	2,25	2,25	2,25

▼ Samenvattend overzicht van het personeelskader

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Totale omkadering	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6
Totale educatieven 1ste lijn	25,08	24	14,5	14,5	14,5	12
<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke dienstverlening • Wonen • Arbeid • Onderwijs 	9,6 7,58 1,9 6,0	9,6 6,75 1,9 5,75	5,9 5,75 0,6 2,25	5,9 5,75 0,6 2,25	5,9 5,75 0,6 2,25	4,4 4,75 0,6 2,25
Totaal personeelskader	30,68	29,6	20,1	20,1	20,1	17,6

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Totale inzet eerste lijn	25,08	2,4	14,5	14,5	14,5	12,0
Beleidsmedewerkers	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke dienstverlening • Wonen • Arbeid • Onderwijs 	1,7 1,25 0,3 0,75	1,7 1,25 0,3 0,75	1,7 1,25 0,3 0,75	1,7 1,25 0,3 0,75	1,7 1,25 0,3 0,75	1,7 1,25 0,3 0,75

Totalen opbouwwerkers/ projectmedewerkers (decretaal)	4,76	4,76	4,76	4,76	4,76	5,26
• Maatschappelijke dienstverlening	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,7
• Wonen	1,76	1,76	1,76	1,76	1,76	1,76
• Arbeid	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
• Onderwijs	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Totalen opbouwwerkers/ projectmedewerkers (niet- decretaal)	16,32	15,24	5,74	5,74	5,74	2,74
• Maatschappelijke dienstverlening	6,7	6,7	3,0	3,0	3,0	1,0
• Wonen	4,57	3,74	2,74	2,74	2,74	1,74
• Arbeid	1,3	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0
• Onderwijs	3,75	3,5	0,0	0,0	0,0	0,0

Toelichting: het mogelijk wegvallen van de samenwerkingsovereenkomst met de stad Ronse (in het kader van wijkwerking en onderwijsopbouwwerk) heeft een belangrijke impact vanaf 2017 op de inzet van educatieve medewerkers in het geheel en in het bijzonder met betrekking tot de realisatie van de thema's Arbeid, Onderwijs, Wonen en Maatschappelijke dienstverlening. Ook het mogelijk wegvallen van de provinciale middelen zal een belangrijke impact hebben op de realisatie van onze thematische werking rond maatschappelijke dienstverlening.

We hopen echter dat de huidige samenwerkingsovereenkomsten met de stad Ronse alsnog kunnen doorlopen in de periode 2017-2019. Voor wat de provinciale middelen betreft, hopen we dat deze middelen opnieuw inzetbaar kunnen gemaakt worden via bijkomende Vlaamse middelen.

5.2. GEWENSTE UITBREIDING

De verhouding decretaale/niet-decretaale middelen binnen ons instituut is inmiddels opgelopen tot een verhouding van 40/60 (onze gewenste verhouding is 70/30).

Op een gemiddeld totaal van 30 VTE, beschikken we vandaag slechts over 12,03 decretaale VTE. Daarnaast beschikken we bijkomend over 3,94 recurrente VTE nl.: 2,5 VTE Gesco's en 1,44 VTE sociale maribel. Dit betekent dat we beschikken over een 15-tal recurrente VTE. De overige (niet-recurrente) VTE worden vooral gegenereerd via samenwerkingsovereenkomsten met lokale besturen (provincie/steden en gemeenten) en/of projectsubsidies.

Voor wat de recurrente middelen betreft pleiten we uitdrukkelijk voor het verder kunnen inzetten van de huidige Gesco's (2,5 VTE). De plannen om Gesco's op korte termijn te regulariseren juichen we uiteraard toe en hopen daarbij dat de huidige VTE tewerkstellingsplaatsen (zonder inlevering op tewerkstellingsvolume) binnen ons instituut volwaardig kunnen worden verankerd (enveloppe per VTE zoals andere decretaale formatieplaatsen).

Wat de aanvullende middelen betreft zijn we, zoals hoger reeds gesteld, bijzonder bezorgd dat provinciale middelen naar de toekomst (na 2016) zouden wegvallen. Op onze beperkte personeelsformatie kan het eventueel behoud/wegvallen van deze middelen een belangrijk verschil betekenen voor de uitvoering van onze opdrachten (omgezet in VTE gaat het momenteel over een 2-tal VTE – met bijhorende werkingsmiddelen). We hopen dan ook dat we deze middelen vanuit Vlaanderen (Vlaams Minister van Welzijn) na 2016 kunnen blijven behouden en dat ze worden omgezet in decretale middelen die in ons werkingsgebied kunnen inzetten in het kader van de realisatie van ons toekomstig meerjarenplan 2016 -2020.

Dit is een minimale vraag die vooral betrekking heeft op het behoud van middelen op basis van eenerschikking ervan.

Wij zijn van mening dat ons meerjarenplan inhoudelijk nog heel wat meer onderbouw biedt om daarnaast een bijkomende decretale uitbreiding te rechtvaardigen. Een groot deel van onze werking stoelt op dit ogenblik op de inzet van lokale en projectmiddelen. Dat is het geval voor de uitbouw van een aantal geïntegreerde basisvoorzieningen, een groot deel van onze inzet op onderwijs en arbeid en een aantal woonprojecten. Ook onze wijkwerkingen worden grotendeels gefinancierd door lokale besturen.

Er zijn bovendien heel wat vragen uit steden/gemeenten met verhoogde concentratie van maatschappelijk kwetsbare groepen, die we momenteel niet of onvoldoende kunnen beantwoorden. Ook de vraag naar inzet op armoede op het platteland is een aandachtspunt dat we momenteel niet volwaardig kunnen opnemen.

Om de belangrijkste onderdelen van onze werking, die wordt gefinancierd vanuit lokale en projectmiddelen, te kunnen continueren en om een selectief antwoord te kunnen bieden op de uitdagingen op andere locaties, vragen we meer concreet een uitbreiding voor 7 VTE opbouwwerkers:

- thema maatschappelijke dienstverlening: 1 VTE opbouwwerker voor de uitbouw van informele netwerken aansluitend bij de geïntegreerde basisvoorzieningen en voor de uitbouw van informele netwerken op het Oost-Vlaamse platteland; 2 VTE opbouwwerkers om in te zetten op de verdere uitbouw van de geïntegreerde basisvoorzieningen in Aalst, Dendermonde, Denderleeuw en Zelzate.
- thema arbeid: 1 VTE opbouwwerker voor vernieuwende aanpak in het kader van toeleiding van kwetsbare doelgroepen tot de arbeidsmarkt op maat van de kwetsbare doelgroepen;
- thema wonen: 1 VTE opbouwwerker die prioritair wordt ingezet op het project 'Woonclub' dat maatschappelijk kwetsbaren begeleidt in hun zoektocht naar een kwaliteitsvolle en betaalbare woning en samen met hen werkt aan het blootleggen en wegwerken van drempels naar toegankelijkheid van de woningmarkt.

Dit project loopt momenteel in Eeklo en start zeer binnenkort in Dendermonde-Hamme-Zele, respectievelijk met tijdelijke lokale en provinciale middelen. De bijkomende opbouwwerker zou worden ingezet op het borgen van lopende projecten en op het uitrollen van deze goede praktijk over andere locaties.

- thema gezondheid: 1 VTE opbouwwerker die ons moet toelaten om het thema gezondheid een explicietere plaats te geven binnen onze geïntegreerde basisvoorzieningen en wijkwerkingen waar we dan preventieve acties zullen uitwerken voor de doelgroep van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie. De op deze manier opgebouwde expertise willen we ook inzetten om andere actoren te ondersteunen in hun preventieve acties naar die doelgroep.
- thema onderwijs: 1 VTE opbouwwerker voor meer experimentele projecten rond onderwijs/welzijn en in het kader van de link onderwijs/kinderarmoede.

Naast ons pleidooi voor decretale uitbreiding zullen we ook andere bronnen maximaal blijven aanspreken om onze themawerking rond grondrechten te realiseren. Dit is wat wij ook in het verleden steeds hebben gedaan. Hiertoe hebben we vooral beroep gedaan op lokale besturen (gemeenten/steden/provincie).

6. BELEIDSLIJNEN VAN DE MINISTER

De omzendbrief van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin van 18 februari 2015 die de richtlijnen voor het meerjarenplan 2016-2020 van de sector Samenlevingsopbouw uitschrijft, vat de rol en de opdrachten van de sector Samenlevingsopbouw en de erkende regionale instituten krachtig samen. Bij de opbouw van het voorliggende meerjarenplan werden doelstellingen en strategische acties aan deze rol en opdrachten getoetst en zullen ze in die geest ook worden uitgewerkt.

Daarnaast bevat de omzendbrief een aantal beleidslijnen uit de beleidsnota van 2014-2019 Welzijn, Volksgezondheid en Gezin waartoe het maatschappelijk opbouwwerk dient bij te dragen. We geven kort aan hoe we aan deze beleidslijnen invulling geven in het voorliggende meerjarenplan.

6.1. SECTOR SAMENLEVINGSOPBOUW - ROL EN OPDRACHTEN⁴⁷

‘Het maatschappelijk opbouwwerk staat voor het bevorderen van het op welzijn gerichte functioneren van de samenleving. Ze doet dit op een methodische en intentionele wijze met en door de bevolking. Hiervoor scheidt ze omstandigheden en zet ze structuren en relaties op die bijdragen tot een grotere participatie aan en integratie in het maatschappelijk gebeuren (art. 2,3 van het decreet betreffende de erkenning en subsidiëring van het maatschappelijk opbouwwerk).

De verschillende instituten voeren in dit kader specifieke opdrachten uit die beschreven staan in het besluit van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 26 juni 1991 houdende de erkenning en subsidiëring van het maatschappelijk opbouwwerk, gewijzigd bij besluit van 24 januari 2014 (BVR).

De regionale instituten pakken situaties van maatschappelijke achterstelling en sociale uitsluiting aan om een menswaardig leven voor iedereen te realiseren. Ze brengen maatschappelijke kwetsbare groepen samen. Met hen pakken ze gemeenschappelijke problemen aan die te maken hebben met grondrechten of de leefbaarheid in hun buurt, stad, dorp of streek.

De kernprocessen met de doelgroep(en) worden gerealiseerd op het niveau van de strategische acties en omvatten (art.3bis van het BVR):

- het opsporen, samenbrengen en organiseren van mensen in maatschappelijk kwetsbare positie in verband met de gemeenschappelijke problemen die ze ervaren;
- samen met de doelgroep de structurele problemen die de leden van de doelgroep ervaren, verkennen en definiëren, een omgevingsanalyse opmaken, aan dossieropbouw doen en oplossingen formuleren;
- samen met de doelgroep de belangen van de doelgroep zichtbaar maken en die belangen behartigen.

De regionale instituten ondersteunen de leden van de doelgroep bij de kernprocessen zodat ze zelf in staat zijn meer greep te krijgen op hun eigen situatie en op hun omgeving. Dat moet leiden tot het versterken van de doelgroep en het realiseren van structurele veranderingen in functie van de verbetering van hun situatie en positie.’

6.2. BELEIDSLIJNEN MINISTER VAN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID, GEZIN⁴⁸

In zijn omzendbrief vraagt de Minister bijzondere aandacht voor een aantal beleidslijnen uit de beleidsnota van 2014-2019 Welzijn, Volksgezondheid en Gezin waartoe het maatschappelijk opbouwwerk dient bij te dragen:

---

⁴⁷ Uittreksel omzendbrief van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin: ‘Richtlijnen meerjarenplan 2016-2020, Samenlevingsopbouw’, 18 februari 2015.

⁴⁸ Idem.

- de ontwikkeling van gezondheidsvaardigheden;
- de strijd tegen onderbescherming, onder meer via de methodiek van lokaal proactief handelen;
- de realisatie van een brede toegankelijkheid voor de minst ingrijpende zorg, waarbij wordt gestreefd naar maximale afstemming tussen het aanbod van de diensten maatschappelijk werk in het kader van de ziekenfondsen, OCMW's, de CAW's, de eerstelijns juridische bijstand en Samenlevingsopbouw. Daarvoor moet worden toegewerkt naar een flexibel kader met gezamenlijke afspraken waarbij lokaal functioneel wordt samengewerkt in het aanbieden van geïntegreerd, toegankelijk en herkenbaar onthaal met de mogelijkheden tot gerichte doorverwijzing en ondersteuning indien nodig;
- het ondersteunen van lokale besturen voor het voeren van een lokaal sociaal beleid, onder meer via het promoten van het werken met buurtgerichte netwerken via vrijwilligers die cliënten helpen om toegang te krijgen tot de (sociale) dienstverlening, om hun sociaal netwerk te onderhouden of te herstellen;
- het op gecoördineerde en afgestemde manier werken aan het bevorderen van de toegankelijkheid van kwetsbare doelgroepen op de private en sociale huurmarkt;
- het versterken van de samenwerking tussen Samenlevingsopbouw, de CAW's en de verenigingen waar armen het woord nemen rond concrete projecten, en dit in functie van het vergroten van de globale toegankelijkheid van hulpverlening voor mensen in armoede.

Deze beleidslijnen dienen dan ook verder uitgewerkt te worden in het strategisch meerjarenplan van ieder instituut. 'Uiteraard kunnen instituten ook nog inzetten op andere thema's en problematieken die blijken uit hun regio specifieke omgevingsanalyse. (...)'

6.3. UITWERKING BELEIDSLIJNEN VLAAMS MINISTER IN HET MEERJARENPLAN

6.3.1. De ontwikkeling van gezondheidsvaardigheden

In onze verschillende basiswerkingen en het daarbinnen gerealiseerde basisaanbod zullen we (verder) inzetten op laagdrempelige preventieve acties in het kader van gezondheidszorg. We werken samen met diverse relevante partners bij de gezondheidsbevordering van de kwetsbare doelgroepen die we bereiken. Bijzondere aandacht gaat naar gezonde voeding, initiatieven met betrekking tot. 'meer bewegen',.... Waar mogelijk sluiten activiteiten aan op initiatieven genomen in het kader van 'gezonde gemeente'.

6.3.2. De strijd tegen onderbescherming, onder meer via de methodiek van lokaal proactief handelen

Hierop zal het komende jaar heel expliciet worden ingezet vanuit onze thematische werking rond 'maatschappelijke dienstverlening'. Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen zorgde mee voor het sectoraal opvoeren van dit thema. In het voorliggende meerjarenplan zal vooral ingezet worden op de implementatie van de pistes die uitgewerkt werden binnen het lokaal proactief kader in ons werkingsgebied. Daartoe behoren de uitbouw van geïntegreerde basisvoorzieningen samen met diverse partners, de uitbouw van informele zorgnetwerken en dialoogtrajecten rond kwaliteit dienstverlening..

6.3.3. Bijdragen tot een brede toegankelijkheid voor de minst ingrijpende zorg

Vanuit de geïntegreerde basisvoorzieningen zetten we op het versterken van het sociaal netwerk van kwetsbare groepen en op 'toegankelijke dienstverlening'. We scheppen een kader waar kwetsbare groepen in relatie worden gebracht met dienst- en hulpverleningsinstanties en/of zorgen mee voor toeleiding. In het kader van proactief werken zetten we binnen de geïntegreerde basisvoorzieningen informele netwerken op die kwetsbare groepen opsporen en toeleiden tot de geïntegreerde basisvoorzieningen. Samen met kwetsbare groepen en hulp- dienstverlenend instanties brengen we drempels in kaart m.b.t. toegankelijkheid van hulp- dienstverlening en formuleren we verbetervoorstellen o.m. met betrekking tot de minst ingrijpende zorg.

Ook in andere projecten (rond wonen, werk, onderwijs) hebben we oog voor de toegankelijkheid en een meer adequate hulp- en dienstverlening vanuit het oogpunt van de gebruikers.

6.3.4. Ondersteunen van lokale besturen voor het voeren van een lokaal sociaal beleid

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen werkt in tal van gemeenten/steden in het werkingsgebied nauw samen met lokale besturen. Met een aantal lokale besturen (gemeenten en/of OCMW's) werden meerjarige samenwerkingsovereenkomsten afgesloten die doorlopen in de nieuwe meerjarenplanning o.m. in het kader van sociale cohesie / wijkwerking (Ronse, Dendermonde, Aalst), rond kinderarmoede (Zelzate, Denderleeuw, Lokeren, Sint-Niklaas).

6.3.5. Op een gecoördineerde en afgestemde manier werken aan het bevorderen van de toegankelijkheid van kwetsbare doelgroepen op de private en sociale huurmarkt

In de meerjarenplanning 2016-2020 wordt verder ingezet op het thema wonen. Tal van acties binnen dit thema worden opgezet in samenwerking met lokale besturen en/of uitgewerkt met diverse oplossingsactoren/woonactoren. Inzonderheid wordt in o.m. in de regio Waas & Dender een aantal kwetsbare huurders samengebracht die in en over de verschillende locaties heen (Sint-Niklaas, Wetteren, Dendermonde, Lokeren) in dialoog treden met lokale besturen /gemeenten en lokale samenwerkingsverbanden en andere woonactoren onder meer in functie van de toegankelijkheid van kwetsbare groepen op de private markt (de strategische actie 'dialoogtrajecten rond het wegwerken van ervaren drempels bij de toegang tot de private huurmarkt in de regio Waas en Dender').

Een bijzonder project dat heel expliciet inspeelt op het gecoördineerd werken aan het bevorderen van de toegankelijkheid van de woningmarkt voor kwetsbare groepen is de 'Woonclub' die thans loopt in Eeklo en zeer binnenkort start in Dendermonde-Hamme-Zele. Een 'Woonclub' begeleidt mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie die geen toegang vinden tot de private of sociale woonmarkt, in hun zoektocht naar een betaalbare kwalitatieve woning. Bovendien zoekt de 'Woonclub' op basis van de verhalen en de ervaringen van die doelgroep oplossingen voor de structurele problemen die aan de basis liggen van die moeilijke zoektocht.

6.3.6. Versterken van de samenwerking tussen Samenlevingsopbouw, de CAW's en de verenigingen waar armen het woord nemen rond concrete projecten, en dit in functie van het vergroten van de globale toegankelijkheid van hulpverlening voor mensen in armoede

Zoals reeds in de beschrijving van de taakomgeving werd weergegeven werkt Samenlevingsopbouw op tal van plaatsen samen met de verenigingen waar armen het woord nemen en met CAW Oost-Vlaanderen. In dit verband verwijzen we specifiek naar de uitbouw de geïntegreerde basisvoorziening 'De Mozaort' in Lokeren die model staat voor een nauwe samenwerking tussen voormelde partners in functie van uitbouw van een laagdrempelig aanspreekpunt voor kwetsbare doelgroepen.

6.3.7. Bundeling van krachten binnen de sector Samenlevingsopbouw om redenen van doelmatigheid en doeltreffendheid. In dit kader dienen de initiatieven van de verschillende instituten beter op elkaar afgestemd te worden om de kracht van de kenmerkende werkwijze van Samenlevingsopbouw te versterken. Op die manier moet hun participatieve werking een groter preventief en versterkend effect ressorteren

Hiertoe verwijzen we onder meer naar sectorinterne afspraken met betrekking tot gemeenschappelijk doelstellingenkader in functie van het nieuw meerjarenplan, de afspraken rond het gezamenlijk inzetten op een aantal sectoraal strategische acties i.k.v. de realisatie van een aantal (gemeenschappelijk) externe doelstellingen (inclusief de horizontale strategische actie rond Ieders Stem Telt), de sectorale praktijk- en expertisegroepen, de gezamenlijke acties en standpuntbepalingen, de gemeenschappelijk gedeelde kaders (missie, referentiekader, waardenkader, ...), het gemeenschappelijk uitwerken van o.m. een kwaliteitshandboek,...

7. INTERNE STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

SAMENLEVINGSOPBOUW OOST-VLAANDEREN BESCHIKT OVER EEN ORGANISATIE- EN KWALITEITSBELEID ZODAT DE MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT KWALITATIEF EN DOELGERICHT GEREALISEERD WORDT.

7.1. INLEIDING

De randvoorwaarden die we moeten realiseren voor het ontwikkelen van een organisatie en kwaliteitsbeleid zullen deels in de organisatie gebeuren, deels in de sector (i.f.v. kennisdeling, afstemming, versterking). Hiertoe zal het instituut deelnemen aan sectoroverleg terzake. Grote noemer waaronder we het intern doelstellingskader uitwerken is organisatie- en kwaliteitsbeleid.

7.2. OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

7.2.1. Kwaliteitsbeleid

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen garandeert de kwaliteit van de kernprocessen met de doelgroep.

STRATEGISCHE ACTIES

- Implementeren van het kwaliteitsbeleid;
- Uitvoeren van zelfevaluatie;
- Kwaliteitsplanning op basis van zelfevaluatie.

7.2.2. Draagvlak en impact

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen realiseert de organisatievoorwaarden voor het bewerkstelligen van een vergroot draagvlak voor Samenlevingsopbouw en een grotere impact op het beleid en de samenleving.

STRATEGISCHE ACTIES

- Communicatie (afgestemd op de sectoraal ontwikkelde communicatiestrategie)
  - Huisstijl;
  - gemeenschappelijk communicatiebeleid;
  - gemeenschappelijke inzet op communicatie;
  - campagne- en persbeleid.
- Sectorinterne samenwerking:
  - verbeteren van de sectorinterne samenwerking: voorwaarden creëren,...

7.2.3. Leerbeleid

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen beschikt over een leerbeleid zodat medewerkers in staat zijn om excellente praktijken van Samenlevingsopbouw te realiseren.

STRATEGISCHE ACTIES

- Voeren van een sterk leerbeleid voor alle medewerkers, zowel vrijwilligers als professionals.
- Het leerbeleid wordt afgestemd op een sectoraal ontwikkeld leerbeleidsplan.

7.2.4. Diversiteit

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen beschikt over een diversiteitsbeleid dat geïmplementeerd is in alle domeinen van de werking.

STRATEGISCHE ACTIES

- Diversiteitsbeleid:
  - Een diversiteitsbeleid ontwikkelen op sectorniveau;
  - Implementatie van het diversiteitsbeleid op instituutsniveau.

7.2.5. Interne werkorganisatie

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen optimaliseert zijn interne werkorganisatie met het oog op een effectievere en meer efficiënte inzet van de medewerkers, de afstemming met de sector en partnerorganisaties.

STRATEGISCHE ACTIES

- Evaluatie interne werkorganisatie en afstemming met de sector en partnerorganisaties;
- Implementeren van voorstellen tot verbetering.

8. BIJLAGEN

OMGEVINGSANALYSE VAN ONS WERKGEBIED

OVERZICHT DOELSTELLINGENKADER

MEERJARENBEGROTING

